

Міністерство освіти і науки України
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ
ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ, ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

УДК 342.9(477):343.226(075.8)

Б 83

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних
закладів (протокол № 9 від 27.10.2021 року)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
(протокол № 1 від 31.08.2021 року)*

Рецензенти:

Галуцько Валентин Васильович – доктор юридичних наук, професор;

Соболь Євген Юрійович – доктор юридичних наук, професор; заслужений діяч науки і техніки України;

Сербин Руслан Андрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Боровик А. В.

Б 83 Адміністративно-правові засади реалізації державної політики, щодо запобігання домашньому насильству: навч. посіб./ А. В. Боровик, А. В. Томчук, О. Ю. Дрозд та ін. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2021. 288 с.

ISBN 978-996-992-568-8

Викладений у навчальному посібнику матеріал присвячений дослідженню стану національного та міжнародного регулювання у сфері запобігання домашньому насильству.

Сформульовано поняття адміністративно-правових відносин у сфері запобігання домашньому насильству. Визначено особливості, характерні відмінності, проведено їх класифікацію. Досліджено елементи адміністративно-правових відносин, які виникають у процесі реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству: об'єкт, суб'єкт та зміст. Проаналізовано ознаки відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, сформульовано критерії до її класифікації, проведено аналіз основоположних принципів – невідворотності юридичної відповідальності, справедливості, законності, обґрунтованості, гуманізму.

Зазначене видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичного та гуманітарного профілю, працівників правоохоронних органів та суддів.

УДК 342.9(477):343.226(075.8)

© Боровик А. В., Томчук А. В.,
Дрозд О. Ю., Боровик Л. А.,
Дерев'янко Н. З., Друзенко А. В.,
Махаринець Д. Є., Щербаків В. В.,
Зима І. Я., 2021

© Боровик А. В. (обкладинка), 2021

© Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2021

ISBN 978-966-992-568-8

DOI:

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Теоретико-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	7
1.1. Поняття та зміст державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	7
1.2. Принципи, система та форми реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	29
1.3. Сучасний стан національного та міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству та місце в ньому адміністративних норм	57
<i>Контрольні запитання та завдання</i>	78
Розділ 2. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	80
2.1. Сутність та елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	80
2.2. Адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству	106
2.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	136
2.4. Відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	161
<i>Контрольні запитання та завдання</i>	185
Розділ 3. Проблеми та напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству	187
3.1. Проблеми правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству в Україні та напрями його удосконалення	187
3.2. Напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству	211
3.3. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству та можливість його запровадження в Україні	230
<i>Контрольні запитання та завдання</i>	246
Висновки	248
Список використаних джерел	262

Вступ

Проведення реформ в Україні, відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», потребувало змін, насамперед, у правосвідомості суспільства. Вказана стратегія мала на меті розвиток демократичних засад в різних сферах суспільних відносин. Передбачений комплекс заходів щодо попередження та протидії домашньому насильству повинен був сприяти нормальному розвитку гармонійних сімейних відносин та в подальшому забезпечити їх. Адже сім'я та суспільство в цілому, які захищені від насильства, є основою правової та демократичної держави. Однак, на даному етапі розвитку України, як правової та демократичної держави, проблематика домашнього насильства, на жаль, все таки залишається досить суттєвою проблемою. Справедливим буде зауважити, що проблема домашнього насильства надзвичайно гостро стоїть не тільки в Україні, а і у всьому світі.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. встановлено, що під поняттям «запобігання домашньому насильству», слід розуміти систему заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм,

причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

З огляду на специфіку заходів, що складають зміст запобігання домашньому насильству слід зазначити, що вказані заходи мають превентивний (попереджувальний) характер і направленні на підвищення обізнаності населення та попередження проявів домашнього насильства, а також зміни ставлення людей до вказаного негативного явища, з метою підвищення рівня співпраці між органами державної влади та населення у здійсненні подальшої протидії таким проявам.

Варто зауважити також на тому, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, в першу чергу повинна мати системний характер, а заходи, що направленні на її реалізацію мають відбуватися поступово та бути направленні на досягнення конкретного проміжного результату. Більше того, вказані заходи повинні проводитись у всіх сферах суспільного життя, починаючи від поширення певної інформації через засоби масової інформації, закінчуючи проведенням освітніх заходів за місцем роботи або уповноваженими працівниками правоохоронних органів за місцем проживання осіб. Також, є важливим, в першу чергу, запроваджувати вказані заходи для найбільш ураз-

ливих категорій громадян, у відносинах яких, домашнє насильство є найбільш розповсюдженим явищем.

Незважаючи на наявний науковий доробок з цього питання, адміністративно-правові засади реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, висвітлені фрагментарно. Потребує уточнення поняття та зміст державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Актуальним є дослідження адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, адміністративно-юрисдикційної діяльності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та їх відповідальності. Нагальним є питання визначення проблем правового регулювання та підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Особливого значення вказана проблематика набуває в світлі зовнішньополітичних орієнтирів України, і передусім прагненні України приєднатися до Європейського Союзу.

Розділ 1

Теоретико-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

1.1. Поняття та зміст державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

На даному етапі розвитку України, як правової та демократичної держави, проблематика домашнього насильства залишається досить суттєвою проблемою. Справедливим буде зауважити, що проблема домашнього насильства надзвичайно гостро стоїть і у всьому світі.

Так, згідно статистики Федерального відомства кримінальної поліції за 2019 р., у Німеччині частіше ніж один раз на годину трапляються випадки фізичного насильства над жінками з боку їх партнерів. Минулого року у Німеччині жертвами домашнього насильства стали понад 140,7 тис. людей, роком раніше ця цифра становила 138,8 тис. При цьому, згідно зі статистикою, понад 81 % постраждалих є жінками. У 2019 р. – 122 жінки у ФРН були вбиті своїми актуальними або колишніми партнерами. Для порівняння: роком раніше цей показник становив – 147. Від насильства страждають жінки з усіх соціальних класів, вікових та етнічних груп. При цьому найбільша група жертв – жінки у віці від 30 до 39 років: загалом таких

випадків було зафіксовано 37 тис. 99 тис. від загальної кількості постраждалих жінок є німкенями, 5580 походять з Туреччини, 4492 – з Польщі, 2808 – із Сирії¹.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у 2018 р., кожна шоста жінка систематично піддається домашньому насильству. Відповідно до вказаних даних, вказана проблема є найбільш гострою для економічно слабо-розвинених країн, при цьому жінки у більшості вказаних країн виправдовують вказане насилля і вважають його правомірним².

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку станом на 2019 р. законодавство жодної країни у світі не повністю захищає жінок від домашнього насильства, а в деяких країнах домашнє насильство взагалі не визнається правопорушенням (Екваторіальна Гвінея, Росія). За вказаними дослідженнями 80 % жінок у Афганістані у віці до 50 років допускають домашнє насилля, а у Екваторіальній Гвінеї 92 %. Найбільш врегульованим питання захисту від домашнього насильства та встановлення відповідальності за його вчинення у Австрії, Греції, Ірландії та Португалії. Вказане дослідження показало, що в Україні

¹ За домашнє насиліе – за решетку: как в Украине и мире борются с издевательством в семье. URL: https://zik.ua/ru/news/2019/11/22/za_domashnee_nasilie__za_reshetku_kak_v_ukraine_i_mire_boryuts_ua_s_izdevatelstvom_v_seme_946146 (дата звернення: 30.08.2020).

² Сучасне розуміння маскуліності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів та насильства щодо жінок. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf> (дата звернення: 30.08.2020).

ступінь захищеності постраждалих від домашнього насильства на законодавчому рівні становить 25 % (такий же рівень законодавчої захищеності у Німеччині). При цьому, близько 3 % жінок в Україні у віці від 15 до 49 років виправдовують вчинення домашнього насильства¹.

За даними Національної поліції України за 2019 р., кількість звернень щодо вчинення домашнього насильства склало близько 140 тис., з них близько 3000 було отримано від дітей. За цей же період було складено близько 106 тис. протоколів за вчинення адміністративного правопорушення за статтею 173-2 КУпАП.

У 2019 р., як і в 2018 р., серед зафіксованих Національною поліцією випадків домашнього насильства переважає психологічне. Такий розподіл підтверджується й зверненнями на Національну гарячу лінію з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Разом із тим, саме навколо випадків психологічного насильства – їхньої ідентифікації, доведення, доказів тощо виникає найбільше запитань у представників системи правосуддя.

У 2019 р. відмічалось зростання кількості зареєстрованих заяв та повідомлень про правопорушення, пов'язаних із домашнім насильством. Серед причин такого зростання може бути підвищення суспільної уваги до проблеми домашнього насильства, зростання обізнаності населення, при-

¹ Gender, Institutions and Development Database (GID-DB). 2019. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GIDDB2019> (дата звернення: 30.08.2020).

йняття змін до законодавства, запровадження нових норм та їх широке обговорення в суспільстві, зокрема в ЗМІ, соціальних мережах. Зростання кількості заяв може також свідчити про підвищення спроможності ідентифікації випадків домашнього насильства (зокрема самоідентифікації), готовності говорити про цю проблему. Водночас, слід зауважити, що у 2019 р. було винесено 15 878 тимчасових заборонних приписів з них чоловіки – 15 259, жінки – 616)¹.

Наведена статистика, з урахуванням загальної кількості звернень щодо вчинення домашнього насильства у 2019 р., видається дивною, адже у випадку несвоєчасного застосування термінового заборонного припису щодо особи-кривдника, прояви домашнього насильства щодо потерпілої особи можуть повторюватися, ще за умови і того, що кривдник буде роздратований фактом виклику працівників правоохоронного органу.

Однак, вищевказана ситуація частково обумовлена тим, що за даними дослідження проведеного Фондом народонаселення ООН, організацією «Ла Страда Україна» та Женевським центром демократичного контролю за збройними силами у 2019 р., 38 % суддів і 39 % прокурорів вважають домашнє насильство «приватною справою». Так, 59 % правоохоронців вважають більшість повідомлень про домашнє насильство неправдивими. До 84 % полі-

¹ Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). Policy Paper. No 29. URL: <https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf>

цейських ставлять у пріоритет примирення, а не покарання¹.

Разом з тим, слід відмітити, що Україна стала на шлях боротьби з проявами домашнього насильства та вже на даний час є деякі позитивні результати запроваджених заходів.

Так, завдяки удосконаленню національного механізму міжвідомчої взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, кількість звернень до державних органів з приводу вчинення домашнього насильства зросла. Вказане свідчить про позитивну тенденцію розуміння жінками факту порушення їхніх прав та зростання рівня довіри до органів державної влади.

Найбільше заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству проведено у Запорізькій (486), Одеській (425), Луганській (330) областях та м. Києві (362). Найбільша кількість осіб, направлених на проходження програм для кривдників у Хмельницькій (77), Миколаївській (26), Львівській та Луганській областях – 22 осіб відповідно.

Вперше запрацювала державна гаряча лінія для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей. Ухвалено відповідну постанову щодо підвищення ефективності роботи із зверненнями та повідомленнями про/або від осіб,

¹ За домашнє насильство – за ґрати: Як в Україні та світі борються зі знуцанням у родині. URL: https://zik.ua/news/2019/11/22/za_domashnie_nasystvo__za_hraty_yak_v_ukraini_ta_sviti_boriatsia_zi_znu_shchanniam_u_rodyni_946146 (дата звернення: 30.08.2020).

які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей, або про загрозу вчинення такого насильства. Визначено порядок опрацювання звернень від постраждалих осіб. Працює єдиний короткий номер «гарячої лінії» 1547 з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, та насильству стосовно дітей (станом на 01.09.2020 надійшло 6727 звернень)¹.

Однак, є очевидним, що успішність запобігання домашньому насильству, як суспільно-шкідливому явищу залежить, в першу чергу, від комплексності проведення заходів такої протидії, які будуть направлені на вчинення активних дій у всіх напрямках суспільного життя, з метою формування негативного стереотипу та нетерпимості до явища домашнього насильства. Тобто, в даному контексті мова йде про запровадження державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Проте, для проведення дослідження заходів реалізованих державою щодо протидії проявам домашнього насильства, а також надання оцінки таким заходам, є необхідним всебічне дослідження державної політики у сфері запобігання домашньому насильству як об'єкта наукового пізнання та пояснення генезису її змісту.

Загальновідомо, що термін «політика» походить від давньогрецького слова *polis* (місто-держава) та пов'язаних з ним *politike* (мистецтво управління),

¹ Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19092.html> (дата звернення 30.11.2020).

politicus (державний діяч). У Великому тлумачно-му словнику сучасної української мови термін «політика» визначено як «1. загальний напрямок, характер діяльності держави, певного класу або політичної партії. Події та питання внутрішньо-державного і міжнародного суспільного життя»¹.

В одному із соціологічних словників політику визначено як сферу відносин між класами, пов'язану з їх боротьбою за владу в державі, з визначенням форм, завдань, змісту діяльності держави². У більш сучасному політологічному словнику відображається дещо інше розуміння політики, згідно з яким це організуюча, регулятивна і контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головним чином на досягнення, утримання і реалізацію влади індивідами і соціальними групами для здійснення власних запитів і потреб³.

Таким чином, можна констатувати, що у словниках із галузевих наук простежуються підходи до розуміння сутності політики, характерні для ідеології відповідних періодів розвитку суспільства: від класового до соціально орієнтованого.

У наукових дослідженнях вказана категорія також розглядається з позицій декількох наукових підходів. Так, І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко,

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови/гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. С. 1035.

² Короткий словник з соціології/гол. ред. Д. М. Гвішіані. Москва: Плїтїздат, 1988. С. 236.

³ Політичний енциклопедичний словник/гол. ред. В. П. Горбатенко. Київ: Генеза, 2004. С. 497–498.

Н. М. Оніщенко, Є. В. Перегуда, О. В. Скрипнюк та інші науковці охарактеризували державну політику як «систему цілеспрямованих заходів, які ставлять на меті розв'язання тих чи інших суспільних проблем, задоволення суспільних інтересів, забезпечення стабільності конституційного, економічного, правового ладу країни ... специфікою якої є те, що вона реалізовується через владні структури, які мають повноваження монопольного права держави на законний примус»¹ у колективній монографії «Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні».

Як відносно стабільну, організовану й цілеспрямовану діяльність/бездіяльність державних інституцій, здійснювану ними безпосередньо чи опосередковано щодо певної проблеми або сукупності проблем, яка впливає на життя суспільства, характеризує державну політику В. В. Тертичка.

Науковець зазначає, що таке визначення державної політики передбачає те, що вона засновується на законі й має бути легітимною, у зв'язку з чим державна політика не постає виключно на власній волі та власному бажанні тих, хто в даний момент наділений державно-владними повноваженнями. Навпаки, для того, щоб цей напрям діяльності держави мав системний та цілісний характер, необхідно від самого початку мати певний набір принципів і правил, що вказують на тип

¹ Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: [монографія]/І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко, Н. М. Оніщенко, та ін.; за ред. І. О. Кресіної. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. С. 35.

політичного режиму; спосіб організації державної влади; основні політичні інститути, наявність яких забезпечує нормальний розвиток державного механізму; базові цінності та завдання, що повинні реалізовуватися під час державного й суспільного розвитку. Ці правила мають бути зафіксовані на законодавчому рівні для того, щоб не виникало двозначних політичних інтерпретацій того, в який спосіб слід реалізовувати політику і на яких підставах¹.

Водночас, О. П. Дем'янчук зауважує, що термін «державна політика», як правило, означає наміри уряду вжити певних заходів загального характеру для вирішення якихось значних державних завдань, тобто, для здійснення державної влади².

Проте на нашу думку, незалежно від термінології, метою державної політики має бути задоволення інтересів суспільства в цілому, окремих суспільних груп та індивідуумів, розв'язання нагальних і перспективних проблем, забезпечення розвитку складових суспільної діяльності (економіки, політики, соціальної сфери тощо) та нації в цілому.

Узагальнення різних варіантів і підходів вказує на можливість визначати формування (владними структурами) державної політики як безперервний циклічний процес, котрий включає сукупність послідовних дій, взаємодію різних взаємопо-

¹ Тертичка В. Державна політика: аналіз її здійснення в Україні. Київ: Вид-во ім. Соломії Павличко «Основи», 2002. С. 82–83.

² Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду. *Наук. зап. Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія»*. Т. 18: *Політичні науки*. 2000. С. 31.

в'язаних елементів і інституцій з притаманними їм функціями й засобами досягнення кінцевих результатів (схвалення політики).

К. Б. Левченко у своїх наукових працях пропонує тлумачити поняття «державна політика», як визначення державної політики як відносно стабільні, організовані і цілеспрямовані діяння органів публічного адміністрування, які здійснюються від імені та в інтересах держави, що здійснюється останніми з приводу певного суспільного запиту, що становить нагальну потребу¹.

У викладених позиціях прослідковується певні тенденції при формулюванні визначення поняття та змісту «державна політика», які проявляються у декількох основних підходах. Так, більшість із зазначених наукових підходів до розуміння зазначеного поняття ґрунтуються на діяльнісному аспекті вказаної діяльності, пропонуючи розглядати державну політику, як специфічну діяльність органів публічного адміністрування, що здійснюється від імені та в інтересах держави та направлена на реалізацію її функцій у окремій галузі суспільного життя та вирішення суспільного запиту, що існує. Натомість, інша частина науковців наголошує на процесуальному аспекті державної політики, вказуючи на те, що вказана діяльність органів публічного адміністрування пов'язана в першу чергу з організацією комплексу заходів направлених на виконання функцій, що стоять перед державою.

¹ Левченко К. Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. С. 9.

Третя частина науковців вказують, що під вказаним поняттям необхідно розуміти саму суспільну сферу що потребує правового регулювання та відповідних дій з боку держави, які, в свою чергу, складаються із сукупності завдань, цілей, заходів та засобів тощо.

На наш погляд, найбільш вдалим до розуміння та розкриття сутності державної політики є саме діяльнісний підхід, адже, в першу чергу, вказане явище пов'язане із вчиненням органами публічного адміністрування певного комплексу дій, що у певній галузі суспільних відносин, що направлені на реалізацію функцій держави. Слід також додати, що державна політика включає в себе, як формування та постановку завдань та цілей щодо вчинення конкретних дій у певній галузі суспільного життя, що потребує регулювання так і вчинення дій направлених на їх реалізацію. Тому, слід констатувати, що вказаному явищу притаманний певний набір специфічних характерних ознак, а саме:

1) це діяльність, яка проявляється як у формі вчинення активних дій так і утриманні від їх вчинення, залежно від конкретної ситуації, виду суспільних відносин, що регулюються, також завдань і цілей, що ставляться;

2) таку діяльність здійснюють органи державної влади або органи місцевого самоврядування;

3) вказана діяльність має мету – унормування та врегулювання певної групи суспільних відносин або певної сфери суспільного життя та зумовлена відповідним запитом суспільства;

4) має плановий (програмний) характер, тобто вчинення будь-яких дій органами публічного управління чітко зумовлено існуванням певного плану дій;

5) має планомірний характер, тобто діяльність вчинюється поетапно (від вивчення проблематики суспільних відносин, які потребують подальшого регулювання з боку держави і складання певного плану дій, закінчуючи вчиненням вказаних дій направлених на реалізацію побудованого та затвердженого плану);

6) має системний характер, тобто її реалізація не покладається на конкретний орган державної влади, а розподіляється між органами, так щоб кожний конкретний орган публічного адміністрування виконував притаманні йому дії, однак вказані дії були направленні на досягнення єдиної поставленої цілі;

7) має комплексний характер, тобто здійснюється одразу у декількох напрямках та призначена для впливу не тільки на самі суспільні відносини, що виникають або їх наслідки, а й на передумови виникнення вказаних відносин.

Повертаючись безпосередньо до аналізу проблеми піднятої у вказаному дослідженні, логічним буде висновок про те, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, як і будь-яка інша діяльність держави та органів публічного адміністрування повинна мати специфічний об'єкт – певну групу суспільних відносин або сферу суспільного життя відносно якої вчинюється комплекс дій, направлених на її регулювання. Виходячи з буквального тлумачення поняття «державна

політика у сфері запобігання домашньому насильству» є очевидним, що вказана діяльність органів публічного адміністрування здійснюється відносно специфічного об'єкту – суспільних відносин із запобігання домашньому насильству. Таким чином, для надання комплексної характеристику змісту вказаного поняття, перш за все є необхідним надати характеристику поняттю «запобігання домашньому насильству». Вказане необхідне задля розкриття юридичної природи державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та для формування її дефініції слід звернутись і до законодавчої термінології, що передбачає аналіз правових актів, які містять визначення досліджуваної категорії або перелік відповідних заходів, засобів, що її характеризують.

Так, Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. встановлено, що під поняттям «запобігання домашньому насильству», слід розуміти систему заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискриміна-

ційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються¹.

Поряд із цим в юридичній енциклопедії запобігання визначається як соціальна діяльність, що полягає в усуненні причин і умов злочинності, є різновидом соціального контролю і соціальної профілактики антигромадської поведінки, зокрема тієї, що виявляється у вчиненні злочинів². На думку В. В. Голіни, А. Ф. Зелінського, О. М. Литвака, до поняття «запобігання» слід відносити всі заходи превентивного характеру³.

Разом із тим А. П. Закалюк зазначає, що запобігання – це різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст і мета якої полягає в перешкоджанні дії детермінантів видів суспільно-шкідливої поведінки та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливості – усунення їхньої дії⁴.

З урахуванням вищевикладеного вбачається, що значення терміну «запобігання», яке викла-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

² Юридична енциклопедія: в 6 т./ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 2. 202. С. 513.

³ Литвак О. М. Держава і злочинність: монографія. Київ, 2004. С. 61; Зелінський А. Ф. Кримінологія: курс лекцій. Харків, 1996. С. 97; Голіна В. В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 206.

⁴ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2007. С. 324.

дено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» повністю збігається за своїм смисловим змістом, визначення вказаного поняття, яке надано доктринальними працями і за своєю суттю визначає саме розроблення системи взаємозв'язаних заходів в межах реалізації внутрішньої політики держави, які спрямовані на здійснення «превенції» домашньому насиллю, створення та пропагандування стереотипу нетерпимості та неприйнятності домашнього насильства у сучасному світі.

Саме у меті проведення заходів, а також часу їх проведення полягає різниця у державних заходах направлених на запобігання домашньому насильству та заходах направлених на протидію домашньому насильству.

Таким чином, можемо констатувати, що до заходів запобігання проявам домашнього насильства слід відносити всі заходи, які вчиняються органами державної влади, місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами запобігання домашньому насильству які направлені на усунення потенційної можливості вчинення домашнього насильства, а також проведення будь-яких заходів направлених на підвищення рівня інформованості суспільства щодо явища домашнього насильства. Натомість, заходи направлені на виявлення, припинення конкретного факту домашнього насильства, а також притягнення винної особи до юридичної відповідальності за його вчинення не охоплюється поняттям «запобігання домашньому насильству», а становить зміст терміну «протидія домашньому насильству».

Таким чином, застосовуючи змістовний (діяльнісний) підхід до визначення поняття «державна політика у сфері запобігання домашньому насильству» пропонуємо під вказаним поняттям розуміти різновид внутрішньої політики держави, яка являє собою організовану та сплановану діяльність органів державної влади, а також їх уповноважених посадових осіб, спрямовану на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

З огляду на запропоноване визначення, слід зауважити, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, направлена в першу чергу на превенцію, недопущення вчинення домашнього насильства, формування негативного стереотипу в суспільстві щодо проявів домашнього насильства, підвищення рівня інформаційної обізнаності населення стосовно протиправної природи домашнього насильства. Заходи, які вчиняються з метою запобігання домашньому насильству, мають місце до його вчинення і носять профілактичний характер.

З огляду на надане авторське визначення, можемо виділити характерні ознаки для державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, як різновиду державної політики:

1) це діяльність уповноважених органів публічного адміністрування, яка проявляється у формі вчинення активних дій, які направлені в першу чергу на забезпечення недопущення і профілактики вчинення домашнього насильства;

2) таку діяльність здійснюють як уповноважені органи державної влади так і органи місцевого самоврядування, виходячи з їх компетенції та специфіки їх діяльності;

3) вказана діяльність має мету – профілактика та попередження вчинення домашнього насильства, а також формування негативного стереотипу у суспільстві щодо вказаного суспільного явища;

4) вказана діяльність має плановий (програмний) характер, тобто вчинення будь-яких дій органами публічного управління направлених на запобігання вчиненню домашнього насильства чітко зумовлено існуванням певного плану дій, затвердженого органами публічного адміністрування та оформлюється нормативно у формі програм дій або стратегій на найближчі роки. Одним із прикладів планування дій у зазначеній сфері є, зокрема постановлення указу Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» № 398/2020 від 21.09.2020 р.,¹ з метою додержання гарантій із захисту прав та інтересів

¹ Гендерна політика в нормативно-правових документах. Ч. 1/ Г. Г. Жуковська, К. Б. Левченко, О. О. Остапенко, О. І. Суслова; за заг. ред. К. Б. Левченко. Київ, 2020. 186 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>

осіб, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, а також забезпечення належного реагування на випадки такого насильства, надання допомоги постраждалим особам, створення умов для реалізації кожною дитиною права на зростання у безпечному сімейному оточенні;

5) має планомірний характер, тобто діяльність вчинюється поетапно (починаючи від вивчення проблематики домашнього насилля, підстав, що зумовлюють виникнення вказаного явища та формування певного плану подальших дій, закінчуючи вчиненням вказаних дій направлених на реалізацію побудованого та затвердженого плану (програми, стратегії);

6) має системний характер, тобто реалізація запобігання вчиненню домашнього насильству не покладається на конкретний орган державної влади, а розподіляється між органами, так щоб кожний конкретний орган державної влади або місцевого самоврядування виконував притаманні йому дії, однак такі дії завжди направлені на досягнення певної цілі – запобігання домашньому насильству;

7) має комплексний характер, тобто здійснюється одразу у декількох напрямках, а саме: вплив на причини виникнення домашнього насильства, формування негативного стереотипу у суспільства щодо явища домашнього насильства, підвищення правової обізнаності суспільства, а також їх прав і свобод, в тому числі щодо статусу в середині родини.

Слід зауважити, що як і будь-яка діяльність, державна політика у сфері запобігання домашньо-

му насильству має змістовну складову, правильне визначення якої буде впливати на ефективність встановлення комплексу заходів, які необхідно вчинити для досягнення мети її запровадження.

Так, зміст державної політики становить сукупність цілей, завдань, пріоритетів розвитку, програм, які розробляють і реалізують органи державної влади із залученням інститутів громадянського суспільства. Процес формування і реалізації державної політики називається політичним циклом і включає кілька етапів. Зміст першого етапу (ініціювання політики) складають: аналіз ситуації, визначення пріоритетних суспільних проблем, прийняття рішення про розробку політики в конкретній сфері, визначення основних її цілей та напрямів. Другий етап (розробка політики) включає: розробку цільових програм, їх узгодження, прийняття офіційного документа про політику/програми з визначенням джерел фінансування. На третьому етапі (виконання політики) відбувається безпосередня реалізація політики програми, здійснюються моніторинг і контроль. Четвертий етап (оцінка політики) складають оцінка результатів і наслідків¹.

Вивчення змісту державної політики у будь-яких сферах суспільного життя передбачає розгляд у трьох різних аспектах:

– суспільна проблема (становить соціальний інтерес і суспільство готове до її вирішення);

¹ Ковбасюк Ю. В. Державна політика: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2014. С. 11.

- варіанти розв’язання проблеми (можливі засоби і сценарії подолання проблеми, розгляд ризиків, пов’язаних з відповідними кроками);

- оцінювання політики (як спрацьовують запропоновані варіанти розв’язання проблеми та чи призводять вони до очікуваних результатів).

Так, застосовуючи вказаний підхід до політики у сфері запобігання домашньому насильству варто зазначити, що така політика має всі характерні складові:

- суспільна проблема, яка потребує вирішення – розповсюдженість домашнього насильства, а також пов’язанні за ним стереотипи, які досить давно та потужно закріпились у свідомості українського суспільства;

- варіанти розв’язання проблеми – реалізація системи заходів направлених на донесення до кожного члена суспільства ступеня небезпечності домашнього насильства, шкоди, яку воно спричиняє різним сферам суспільного життя, формування стереотипу нетерпимості до його проявів, запровадження належного рівня правового регулювання вказаного питання тощо;

- оцінювання політики – вивчення впливу запроваджених заходів у сфері запобігання домашньому насильству, шляхом дослідження статистичних даних про кількість звернень до правоохоронних органів з приводу домашнього насильства, а також проведення соціологічних опитувань, з метою встановлення рівня прийнятності у суспільстві такого явища, як домашнє насильство і встановлення найбільш уразливих верств населення.

Варто зауважити, що змістом державної політики у сфері запобігання домашньому насильству буде комплекс заходів направлених на:

1) підвищення обізнаності суспільства про явище домашнього насильства (причини, умови виникнення, форми, а також наслідки вчинення домашнього насильства, в тому числі і настання певного виду юридичної відповідальності за вчинення вказаного діяння);

2) формування негативного стереотипу в суспільстві щодо самого явища домашнього насильства (роз'яснення про шкідливість наслідків такого явища, як домашнє насильство, роз'яснення того, що домашнє насильство це не «приватна» справа кожної сім'ї, а правопорушення, яке пов'язано із завданням шкоди одному із членів сім'ї);

3) викорінення традицій та уявлень про гендерну нерівність членів сім'ї або будь-яких інших стереотипів, існування яких зумовлює збільшення кількості випадків вчинення домашнього насильства (стереотип щодо того, що жінка займає нижче положення в сім'ї ніж чоловік, до дитини можна застосовувати фізичні покарання тощо).

Також, з огляду на специфіку заходів, що складають зміст запобігання домашньому насильству слід зазначити, що вказані заходи мають превентивний (попереджувальний) характер і направлені на підвищення обізнаності населення та попередження проявів домашнього насильства, а також зміни ставлення людей до вказаного негативного явища, з метою підвищення рівня співпраці між органами державної влади та населення у здійсненні подальшої протидії таким проявам.

Вважаємо за доцільне зауважити, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, як і будь-яка державна політика характеризується етапами запровадження та розвитку, як вже було вказано вище. Так, першим етапом державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є визнання домашнього насильства негативним явищем, таким що завдає шкоду інтересам окремої особи, суспільству та державі в цілому. Другим етапом вказаної державної політики є пошук шляхів запобігання проявам домашнього насильства, а також шляхів збільшення обізнаності населення про вказане явище, а також шкоду, яку воно завдає та оформлення зазначеного у єдиний нормативно-правовий документ. У сфері запобігання домашньому насильству таким документом є розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року»¹. Третім етапом державної політики у вказаній сфері є реалізація положень прийнятої програми шляхом вчинення певного комплексу заходів. На даний час, Україна перебуває саме на третьому етапі реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Четвертим, заключним етапом реалізації вказаної

¹ Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: Розпорядження кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>

політики буде підбиття підсумків та надання оцінки отриманим результатам, а також пошук шляхів підвищення ефективності заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Варто зауважити також на тому, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, в першу чергу повинна мати системний характер, а заходи, що направлені на її реалізацію мають відбуватися поступово та бути направлені на досягнення конкретного проміжного результату. Більше того, вказані заходи повинні проводитись у всіх сферах суспільного життя, починаючи від поширення певної інформації через засоби масової інформації, закінчуючи проведенням освітніх заходів за місцем роботи або уповноваженими працівниками правоохоронних органів за місцем проживання осіб. Також, є важливим, в першу чергу запроваджувати вказані заходи для найбільш уразливих категорій громадян, у відносинах яких домашнє насильство є найбільш розповсюдженим явищем.

1.2. Принципи, система та форми реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

Головною метою державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є підвищення рівня обізнаності суспільства, щодо суспільно-небезпечного явища – домашнього насильства, а також формування негативного стереотипу у осіб стосовно

вказаного явища. Однак, досягнення поставленої мети є неможливим без вивчення та розуміння основних теоретичних засад такої політики.

Тому, для комплексного вивчення проблематики державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, для початку слід дослідити засади (принципи) такої діяльності. Саме розуміння принципів на яких будується державна політика у сфері запобігання домашньому насильству надасть змогу чітко визначити напрямки її діяльності, форми, а також заходи, які будуть вчинюватись у вказаній сфері.

Переходячи до безпосереднього дослідження принципів державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід для початку коротко дослідити підхід до розуміння принципів у вітчизняній науковій доктрині. Так, відповідно до загальноприйнятого розуміння принципів права, вказане поняття необхідно розуміти, як керівні засади, які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин¹. Поряд з цим, деякі науковці надаючи визначення вказаному поняттю, а також досліджуючи його зміст та особливості наголошують, що при наданні вказаного визначення необхідно перш за все спиратися на певні причини, залежно від яких певне положення, закріплене в нормі, можна назвати принципом. Наприклад, Ю. П. Битяк пропонує розуміти під принципами права вихідні, об'єктивно зумов-

¹ Курс адміністративного права України: навч. посіб./В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Суценок; за ред. В. В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. С. 34.

лені основоположні засади, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст системи права відповідно до окремої галузі. Як справедливо зазначає вчений принципи права можуть існувати та мати значення для встановлення правого регулювання тільки при систематичному їх застосуванні при вчиненні активного регулювання правовідносин, що виникають у суспільстві. Вказані керівні ідеї не можуть існувати поза межами активного правозастосування у реальному суспільному житті¹.

О. М. Бандурка у своїх працях зауважує, що принципи права – це об’єктивно зумовлені нормативні засади, що є своєрідним відображенням законів і закономірностей суспільного розвитку, соціальних потреб, цінностей, законів і закономірностей управління, закріплені в Основному Законі, в юридичних актах у вигляді керівних правил і норм поведінки, що відповідають цілям діяльності системи управління й визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління².

Зважаючи на те, що принцип у будь-якій діяльності є в першу чергу основоположною ідеєю, що пронизує систему будь-яких знань і субординує їх³, то пропонуємо під принципами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому

¹ Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Богущкий В. В. Адміністративне право: підручник/за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2010. С. 33.

² Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: навч. посіб./за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2011. С. 39–40.

³ Державне управління та державна служба: словник-довідник/уклад. О. Ю. Оболенський. Київ: КНЕУ, 2005. С. 302.

насильству розуміти такі основні засади, ідеї, положення, що існують об'єктивно, можуть бути закріплені в актах чинного законодавства України та визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління органами публічного адміністрування під час здійснення діяльності з реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та ґрунтуються на соціальних потребах населення у вказаному напрямі діяльності.

Зважаючи на те, що проблематика принципів реалізації державної політики у сфері запобігання домашнього насильства не досліджена достатнім чином, пропонуємо авторську систему таких принципів, з урахуванням доктринальних розробок у сфері запобігання домашнього насильства.

У юридичній літературі класичним є поділ принципів правого регулювання на два види, залежно від конкретизації та їх дії на суспільні відносини, які регулюються нормами права, а саме загальні та спеціальні¹. Загальні принципи мають основоположне значення для формулювання норм будь-якої галузі права, в тому числі і адміністративного. В той же час, зміст загальних принципів права конкретизується у більш спеціальних (галузевих) правових принципах².

¹ Адміністративне право України. Повний курс: навч. посіб./ В. В. Галунько, П. В. Діхтєвський, О. М. Кузьменко, С. Г. Стеценко. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. С. 34.

² Сердюк Є. В. Принципи адміністративно-правового забезпечення виборчих прав громадян України. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 73.

Разом з тим, у соціологічній літературі превалює позиція про те, що принципи державної політики поділяються на загальні (універсальні) та галузеві (специфічні). Універсальні принципи застосовуються в усіх видах державної політики, які мають загальний зміст. До них відносять: об'єктивність, конкретність, оптимальність, зворотні зв'язки, відповідність юридичним нормам та ін. Галузеві принципи діють в управлінні окремими сферами суспільства або застосовуються лише в державній політиці, політиці політичних партій та громадсько-політичних організацій. Західний науковець М. Мішелетті виділяє вісім головних принципів державної політики, дотримання яких відповідає цінностям демократії: конституційності уряду, народовладдя, підзвітності, ефективності, відкритості, адекватного реагування на зовнішнє середовище або чутливості, відповідності процесуальним нормам, поділу влади. Дотримання цих принципів сприяє вирішенню важливих теоретичних і практичних завдань із доступу до прийняття рішень, способів їх прийняття, а також забезпечення суспільними благами та якості демократії. Особливе місце серед них належить принципам народовладдя та конституційності. Тобто уряд служить інтересам народу, залучаючи його до участі в управлінні¹. Відносно галузевих принципів І. В. Цибуліна, аналізуючи державну політику у сфері охорони прав дитини, зазначає, що до спеціальних прин-

¹ Ковбасюк Ю. В. Державна політика: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2014. С. 16.

ципів державної політики у вказаній сфері належить: доступність, відкритість, інноваційність, субсидіарність, децентралізація¹. Л. Ф. Кравчук, досліджуючи державну політику у сфері охорони дитинства в Україні зазначає, що вказана діяльність держави ґрунтується на засадах: дитиноцентризму, охорони та захисту прав, гарантій та законних інтересів дітей, пріоритету прав дітей, гуманізму, міжгалузевого партнерства тощо².

Разом з тим, варто зазначити, що державній політиці щодо запобігання домашньому насильству, як і будь-якій іншій діяльності органів публічного управління, яка створює юридично-значимі наслідки притаманні також засади, які закріплено у профільному законі, а саме Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Так, з урахуванням наукових позицій, визначених вище щодо розподілу засад здійснення державної політики, пропонуємо умовно розділити принципи реалізації державної у сфері запобігання домашньому насильству за їх деталізацією та впливом на суспільні відносини на:

- 1) загально-соціальні принципи;
- 2) спеціально-юридичні принципи.

Пропонуємо більш детально розглянути вказані види принципів. До першої категорії загально-

¹ Цибуліна І. В. Державна політика у сфері забезпечення захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2006. С. 13.

² Кравчук Л. Ф. Принципи державної політики у сфері охорони дитинства в Україні. *Ефективність державного управління*. 2015. № 43. С. 50.

соціальних принципів пропонуємо відносити ті принципи, які впливають на реалізацію державної політики, однак не стосуються безпосереднього правого регулювання вказаної діяльності. Зазначена категорія принципів включає в себе основні засади, що стосуються безпосередньо політичних, економічних, соціальних, морально-етичних, ідеологічних аспектів здійснення вказаної діяльності суб'єктами публічного адміністрування. До вказаної категорії принципів належать такі принципи, як: об'єктивності, гуманізму, доцільності, конкретності. Пропонуємо більш детально розглянути зміст вказаних принципів та їх вплив на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

Аналізуючи зміст принципу об'єктивності, а також його значення для реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, необхідно зазначити, що принцип об'єктивності передбачає недопущення упередженості з боку суб'єктів публічного адміністрування, які діють в рамках своїх повноважень, а також вчинення дій та прийняття рішень виходячи виключно з об'єктивних обставин ситуації, що склалася, виключаючи будь-який власний інтерес¹. Таким чином, зважаючи на зміст та значення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід вказати, що принцип об'єктивності вказаної діяльності полягає у тому, що органи публічного адміністрування, що здійснюють дії направлені

¹ Ярмач І. М. Принципи об'єктивності і незалежності як основоположні принципи фінансового контролю. *Європейські перспективи*. 2013. № 12. С. 180.

на запобігання домашньому насильству повинні приймати рішення та формувати (реалізовувати) вказаний напрям державної політики з урахуванням об'єктивно існуючих факторів, а саме: домашнє насильство за статичними даними частіше за все вчиняється або чоловіками проти жінок, або батьками проти дітей, а також соціальний статус сімей, які знаходяться в «зоні ризику» стосовно проявів домашнього насильства.

Наступним аналізованим принципом є принцип гуманізму. Здійснюючи вивчення значення принципу гуманізму на суспільні відносини С. Д. Гусарев зазначав, що гуманізація суспільного життя може відбуватися у різних напрямках державної політики, зокрема, шляхом здійснення правових трансформацій, орієнтованих на забезпечення прав людини, які є не тільки соціальною та правовою цінністю, а й перепорою на шляху свавільного втручання усферу індивідуальної свободи, механізмом забезпечення реалізації можливостей людини. Визнання гуманізму основоположною ідеєю права дозволяє визначити основні напрями її реалізації у правовій дійсності України, серед яких: удосконалення національного законодавства, шляхом приведення його у відповідність до європейських стандартів у галузі прав людини; підвищення рівня правової культури, шляхом загальної інтелектуалізації суспільства; створення системи гарантій незалежності правосуддя; підвищення рівня ефективності правозахисних інституцій¹. У реалізації

¹ Гусарев С. Д. Гуманізм як основоположна ідея сучасного правового світогляду. *Форум права*. 2012. № 32. С. 49–50.

державної політики у сфері запобігання домашньому насильству принцип гуманізму відіграє ключове значення, адже всі дії щодо запобігання домашньому насильству, які вчиняються органами публічного адміністрування повинні бути, в першу чергу, антропоцентричними. Тобто, людина (як потерпілі від домашнього насильства так і кривдники), її права, свободи, а також законні інтереси та їх дотримання повинні бути центральною ідеєю вказаних дій, а також бути направленні на їх захист та реалізацію.

Що стосується принципу доцільності, як засади реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству то, слід зазначити, що Р. А. Ромашова аналізуючи вказаний принцип у контексті юридичної відповідальності зазначає, що доцільність означає відповідність обраного виду юридичної відповідальності діянню, яке вчинено суб'єктом, який притягається до такого виду відповідальності¹. Таким чином, зміст принципу доцільності слід ототожнювати із змістом принципу співмірності (відповідності). У сфері реалізації державної політики направленої на запобігання домашньому насильству зміст зазначеного принципу полягає у тому, що органами публічного адміністрування повинно бути вжито стільки заходів направлених на формування негативного стереотипу у суспільстві щодо явища домашнього насильства, а також превенції вказаного явища, щоб цього було необхідно (достатньо) для досягнення мети,

¹ Ромашова Р. А. Теорія держави та права: короткий курс: навч. посіб. Санкт-Петербург: Пітер, 2010. С. 261–262.

яка ставиться, а саме зменшення випадків вчинення домашнього насильства.

Останнім загально-соціальним принципом при-
таманним державній політиці у сфері запобігання
домашньому насильству є принцип конкретності.
У філософському розумінні вказаний принцип
базується на методі «сходження від абстрактного
до конкретного». Абстрактне і конкретне це форми
пізнання. Конкретне – це багатостороннє, складне,
складене, суттєве сприйняте багатоманіття речей і
явищ¹. Інтерпретуючи вказане розуміння принци-
пу конкретності до реалізації державної політики у
сфері запобігання домашньому насильству необ-
хідно вказати, що вказаний принцип необхідно ро-
зуміти через обов'язок органів публічного адміні-
стрування у вказаній сфері діяти конкретно, тобто
вчиняти чіткі, сплановані та послідовні дії направ-
ленні на досягнення мети їх вчинення, а саме на
запобігання домашньому насильству.

Що ж стосується спеціально-юридичних прин-
ципів, то слід зауважити на тому, що вказані прин-
ципи також необхідно розділяти за ступенем їх без-
посередньої дії на аналізовані правовідносини на:

- спеціально-юридичні принципи загальної дії;
- спеціально-юридичні принципи конкретної
(локальної) дії.

Визначальним критерієм для розподілення
вказаних принципів є можливість їх застосування

¹ Принцип конкретності істини, абсолютне і відносне в істинному
знанні. URL: <http://studies.in.ua/ru/filosofiya-shpargalki/631-40-princip-konkretnost-stini-absolyutne-vdnosne-v-stinnomu-znann.html> (дата звер-
нення: 28.09.2020).

безпосередньо до аналізованих правовідносин та не характерність до будь-яких інших видів державної політики. Так, до спеціально-юридичних принципів загальної дії пропонуємо відносити принципи: верховенства права, законності, юридичної визначеності, необхідності дотримання прав людини. Вказані принципи впливають на діяльність органів публічного адміністрування під час здійснення останніми будь-якої діяльності, в тому числі і реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Такі принципи зазвичай знаходять своє відображення в більш конкретних (локальних) принципах, які застосовуються до окремої категорії/виду діяльності органів публічного адміністрування зокрема. Зважаючи на велику кількість теоретичних розробок проблематики їх змісту, а також зважаючи на те, що вказані принципи діють на суспільні відносини у сфері реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству через більш конкретні (локальні) принципи, з метою не перевантаження даного дослідження цитуванням наукових праць, пропонуємо перейти до вивчення змісту та застосування спеціально-юридичних принципів конкретної (локальної) дії у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству.

Як вже було вказано вище, під спеціально-юридичними принципами конкретної (локальної) дії у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству пропонуємо розуміти керівні ідеї, засади на яких ґрунтується діяльність суб'єктів публічного адміністрування

саме у сфері вчинення дій направлених на запобігання домашньому насильству. До переліку вказаних принципів пропонуємо відносити, ті принципи, що містяться у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. Ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. вказує на те, що засадами запобігання та протидії домашньому насильству є:

1) гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

2) належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;

5) повага та неупереджене і небайдуже ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії

домашньому насильству, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

6) конфіденційність інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення домашнього насильства;

7) добровільність отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;

8) врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;

9) ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами¹.

При цьому, слід зауважити, що вказана законодавча норма дає загальний перелік засад, які притаманні діяльності органів публічного адміністрування, як у сфері запобігання, так і у сфері протидії домашньому насильству. Однак, запобігання домашньому насильству має місце у тому випадку, коли домашнє насильство фактично не розпочалося, а органи державної влади, в межах наданої їм компетенції здійснюють дії направленні на профілактику виникнення вказаного явища, а також формування стосовно зазначеного явища

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

негативного стереотипу у суспільстві. У зв'язку з чим, до спеціально-юридичних принципів конкретної (локальної) дії саме у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству пропонуємо відносити наступні з вище перелічених принципів:

1) гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

2) належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;

5) ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами.

Пропонуємо більш детально дослідити вказані спеціально-юридичні принципи конкретної (локаль-

ної) дії у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству. Першою засадою вказаної діяльності є гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина. Зазначену засаду слід відносити саме до принципів здійснення державної політики у сфері запобігання, а не протидії домашньому насильству. Зважаючи на це, зміст вказаної засади слід розглядати з позиції того, що держава на законодавчому рівні, а також органи публічного адміністрування під час здійснення своєї діяльності повинні гарантувати постраждалим особам безпеку, допомогу у випадку вчинення щодо них акту домашнього насильства, а також охорону основоположних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення будь-яких дій направлених на запобігання або протидію проявам домашнього насильства. Зазначене, в першу чергу розраховано на підвищення авторитету органів публічного адміністрування у даному напрямку їх діяльності, а також забезпечення довіри з боку населення та зменшення латентності домашнього насильства, через підвищення рівня звернення населення з повідомлення про акти вчинення домашнього насильства щодо них, їх близьких, знайомих тощо. Тобто, зазначена засада, за рахунок в першу чергу забезпечення законодавчого закріплення гарантування захисту основоположних прав, піднімає авторитет і довіру від населення до органів публічного адміністрування у сфері запобігання та протидії проявам домашнього насильства. Також, вказана засада має і превентивну дію, адже потен-

ційний кривдник, розуміючи, що у випадку вчинення ним домашнього насильства він буде підданий певним заходам примусу з боку органів державної влади, через те, що на законодавчому рівні закріплено охорону та забезпечення прав потерпілих осіб, буде стриманішим в своїх діях.

Наступною засадою, яка потребує аналізу у даному контексті є належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. З приводу вказаної засади необхідно зауважити, що остання може стосуватися як запобігання так і протидії домашньому насильству. З точки зору реалізації органами публічного адміністрування державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід зауважити, що аналізована засада також має превентивний характер дії на суспільні правовідносини, адже надає розуміння того, що будь-яке повідомлення про факт вчинення домашнього насильства не залишиться поза увагою органів державної влади, буде детально перевірено та проаналізовано всі обставини ситуації, що склалася та буде прийнято обґрунтований висновок з притягненням винного до юридичної відповідальності в міру його вини. В той же час, вказана засада надає впевненості потерпілим особам (потенційним потерпілим особам), в тому, що вчинення щодо них домашнього насильства не є «приватною проблемою них самих», а буде належним чином досліджено з боку органів публічного адміністрування, що в свою чергу також підвищує довіру до органів державної влади та дозволяє зни-

зити латентність явища домашнього насильства в подальшому.

Що ж стосується засади врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, то в даному випадку слід зауважити, що вказана засада здійснює вплив на планування, а також реалізацію заходів державної політики у вказаній сфері суспільного життя. Зазначений вплив проявляється в першу чергу у тому, що зважаючи на статистичні данні, органи державної влади корегують план та стратегію проведення певних заходів, що направлені на запобігання домашньому насильству. Також, вказана засада забезпечує пріоритетність реалізації заходів направлених на запобігання домашньому насильству, за обмеженості у тих чи інших ресурсах, необхідних для їх реалізації.

Наступною засадою у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, яка потребує аналізу та розкриття змісту є визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства. На дотриманні та реалізації вказаної засади ґрунтується вся державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, адже ця засада формує одну з найголовніших цілей у вказаній діяльності – а саме формування негативного стереотипу у суспільстві щодо явища домашнього насильства, необ-

хідності його викорінення та подолання, а також роз'яснення суспільству шкідливих наслідків вказаного явища, яке за своєю суттю є правопорушенням таким, як і будь-яке інше винне діяння, що завдає шкоду. Внаслідок реалізації вказаної засади, органи публічного адміністрування зменшують латентність явища домашнього насильства та стимулюють у суспільстві бажання боротися із вказаним явищем, а також бажання допомоги потерпілим особам і осуду щодо особи-кривдника.

Останнім, однак не менш важливим принципом конкретної (локальної) дії у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами. Зважаючи на те, що кожний конкретний орган державної влади, місцевого самоврядування має чітко визначену компетенцію, в тому числі і у сфері реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Іншими словами, кожен конкретний орган державної влади або місцевого самоврядування виконує конкретні дії, що направлені на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Однак, зважаючи на те, що домашнє насильство, як суспільно-шкідливе явище фактично зачіпає практично всі сфери суспільного життя, то для проведення комплексної та ефективної діяльності із запобігання домашньому насильству, необхідно проводити

спільні заходи направлені на запобігання вказаному явищу. Проте, проведення таких спільних дій, не можливе без налагодження зв'язків між органами державної влади, місцевого самоврядування, що реалізують державну політику у сфері запобігання домашньому насильству. Реалізація вказаного принципу забезпечує належний рівень зв'язків між різними органами державної влади та місцевого самоврядування з питань здійснення комплексних дій у сфері запобігання домашньому насильству.

Таким чином, проаналізовані принципи реалізації державної політики у сфері запобіганню домашньому насильству забезпечують підґрунтя для формування та впровадження системи, форм, а також видів діяльності по запобіганню домашньому насильству. Разом з тим, вказані принципи є тільки основними ідеями, які визначають вектор розвитку та запровадження державної політики у зазначеному напрямку. На їх основі формується система державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, від якості якої і залежить ефективність всього механізму органів державної влади і місцевого самоврядування, а також здійснення ними діяльності щодо запобігання домашньому насильству.

Державна політика порівняно з політичною діяльністю інших інститутів політичної участі (партій, рухів, профспілок) виражає загальні інтереси населення, а також є концентрованим їх відображенням. Для виконання цього призначення держава утворює відповідну систему органів влади,

які здійснюють вироблення і реалізацію державної політики. Виходячи з цього система державної політики – це сукупність людських, інституціональних, процесуальних і духовних складових (соціальні суб'єкти, інститути, цілі, принципи, методи, інтереси, потреби та ін.), які консолідовані на основі імперативної державної влади для політичного управління економічною, соціальною та іншими сферами суспільства з метою реалізації суспільно визначених цінностей та досягнення суспільно значущих цілей. Система державної політики як науки аналізує діяльність державно-публічних інститутів із керівництва та організації задоволення суспільних і державних інтересів. Поняття «публічна сфера» та «суспільний інтерес» є центральними, оскільки визначають усі складові адміністративно-політичної діяльності, включаючи механізм мотивацій; якість процесу вироблення та прийняття рішень; особливості структури публічно-управлінських інститутів; організацію та обов'язки громадян, які здійснюють державне управління; форми контролю та відповідальності за ведення суспільних справ тощо. У цьому полягає основна мета системи державної політики, де державне управління займає домінуюче становище через можливості організації задоволення громадських інтересів, а також через здатність поширювати свій вплив на все суспільство¹.

Таким чином, логічним є висновок про те, що системою реалізації державної політики у сфері

¹ Ковбасюк Ю. В. Державна політика: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2014. С. 11–12.

запобігання домашньому насильству є певні узгодженні дії спеціально уповноважених органів державної влади або місцевого самоврядування (суб'єктів запобігання), які направлені на досягнення легітимної мети та впливу на правовідносини, що склались у суспільстві та потребують відповідної реакції та регулювання з боку держави (запобігання домашньому насильству). Тобто, в даному випадку слід брати до уваги не тільки формальний перелік органів державної влади та місцевого самоврядування, які уповноважені на здійснення запобігання домашньому насильству, а й той напрям і сферу дій, на вчинення яких їх уповноважено законом. Також, не потрібно залишати поза увагою той факт, що державна політика у будь-якій сфері суспільного життя, в тому числі і у сфері запобігання домашньому насильству формується за наявності певного суспільного запиту, який і формує її основні напрями.

При цьому, державна політика у сфері запобігання домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків.

У відповідності до положень ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р., з урахуванням вищевикладеного, до основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству слід віднести:

1) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству;

2) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки.

Як було зазначено вище, початковим етапом формування вказаного різновиду державної політики є формування суспільного запиту, а саме: констатація проблеми домашнього насильства та необхідність запобігання його виникнення. Вказаний запит направлений в першу чергу до органів державної влади, які представляють найвищі органи у різних гілках державної влади в країні. Зазначені органи і уповноважені на формування єдиної стратегії та концепції у сфері запобігання домашньому насильству. Після того, як органами державної влади сформовано та схвалено єдину концепцію дій та взагалі відношення держави до такого явища, як домашнє насильство та прийнято рішення про методи, способи та форми здійснення запобігання вказаному явищу, а також розподілено компетенцію між органами державної влади та місцевого самоврядування. В подальшому вказана концепція запобігання домашньому насильству починає впроваджуватись у дію органами державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів, відповідно до специфіки повноважень, наданих актами законодавства України. Вказані органи зазначені у ст. 6 Закону України

«Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р.

Таким чином, цілком логічним є висновок про те, що система реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству містить два рівні реалізації:

– перший – здійснення запобігання домашньому насильству на рівні центральних органів виконавчої влади, що в свою чергу означає здійснення дій направлених на запровадження та реалізацію державної політики у вказаному напрямі, планування заходів направлених на формування негативного стереотипу щодо зазначеного явища, а також аналіз причин вчинення домашнього насильства.

- другий – здійснення запобігання домашньому насильству на рівні територіального утворення із залученням до вказаної діяльності територіальних органів державної влади та місцевого самоврядування, широкого кола громадян, що проживають на вказаній території, а також громадських об'єднань та інших неурядових організацій, з метою підвищення обізнаності населення щодо явища домашнього насильства, а також забезпечення нетерпимості до явища домашнього насильства).

Можемо констатувати, що система реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству має чітку ієрархічну структуру, в якій органи держави вищого рівня сприймаючи, аналізуючи існуючу проблему, розробляють шляхи її вирішення та на їх основі встановлюють певний план дій (у формі концепцій, стратегій тощо). Разом з тим, структурні органи державної влади,

залежно від наданої їм компетенції вживають заходи, що направлені на реалізацію вказаного затверженого плану. Зважаючи на те, що система державної політики у сфері запобігання домашньому насильству має плановий характер та чітко встановлену структуру органів на які покладено обов'язки щодо її реалізації, то така система носить ознаки превентивної системи реалізації державної політики.

Поряд з цим, реалізація державної політики у сфері запобігання домашньому насильству вимагає від органів публічного адміністрування вчиняти активні дії направлені на реалізацію затверженого плану дій. Тому, може стверджувати, що реалізація державної політики у сфері запобігання домашньому насильству має своє зовнішнє вираження (форму).

Таким чином, з метою комплексного дослідження вказаного питання пропонуємо перейти до більш детального вивчення форм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Так, наукові джерела під формою реалізації державної політики пропонують розуміти зовнішнє вираження діяльності органів публічного адміністрування, за допомогою якого реалізуються поставлені завдання. Відповідно до поширеної позиції форми реалізації державної політики необхідно розподіляти на два види, а саме: правові та неправові. Правові форми реалізації державної політики забезпечують вчинення заходів направлених на реалізацію поставленої мети органами публічного адміністрування виключно у визначений

законом спосіб з дотриманням прав і свобод людини і громадянина. Змістовним наповненням правових форм фактично є вчинення юридично-значимих дій суб'єктів публічного адміністрування, направлених на досягнення постановленого завдання (реалізації обраного курсу державної політики)¹. О. Ф. Скакун у своїх працях вказує, що правова форма реалізації державної політики полягає у здійсненні управлінської діяльності органами державної влади або місцевого самоврядування, що характеризується вчиненням юридично-значимих дій, з метою реалізації встановленого плану заходів запровадження та реалізації державної політики у певній сфері².

Таким чином, слід зауважити на тому, що під формами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству необхідно розуміти вчинення уповноваженими суб'єктами дій направлених на безпосередньо її втілення та запровадження у певні суспільні відносини. Разом з тим, слід зважати на те, що форми реалізації як і будь-якої державної політики так і державної політики у сфері запобігання домашньому насильству можуть бути як пов'язанні з безпосереднім втіленням такої політики у суспільні відносини за рахунок дій органів державної влади в рамках їх компетенції, так і бути направленні на створення

¹ Кузьменко У. А. *Форми реалізації політичної функції держави: поняття, види. Підприємство, господарство і право.* 2017. № 2. С. 232.

² Скакун О. Ф. *Теорія держави і права: навч. посіб.* Харків: Консум, 2005. С. 79.

умов для таких органів щодо якнайкращої реалізації державної політики.

Враховуючи вказане, пропонуємо під поняттям «форми реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству» розуміти об'єктивно виражену і формально відособлену діяльність спеціально уповноважених органів публічного адміністрування направлену на запобігання домашньому насильству, а саме формування негативного стереотипу у суспільстві щодо вказаного явища, превенції вчинення домашнього насильства, а також підвищення обізнаності в суспільстві щодо протиправності явища домашнього насильства. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне зауважити, що діяльність уповноважених органів публічного адміністрування, яка прямо направлена на досягнення результату – реалізації стратегії держави по запобіганню домашньому насильству завжди повинна вчинятися тільки у формі та відповідно до повноважень встановлених законом. Разом з тим, в процесі підготовки до вчинення таких дій посадовими особами уповноважених органів державної влади вчиняється низка дій направлених в першу чергу на їх нормальне функціонування, а також підготовку до безпосереднього виконання покладених на них завдань у зв'язку із реалізацією державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

Тому, форми здійснення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству пропонуємо поділяти на два види: правові (ті які безпосередньо передбачають здійснення заходів щодо

реалізації вказаної державної політики) та організаційні (ті, які безпосередньо не передбачають здійснення заходів щодо реалізації вказаної державної політики, але направлені на створення умов для реалізації вказаної політики). Пропонуємо серед правових форм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству розрізняти такі:

1) правотворча (діяльність органів державної влади із створення та формулювання основних засад державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та закріплення вказаних засад за рахунок нормативно-правових актів);

2) правозастосовна (діяльність спеціально уповноважених органів державної влади та їх посадових осіб, з реалізації заходів направлених на запобігання домашньому насильству у відповідності до компетенції);

3) правоохоронна (діяльність спеціально уповноважених органів державної влади із здійснення профілактики вчинення домашнього насильства, виявлення причин вчинення домашнього насильства та зведення вказаних причин до мінімуму).

Також, слід зауважити на тому, що поряд з правовими формами реалізації державної політики у сфері запобігання домашнього насильства, органами державної влади в процесі здійснення дій направлених на запобігання домашньому насильству вчинюється низка інших дій, які хоча прямо і не направлені на реалізацію вказаної політики, але створюють передумови для такої реалізації.

Вище було запропоновано умовно визначити такі форми здійснення державної політики у сфері

запобігання домашньому насильству, як організаційні. Вказані форми діяльності охоплюють достатньо великий пласт напрямів діяльності органів державної влади, які умовно можна поділити на такі види:

– організаційно-регламентуюча форма – форма діяльності уповноважених органів державної влади, що пов’язана з організацією діяльності вказаних органів державної влади та вчинення підготовчих дій для реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству (робота з поточними документами, діяльність по добору кадрів тощо);

– організаційно-господарська форма – форма діяльності уповноважених органів державної влади, що пов’язана з матеріально-технічним забезпеченням виконання вказаними органами своїх функцій по запобіганню домашньому насильству;

– організаційно-ідеологічна форма – форма діяльності уповноважених органів державної влади, що пов’язана з формуванням стереотипу нетерпимості до факту домашнього насильства, а також бажання допомагати потерпілим особам серед працівників вказаного органу.

Таким чином, слід зробити висновок про те, що реалізація державної політики у сфері запобігання домашньому насильству ґрунтується на чітко визначених засадах, які закріплено низкою нормативно-правових актів, в тому числі і у профільному законі (Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Реалізація державної політики у вказаному напрямі здійснюється за

рахунок чіткої та ієрархічної системи органів публічного адміністрування, які вчиняють дії у певній послідовності відповідно до затвердженого та нормативно закріпленого плану дій.

1.3. Сучасний стан національного та міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству та місце в ньому адміністративних норм

Так, будь-яка діяльність, що провадиться органами державної влади чи місцевого самоврядування повинна бути чітко регламентована нормами чинного законодавства України. Не є виключенням в даному випадку стала діяльність посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування щодо запобігання домашньому насильству. Так, на даний час, як на національному так і на міжнародному рівні існує ціла низка нормативно-правових актів, що регламентують види та порядок вчинення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, визначають перелік та компетенцію органів державної влади та місцевого самоврядування, які уповноваженні на здійснення вказаної діяльності.

Разом з тим, дослідження державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а також процесу її реалізації є неможливим без вивчення системи правових засад здійснення вказаної діяльності. Слід зазначити, що нормативна база регулювання запобігання домашньому насильству

є досить розгалуженою та містить у собі нормативно-правові акти різної юридичної сили. Тому, пропонуємо аналізувати вказані нормативно-правові акти послідовно, залежно від їх юридичної сили у такому порядку:

- Конституція України;
- міжнародно-правові договори та інші акти міжнародного законодавства;
- закони України;
- підзаконні нормативно-правові акти.

Так, основним нормативно-правовим актом у системі регулювання діяльності направленої на запобігання домашньому насильству є Конституція України. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави¹.

Враховуючи цитоване положення Конституції України, слід зауважити, що хоча Основним Законом прямо не передбачено обов'язку здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування запобігання домашньому насильству, а також не встановлено чіткі повноваження вказаних органів проте, вказане положення констатує, що

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.09.2020).

особа та її конституційні права, в тому числі і в сфері сімейних відносин, підлягають захисту з боку державних органів, які повинні забезпечити їх виконання. Саме Конституція України, яка закріплює основні, вихідні засади державного регулювання та здійснення державної політики є основою для формування законодавчої бази, направленої в першу чергу на забезпечення належного рівня правового регулювання, в тому числі і у сфері запобігання домашньому насильству.

Однак, перед тим, як перейти до аналізу національного законодавства із вказаного питання є необхідним дослідити рівень міжнародного правового регулювання запобігання домашньому насильству, адже саме принципи, які закладено у вказаних актах (поряд з принципами, закладеними в Конституції України) деталізуються у нормах актів національного законодавства. Так, на даний час існує ціла низка міжнародно-правових актів, предметом яких є регулювання заходів запобігання домашньому насильству, а саме: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.)¹; Рекомендації № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї» (1985 р.)²; Рекомендації № R (90) 2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо соціаль-

¹ Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979. Дата оновлення: 06.10.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 09.09.2020).

² Про насильство в сім'ї: Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам від 26.03.1985 № R (85) 4. Дата оновлення: 26.03.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264 (дата звернення: 09.09.2020).

них заходів стосовно насильства в сім'ї» (1990 р.)¹; Рекомендації № R (91) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про невідкладні заходи у справах сім'ї» (1991 р.)²; Декларація Організації Об'єднаних Націй про викорінення насильств щодо жінок (1993 р.)³; Пекінської декларації і Платформи дій, прийнятої під час IV Всесвітньої конференції з питань жінок (1995 р.)⁴; Резолюція № S-23/3 «Подальші заходи та ініціативи щодо втілення в життя Пекінської декларації і Платформи дій», прийнятої на 23-й спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000 р.)⁵; Рекомендації № Rec (2002 р.) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про захист жінок від насильства» (2002 р.)⁶; Рекомендації № 1582 (2002 р.) Парламентської

¹ Щодо соціальних заходів стосовно насильства в сім'ї: Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам № R (90) 2 від 1990 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU11251> (дата звернення: 09.09.2020).

² Про невідкладні заходи у справах сім'ї: Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам № R (91) 9 від 09.09.1991. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU91392.html (дата звернення: 09.09.2020).

³ Про викорінювання насилля щодо жінок: Декларація ООН від 20.12.1993. Дата оновлення: 20.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506 (дата звернення: 09.09.2020).

⁴ Пекінська декларація: Декларація ООН від 15.09.1995. Дата оновлення: від 15.09.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507 (дата звернення: 09.09.2020).

⁵ Подальші заходи та ініціативи щодо втілення в життя Пекінської декларації і Платформи дій: Резолюція ООН від 2000 № S-23/3. URL: http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/gender_policy_ukr_WEB.pdf (дата звернення: 09.09.2020).

⁶ Про захист жінок від насильства: Рекомендації № Rec (2002) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462546> (дата звернення: 09.09.2020).

Асамблеї Ради Європи «Домашнє насильство проти жінок» (2002 р.)¹, Конвенцією ООН про права дитини (1989 р.), ратифіковано Постановою Верховної Ради України № 789-XII від 27.02.1991², Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007 р.), ратифіковано з заявами Законом України № 4988-VI від 20.06.2012³, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей (1996 р.), ратифіковано із заявою Законом № 69-V від 03.08.2006⁴, та інших.

Вказані акти міжнародного законодавства встановлюють загальні принципи запобігання домашньому насильству, а також визначають вектор політики європейських країн на профілактику та боротьбу із вказаним явищем. Значно цікавішим та конкретнішим, з точки зору запобігання домашньому насильству є підписана 11.05.2011 р. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (CETS № 210, Стамбульська конвенція)⁵. Цілями прийняття вказаного міжнародного документу стали:

¹ Домашнє насильство проти жінок: Рекомендації № 1582 (2002) Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 09.09.2020).

² Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

³ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

⁴ Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

⁵ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu11251>

а) захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства;

б) сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності;

в) розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги;

г) заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства;

ґ) забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства¹. Вказаний документ став революційним, адже закріплював не тільки загальні принципи здійснення запобігання домашньому насильству, а й визначав орієнтовний перелік заходів спрямованих на запобігання вказаному явищу.

Для запобігання будь-яким формам насильства стосовно жінок та домашнього насильства Конвенція вимагає від Сторін реалізації на національному рівні низки заходів, які:

¹ Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Конвенція Ради Європи № 210 від 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 09.09.2020).

- сприяють змінам у ставленні та поведінці;
- враховують потреби вразливих верств населення, ставлячи права людини на перше місце;
- заохочують усіх, особливо чоловіків та юнаків, запобігати насильству;
- забезпечують невикористання культури, звичаїв і релігії для виправдання насильства;
- сприяють програмам і заходам з розширення прав жінок¹.

При цьому, до профілактичних заходів запобігання будь-яким формам домашнього насильства згідно Конвенції належать:

- підвищення обізнаності. Необхідно підвищувати громадську обізнаність і проводити кампанії на тему насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Такі ініціативи допомагають інформувати громадськість, дають людям змогу розпізнавати різні форми насильства та виступати проти нього;

- освіта. Настанови та моделі поведінки формуються в дуже ранньому віці, тому важливо вчити дітей принципів рівних прав і взаємної поваги у відносинах. Сторони заохочуються вносити до шкільних навчальних планів матеріали з питань рівноправності та пропагувати ці принципи в неформальних навчальних установах на зразок громадських центрів і спортивних закладів;

¹ Фішер Г. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту: навч. посіб. Страсбург, 2013. С. 21.

– підготовка фахівців. Підготовка відповідних фахівців з запобігання та виявлення насильства, рівноправності, потреб постраждалих, запобігання повторній віктимізації та підтримки міжвідомчої співпраці;

– програми профілактичного втручання та лікування. Конвенція передбачає створення та підтримку Сторонами програм лікування осіб, які вчинили домашнє насильство, та осіб, які вчинили злочини на сексуальному ґрунті, націлених на те, щоб навчити їх ненасильницькій поведінці, відповідати за свої дії та переглянути своє ставлення до жінок¹.

Повністю погоджуємося з тезою про те, що Стамбульська конвенція містить механізми захисту людини, щодо якої здійснене насильство. Йдеться не лише про жінок. Адже гендерно-обумовлене насильство стосується не лише жінок, воно так само стосується і чоловіків. Стамбульська конвенція має допомогти впровадити таку систему, щоб укріпити становище найменш захищених. Коли ми кажемо про насильство в сім'ї чи насильство над жінками, ми виключаємо інші види насильства, над іншими категоріями людей. Під гендерно-обумовленим насильством ми маємо на увазі і чоловіків, і жінок, і людей, які змінюють стать, і людей з різною сексуальною орієнтацією. Ратифікація Стамбульської конвенції дозволила би експертам Ради

¹ Фішер Г. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту: навч. посіб. Страсбург, 2013. С. 22–23.

Європи контролювати, як Україна виконує взяті на себе зобов'язання, також Україна матиме право вимагати посилення відповідальності для кривдників українських громадян за кордоном. Крім того, це дає можливість вимагати відповідальності для кривдників-українців, які переховують за кордоном¹. Однак, варто зауважити, що на даний момент вказана Конвенція не ратифікована Україною, що в свою чергу унеможлиблює подальший розвиток національного законодавства у сфері запобігання домашньому насильству.

Водночас, основним актором і споживачем результатів від ратифікації Стамбульської конвенції є суспільство. Її ратифікація – це питання нашої приналежності до європейської спільноти та чи поділяємо ми європейські цінності, оскільки Конвенція стала результатом багаторічної поступової та фундаментальної роботи європейської спільноти з визнання проблеми насильства щодо жінок та розробки шляхів з подолання цього явища. Крім того, Стамбульська конвенція є беззаперечно прогресивним документом, що забезпечує низку комплексних заходів із запобігання насильству над жінками та домашньому насильству. Вона визнає насильство стосовно жінок порушенням прав людини, і водночас одним з видів дискримінації.

Прийняття Законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального

¹ Чому в Україні бояться слова «гендер»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28764912.html> (дата звернення: 10.09.2020).

процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції є безперечно великим кроком для початку побудови ефективної державної системи боротьби з насильством щодо жінок. Разом з тим, такі форми загрозованої поведінки, як сталкінг (переслідування) та сексуальні домагання, досі лишаються поза увагою держави і невизначені у законодавстві як злочини. Внаслідок цього постраждалі особи не можуть розраховувати на захист та страждають не лише від посягань, а й від неможливості їх припинити та домогтися справедливості.

Таким чином, якщо Україна ратифікує дану Конвенцію, держава буде змушена переглянути усталену дискримінаційну практику, щодо справ пов'язаних з насильством щодо жінок, взяти на себе зобов'язання, окрім іншого, передбачати механізми захисту від всіх форм насильства щодо жінок та домашнього насильства та сприяти міжнародній співпраці у цьому напрямі, з метою викорінення стереотипних гендерних ролей, покращення обізнаності та запобігання домашньому насильству.

Нагальними завданнями законотворця мають стати забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що констатує необхідність упровадження міжнародних стандартів щодо забезпечення гендерної рівності, зокрема на законодавчому рівні; удосконалення механізмів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створення умов для збалансованої їх участі в громадсько-політичних процесах, прийнятті суспільно важливих рішень; здійснення комплексних захо-

дів для подолання гендерної дискримінації, зокрема гендерних стереотипів; забезпечення рівності в доступі до правосуддя. Також самостійним завданням постає необхідність протидії гендерному насильству, торгівлі людьми та рабству. Необхідно більш системно підійти до визначення понять фізичного й сексуального насильства та усунути протиріччя між повноваженнями суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Це допоможе і уникнути негативних спекуляцій з боку ЗМІ, і діяти у відповідності до принципу правової визначеності, який є одним із наріжних каменів системи права ЄС.

З огляду на вказане, пропонуємо перейти до більш детального вивчення національного законодавства, що регулює запобігання домашньому насильству. Так, як вже вказувалося вище система національного законодавства у вказаній сфері досить розгалужена та має у собі, як закони так і підзаконні нормативно-правові акти. В свою чергу вказані акти законодавства мають різний ступінь деталізації положень, що регулюють запобігання домашньому насильству.

Однак, розпочати аналіз національного законодавства у вказаній сфері пропонуємо з профільного Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відповідно до преамбули цього Закону, він визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів

осіб, які постраждали від такого насильства¹. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» містить не тільки визначення загальних засад на яких ґрунтується здійснення запобігання домашньому насильству, а також перелік уповноважених органів, а й визначає завдання у сфері запобігання домашньому насильству та комплекс заходів у сфері запобігання домашньому насильству, що направлені на виконання вказаних завдань. Так, до завдань у сфері запобігання домашньому насильству пропонується відносити: 1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; 3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; 4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; 5) викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; 6) заохочення всіх членів суспіль-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 09.09.2020).

ства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству¹.

Серед заходів, які можуть виконуватись уповноваженими органами, з метою досягнення завдань запобігання домашньому насильству виокремлюють такі: 1) вивчення ситуації та збір статистичних даних про факти домашнього насильства; 2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; 3) організацію і проведення серед населення інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству; 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству; 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству; 6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів².

Таким чином, можемо стверджувати, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є основним спеціалізованим нормативним актом в системі нормативного регулювання запобігання домашньому насильству. Вказаний нормативний акт дає підґрунтя для прий-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 09.09.2020).

² Там само.

няття інших підзаконних нормативних актів, направлених на реалізацію його положень, а також закріплення в інших законах повноважень у сфері запобігання домашньому насильству за окремими органами державної влади та місцевого самоврядування.

Окремо, необхідно зазначити інші закони України, які хоча прямо і не встановлюють особливості здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, однак містять положення, які уповноважують органи державної влади чи місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб вчиняти дії, направлені на запобігання вказаному явищу. Такими актами законодавства є: Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26.04.2001 р.¹, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» № 20/95-ВР від 24.01.1995 р.², Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III від 21.06.2001 р.,³ Закон України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 р.⁴ Не зупиняючись на детальному

¹ Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 09.09.2020).

² Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. Дата оновлення: 09.02.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2020).

³ Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 09.09.2020).

⁴ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 09.09.2020).

дослідженні вказаних нормативно-правових актів, слід зазначити, що вказані акти мають положення, що визначають повноваження окремих органів на здійснення запобігання домашньому насильству та тільки деталізують положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Разом з тим, є логічним висновок про те, що закони, як нормативно-правові акти встановлюють тільки вихідні положення, щодо регулювання будь-яких суспільних відносин, в тому числі і здійснення органами публічного адміністрування запобігання домашньому насильству. В той же час, вказані вихідні положення та повноваження деталізуються саме в підзаконних нормативно-правових актах. Слід зауважити, що на даний час, нормативне регулювання діяльності із запобігання домашньому насильству має у своїй структурі достатньо велику кількість підзаконних нормативно-правових актів.

Так, підзаконними нормативними актами у сфері запобігання домашньому насильству є: Постанова КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» № 658 від 22.08.2018 р.,¹ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку фор-

¹ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова КМУ від 22.08.2018 № 658. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2020).

мування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» № 234 від 20 березня 2019 р.,¹ Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року» № 728-р від 10 жовтня 2018 р.,² Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 роки» № 450-р від 14.05.2015 р.,³ Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» № 650 від 28.07.2017 р.,⁴ Наказ МВС України «Про затвер-

¹ Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова КМУ від 19.12.2017 № 1044. Дата оновлення: 26.02.2020. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/кр190234> (дата звернення: 09.09.2020).

² Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: розпорядження КМУ від 10.10.2018 № 728-р. Дата оновлення: 10.10.2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-koncepciyi-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu-ta-nasilstvu-za-oznakoju-stati-na-period-do-2023-roku> (дата звернення: 09.09.2020).

³ Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 роки: Розпорядження КМУ від 14.05.2015 № 450-р. Дата оновлення: 14.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2015-%D1%80> (дата звернення: 09.02.2020).

⁴ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650. Дата оновлення: 08.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 09.09.2020).

дження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» № 1044 від 19.12.2017 р.,¹ Наказ МОН України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» № 1047 від 02.10.2018 р.,² Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги» № 278 від 01.02.2019 р.³ тощо.

¹ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044. Дата оновлення: 12.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18/ed20171219> (дата звернення: 09.09.2020).

² Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами: Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047. Дата оновлення: 12.10.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami> (дата звернення: 09.09.2020).

³ Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 01.02.2019 № 278. Дата оновлення: 01.02.2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami> (дата звернення: 09.09.2020).

Зважаючи на кількість, а також предмет регулювання вказаних нормативно-правових актів вбачається, що правове регулювання здійснення запобігання домашньому насильству відрізняється своєю різноплановістю, а також великим обсягом урегульованих суспільних відносин. Вказані нормативні акти регулюють здійснення уповноваженими особами органів держави та місцевого самоврядування запобігання домашньому насильству у різних сферах суспільного життя починаючи від правоохоронної діяльності, закінчуючи наданням медичних та освітніх послуг. Більше того, вказаними нормативними актами також регулюється і порядок взаємодії між вказаними суб'єктами з метою здійснення ефективного запобігання домашньому насильству.

Зважаючи на вказані нормативно-правові акти, а також на їх зміст, сферу та строк їх дії, пропонуємо додатково класифікувати акти законодавства у сфері запобігання домашньому насильству ще за декількома критеріями.

Так, за часом дії, акти законодавства у сфері запобігання домашньому насильству, можна класифікувати на: 1) постійні (наприклад, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»); 2) тимчасові (наприклад, Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року»).

За предметною спеціалізацією (кількістю норм, які регулюють особливості здійснення запобігання домашньому насильству): 1) спеціальні (наприклад,

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»); 2) опосередковані (наприклад, Закон України «Про Національну поліцію»).

Що ж стосується місця адміністративних норм у правовому регулюванні діяльності запобігання домашньому насильству, то слід вказати, що вказані норми посідають у даному випадку визначальне значення, адже за своєю суттю відносини у сфері запобігання домашньому насильству є адміністративно-правовими, а тому регулюються нормами адміністративного права України.

У науковій літературі під адміністративно-правовими відносинами (адміністративними правовідносинами, адміністративними правовідношеннями, адміністративно-правовими відношеннями, які, на нашу думку, є синонімами) розуміють: 1) суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права¹; 2) урегульовані адміністративно-правовою нормою управлінські суспільні відносини, в яких сторони виступають як носії взаємних обов'язків і прав, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою²; 3) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності виконавчої влади³;

¹ Битяк Ю. П. Адміністративне право України: навч. посіб. Харків: Право, 2000. С. 40.

² Алехин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации: учеб. пособие. Москва: Зерцало-М, 2003. С. 51.

³ Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д., Демин А. В. Административное право России: учеб. пособие. Москва: Норма-Инфра-М, 2002. С. 46.

4) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що складаються у сфері управління¹; 5) різновид правовідносин, тобто суспільних відносин, урегульованих нормами права².

Вчені визначають різні ознаки (особливості) адміністративно-правових відносин. Так, С. В. Ківалов та Л. Р. Біла до таких відносять те, що: обов'язковою стороною у таких відносинах виступає державний орган або його посадова особа; права і обов'язки сторін цих відносин пов'язані з діяльністю органів державного управління; як правило, відносини будуються за принципом «владাপідпорядкування»; у випадку порушення адміністративно-правової норми відповідальність настає перед державою; вони можуть виникати за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративного права і при цьому згоди іншої сторони не треба; спори, які виникають між сторонами, в більшості випадків розглядаються в адміністративному порядку³. В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко серед особливостей адміністративно-правових відносин називають такі: переважною сферою їх виникнення є сфера державного управління; адміністративно-правові відносини конструюються у межах адміністративно-правових норм, тобто норми містять абстрактні

¹ Стариков Ю. Н. Курс общего административного права: в 3-х т. Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты: учеб. пособие. Москва: Изд-во НОРМА (Издат. гр. НОРМА ИНФРА М), 2002. С. 406.

² Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г., Кузнецов С. М. Административное право Российской Федерации: учеб. пособие. Москва: Дело и Сервис, 2001. С. 46.

³ Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. Одеса: Юрид. л-ра, 2001. С. 16–17.

конструкції відносин; адміністративно-правові відносини об'єктивуються з виникненням юридичних фактів, передбачених адміністративно-правовими нормами; один із суб'єктів адміністративно-правових відносин завжди є носієм владних повноважень щодо інших учасників, якими його наділяють адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини об'єктивуються переважно в особливій сфері суспільного життя – сфері державного управління, як правило, у зв'язку зі здійсненням органами державного управління своїх управлінських функцій, тобто у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності; адміністративні правовідносини можуть виникати за ініціативою будь-якої зі сторін; суперечки, що виникають між сторонами адміністративних правовідносин, як правило, вирішуються у позасудовому порядку, тобто шляхом прямого юридично-владного розпорядження правомочного органу; якщо учасник адміністративно-правових відносин порушує вимоги норм адміністративного права, то він відповідальний перед державою в особі його органу¹.

Зважаючи на вказані визначення, вбачається, що діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо запобігання домашньому насильству є за своєю суттю саме адміністративно-правовою, а самі відносини – адміністративно-правовими, адже мають всі притаманні ознаки, а саме:

- здійснення запобігання домашньому насильству є пріоритетною задачею органів державної влади;

¹ Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 70–71.

– предметом регулювання нормативних актів є діяльність органів держави чи місцевого самоврядування, відповідно до наділених повноважень щодо вчинення заходів направлених на запобігання домашньому насильству;

– одним із суб'єктів вказаних відносин є наділений владними та управлінськими повноваженнями орган державної влади чи місцевого самоврядування, який таким чином реалізує покладену на нього функцію – запобігання домашньому насильству;

– суспільні відносини у вказаній сфері виникають за рахунок реалізації суб'єктом своїх владних повноважень, а саме тільки під час здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству.

Таким чином, відносини у сфері здійснення запобігання домашньому насильству є за своєю суттю адміністративно-правовими та здебільшого регулюються нормами адміністративного права. Тому, норми адміністративного права у правовому регулюванні запобігання домашньому насильству займають виключне положення, адже завдяки вказаним нормам і забезпечується правове регулювання зазначеної категорії суспільних відносин.

Контрольні запитання та завдання

1. Визначте поняття «державна політика у сфері запобігання домашньому насильству». Наведіть її характерні складові.

2. Що слід розуміти під принципами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству? Наведіть їх класифікацію.

3. Визначте поняття «форми реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству». Наведіть види таких форм.

4. Охарактеризуйте сучасний стан національного правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству та місце в ньому адміністративних норм.

5. Охарактеризуйте сучасний стан міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству та місце в ньому адміністративних норм.

6. Визначте перспективні напрями удосконалення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

7. Наведіть перелік заходів запобігання проявам домашнього насильства, та охарактеризуйте їх.

8. Охарактеризуйте основні засадами запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

9. Які принципи слід відносити до спеціально-юридичних принципів конкретної (локальної) дії у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству? Охарактеризуйте вказані принципи.

10. Які заходи можуть виконуватись уповноваженими органами, з метою досягнення завдань запобігання домашньому насильству?

Розділ 2

Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

2.1. Сутність та елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

Функції та завдання, які стоять перед органами державної влади та місцевого самоврядування, мають певний механізм реалізації, за допомогою якого державна політика в тій чи іншій сфері фактично і реалізується. Такий механізм складається з низки правових, організаційних, економічних елементів. Логічною є позиція про те, що сукупний обсяг вказаних елементів, що складають собою механізм реалізації такої політики повинен бути співмірним завданням та функціям, які таким чином ставляться перед органами державної влади. Як зазначає Н. Л. Омельченко, детальний аналіз сутності та елементів механізму реалізації функцій та завдань, які ставляться перед органами державної влади та місцевого самоврядування в процесі реалізації ними державної політики в тій чи іншій галузі суспільних відносин, сприяє встановленню змістовної складовою такої політики, визначення

співмірності між поставленою метою та завданнями, а також заходами, що вживаються з метою їх втілення. Вказаний аналіз допомагає виявити штучність або навпаки необхідність таких закріплених функцій. Адже механізм, як і сама функція може бути надмірним та не відповідати її змісту, а отже за допомогою вказаного аналізу можливо встановити співмірність між поставленими цілями, функціями, завданнями та заходами, що вчиняються з метою їх реалізації¹. Таким чином, зважаючи на пріоритетність для органів державної влади та місцевого самоврядування реалізації заходів направлених на запобігання домашньому насильству є надзвичайно важливим дослідження сутності та елементів механізму реалізації вказаної політики, адже таке дослідження не тільки допоможе встановити співмірність вчинюваних заходів функціям та завданням, які ставляться перед органами державної влади з приводу вказаних дій, а й дасть розуміння проблем, що пов'язанні із реалізацію державної політики у вказаній сфері, а також допоможе у їх подоланні, що в свою чергу збільшить ефективність вчинюваних заходів.

Однак, перш ніж перейти до безпосереднього вивчення сутності та елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, виникає необхідність у визначенні обсягу термінів,

¹ Омельченко Н. Л. Теоретичні проблеми механізму реалізації законодавчої функції Верховної Ради України. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2008. № 3. С. 122.

що будуть використовуватись у вказаному дослідженні. Так, відповідно до довідкової літератури поняття механізм слід розуміти, як певну систему або сукупність процесів внаслідок якої формується певне цілісне за своєю структурою явище, або певна діяльність¹, с. 523]. Проте, варто зауважити, що таке визначення вказаного поняття не можливо в повній мірі використовувати для визначення процесів, пов'язаних із впливом норм права на суспільні відносин та їх зміну під вказаним впливом, адже вказане поняття більш відображає підхід технічних наук до розуміння поняття «механізм». З огляду на це, вважаємо за необхідне навести твердження Ю. М. Тодики, який вказує, що не достатньо мати укомплектовану законодавчими актами правову систему, а також систему органів, на яких покладено виконання вказаних норм, необхідно також мати чіткий механізм запровадження вказаних норм уповноваженими органами влади та застосовування їх до суспільних відносин, що потребують регулювання². Іншими словами, дослідник стверджує про те, що категорія «механізм» у правовій площині, повинна розумітися, як система дій, уповноважених органів державної влади чи місцевого самоврядування направлена на реалізацію норм права та запровадження їх під час регулювання тих чи інших суспільних відносин. Таким чином, поняття «механізм» з точки зору правової

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2003. С. 523.

² Тодика Ю. М. Конституція України – основний закон держави та суспільства: навч. посіб. Харків: Факт, 2001. С. 337.

науки слід розуміти, як сукупність методів, форм та прийомів, за допомогою яких налагоджена система органів державної влади та місцевого самоврядування, а також правового регулювання може ефективно діяти на окремі суспільні відносини. Можемо стверджувати, що якщо вказана сукупність методів форм та прийомів закріплена положеннями нормативно-правових актів, то в даному випадку слід говорити про механізм державного управління, адже саме під поняттям «механізм державного управління» запропоновано розуміти сукупність юридичних засобів та норм, за допомогою яких органи державної влади та місцевого самоврядування, виконуючи функції держави, здійснюють правовий вплив на суспільні відносини. Разом з тим, механізм правового регулювання є сукупним поняттям та об'єднує у собі такі елементи, як: засоби (норми права, рішення суду) способи (дозволяння, зобов'язання, заборони); форми (використання, виконання додержання, застосування)¹. Однією з основних форм, за допомогою яких держава та органи публічного адміністрування, що діють від її імені, здійснюють управлінський вплив на суспільні відносини є адміністративно-правова форма. Саме завдяки адміністративно-правовій складовій механізму державного управління здійснюється правовий вплив, що виникає у процесі реалізації виконавчої влади держави у певній сфері. Результатом застосування

¹ Скакун О. Ф. Теорія держави та права: навч. посіб. Харків: Консум, 2001. С. 499.

адміністративно-правового управління повинно бути, в першу чергу, упорядкування діяльності відповідних суб'єктів, які вступили між собою у суспільні відносини; удосконалення форм і методів управлінської діяльності; реальне дотримання прав людини і громадянина, а також ефективний захист у разі їх порушення¹.

У науковій літературі ще не сформувався єдиний підхід до розуміння суті поняття механізму державного управління та його складових елементів. Г. В Атаманчук розглядає механізм державного управління як складну систему державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління². Автор досить широко трактує механізм формування та реалізації державного управління як сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів і закономірностей, через які суб'єкт державного управління (його компоненти) охоплює потреби, інтереси й цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях і діях та практично втілює їх у життя, спираючись на державну владу. Таким чином виникає необхідність у наданні визначення більш вузькому за змістом та обсягом поняттям «механізм державного управління» та «адміністративно-правовий механізм реалізації». Автори Енциклопедичного словника з державного

¹ Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків, 2014. С. 39.

² Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций. Москва: Омега-Л, 2005. С. 73.

управління визначають механізми державного управління як способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління¹. Як вважає В. Малиновський механізми державного управління – це сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління². Р. Рудніцька, О. Сидорчук, О. Стельмах механізм державного управління розуміють як штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління³. М. Круглов трактує механізм державного управління як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів взаємодіючих учас-

¹ Енциклопедичний словник з державного управління/уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 421.

² Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

³ Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст/за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. Д. Лесечка, канд. екон. наук, доц. А. О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

ників державного управління¹. З точки зору Н. Нижника, механізм державного управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Фактори управління для організації можуть бути внутрішніми (коли йдеться про механізм управління організацією) або зовнішніми (тоді говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями)². О. Радченко розуміє під механізмом державного управління системну сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів в державі як продукт організованої людської діяльності, що має за мету реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізацію функцій держави та має в якості суб'єкта органи державного управління³. Б. Курашвілі наголошує на органічній єдності суб'єкта та об'єкта управління, їх взаємному переплетенні (бо джерелом влади є народ) і робить висновок, що «державне управління – це, звичайно вплив, але

¹ Круглов М. М. Стратегическое управление компанией: учеб. для вузов. Москва: Рус. деловая лит., 1998. С. 111.

² Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб./за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ: УАДУ, 1998. 160 с.

³ Радченко О. В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках. *Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. пр. Асоціації докторів держ. управління*. Харків: Вид-во АДНДУ, 2013. № 3 (15). С. 24.

якщо бути більш точним, – то взаємовплив», а державне управління визначає як «організаційну співпрацю держави з колективними та індивідуальними членами суспільства, що забезпечує доцільне закономірне функціонування та розвиток суспільних відносин»¹.

Слід звернути увагу на те, що, на відміну від попередніх науковців, які дотримувалися пріоритету статичної складової при характеристиці адміністративно-правового механізму, Я. В. Лазур наголошує на важливості динамічної складової, тобто дотримується діяльнісного підходу під час визначення змісту адміністративно-правового механізму. Але наведеному Я. В. Лазуром визначенню дещо суперечить його позиція щодо основних елементів даного механізму, до числа яких дослідником віднесено такі: а) норма права; б) правовідносини; в) принципи прав і свобод громадян; г) стадії їх забезпечення; ґ) гарантії здійснення прав і свобод громадян; д) юридичні факти; е) акти застосування норм права. Крім того, науковець виокремлює функціональні складові частини вказаного механізму, до яких належать правова свідомість та правова культура, юридичні факти, законність, акти тлумачення та акти застосування норм права, які не є обов'язковими елементами зазначеного механізму, однак значним чином впливають на його ефективність². На нашу думку, якщо під

¹ Курашвили Б. П. Очерк теории государственного управления. Москва, 1987. С. 73.

² Лазур Я. В. Забезпечення прав і свобод громадян у сфері публічного управління: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. С. 17.

час розкриття змісту поняття застосовується діяльнісний підхід, то він має бути також покладений в основу адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Таким чином, у результаті аналізу існуючих підходів до визначення поняття механізму адміністративно-правового регулювання можна дійти висновку, що в даному випадку мова йде про застосування цілого комплексу адміністративно-правових засобів з метою забезпечення ефективної реалізації виконавчої влади в різних сферах життєдіяльності суспільства і держави в цілому.

Зважаючи на дослідженні дефініції понять «механізм» та «адміністративно-правовий механізм» пропонуємо надати власне визначення поняттю «адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству». Так, під вказаним поняттям пропонуємо розуміти систему пов'язаних між собою структурно-організаційних (органи державної влади, а також засоби, методи, важелі, процедури, правові норми, стимули, способи, інструменти, принципи) та структурно-функціональних (організація управлінських процесів, функціональна діяльність, послідовна реалізація дій) елементів, використовуючи які, компетентні органи державної влади та місцевого самоврядування, здійснюють цілеспрямований вплив на суспільні відносини, з метою формування негативного стереотипу стосовно явища домашнього насильства у суспільстві, а також підвищення обізнаності серед населення стосовно негативних наслідків вчинення

домашнього насильства. Поряд з цим, дослідження сутності та значення адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству дозволить в подальшому вивчити особливості здійснення діяльності окремих уповноважених суб'єктів щодо реалізації вказаної політики, а також особливості такої діяльності, проблеми, що виникають, а також сформулювати шляхи їх вирішення.

Так, наявність ефективного адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству дозволяє: 1) чітко розмежувати компетенцію щодо вчинення окремих дій, направлених на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 2) встановити колізії правового регулювання, вчинення тих чи інших дій уповноваженим суб'єктами на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 3) встановити особливості функціонування такого адміністративно-правового механізму.

Слід також зауважити, що адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству має свої характерні ознаки, серед яких необхідно зауважити такі: а) системний характер; б) самостійність елементів вказаного адміністративно-правового механізму під час виконання функцій щодо запобігання домашньому насильству; в) характерний суб'єктний склад органів на яких покладено функції запобігання домашньому насильству; г) співпраця між суб'єктами реалізації державної полі-

тики у сфері запобігання домашньому насильству під час виконання завдань у вказаному напрямку державного регулювання; г) реалізація вказаного механізму з допомогою адміністративно-правових норм; д) плановість; е) безпосередній характер дії вказаного механізму; ж) звітний характер вказаного виду діяльності.

Варто звернути увагу на те, що складові елементи механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству знаходяться у субординаційному зв'язку, тобто чітко підпорядковуються один одному, що, в свою чергу, і забезпечує чіткість та ефективність механізму реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування під реалізації політики у сфері запобігання домашньому насильству. Тому, цілком доцільним буде зауважити, що у вказаному механізмі, деякі його елементи мають системоутворюючу функцію, яка в свою чергу і зумовлює дію та розвиток всіх інших (допоміжних) елементів вказаного механізму. З іншого боку, наявність у такому механізмі елементів, які за своєю суттю є системоутворюючими і зумовлює розвиток і дію вказаного механізму, як самостійного, а також забезпечує його стійкість від внутрішніх та зовнішніх дезорганізуючих факторів¹.

Таким чином, можна стверджувати, що деякі елементи механізму адміністративно-правового регулювання механізму запобігання домашньому

¹ Рябова Е. В. Функция обеспечения правопорядка в период формирования правового российского государства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Волгоград, 2005. С. 96.

насильству є основою становлення і функціонування такого механізму та створюють не тільки загальні тенденції функціонування такого механізму, а й забезпечують основні напрямки його функціонування. Тому, доцільним буде умовно розділити елементи адміністративно-правового механізму запобігання домашньому насильству на дві групи, залежно від їх впливу на функціонування такого механізму, а саме: 1) основні (системоутворюючі) елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 2) похідні (системні) елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Так, до першої категорії елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству належать:

– інституційний елемент, що передбачає наявність чітко визначеної системи органів державної влади та місцевого самоврядування на які покладено функції реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, є спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;

– нормативний елемент, тобто наявність чітко визначеної системи нормативно-правових актів, якими визначено комплекс дій, які повинні вчинятися в рамках реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а також закріплено компетенцію за окремими органами та порядок їх виконання. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» законодавство про запобігання та протидію домашньому насильству складається з Конституції України, міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цього Закону та інших нормативно-правових актів щодо недопущення насильства.

Вказані елементи зумовлюють становлення та розвиток інших елементів у адміністративно-правовому механізмі реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, адже є першочерговими у процесі його формування.

Разом з тим, окрім основних (системоутворюючих) елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, вказаний механізм складають похідні (системні) елементи, які за своє суттю і забезпечують реалізацію політики у сфері запобігання домашньому насильству та фактично є змістовним наповненням адміністративно-правового механізму такої реалізації. Тому, до похідних (системних) елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству пропонуємо відносити:

- засади реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству;

- форми та методи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству;

- правовідносини, в яких відбувається переведення приписів, що містяться в нормативно-правових актах, у практичну площину.

Таким чином, похідні (системні) елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, фактично відображають сам процес реалізації державної політики у вказаній сфері. Іншими словами, в той час коли основні (системоутворюючі) елементи створюють загальну форму адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а також передумови для його функціонування, то похідні (системні) елементи такого механізму, забезпечують саму роботу вказаного механізму, а тим самим реалізацію державної політики у вказаній сфері суспільних відносин.

Також, необхідно зауважити на тому, що порівнюючи вказані елементи між собою та оцінюючи їх вплив на адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід констатувати, що всі зазначені вище елементи такого механізму перебувають у постійній динаміці (зміні, трансформації, а також ступені впливу на сам механізм реалізації державної політики у вказаній сфері). Не виключенням у даному випадку є й нормативний елемент адміністративно-правового механізму реалізації

державної політики у сфері запобіганню домашньому насильству. Вказаний елемент механізму здійснення реалізації державної політики у конкретних суспільних відносинах містить норми права, які складають нормативно-правові акти, що регулюють процес реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насиллю, які, з урахуванням стрімкого розвитку суспільства, змінюються та удосконалюються, що за своєю змістовною особливістю зумовлює й зміну, трансформацію та дію всіх інших елементів зазначеного механізму.

В рамках піднятої у вказаному підрозділі проблематики, пропонуємо надати більш детальну характеристику вказаним елементам. Аналіз елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобіганню домашньому насильству пропонуємо розпочати з першої групи таких елементів, а саме з аналізу основних (системоутворюючих) елементів.

Так, першим основним (системоутворюючим) елементом адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобіганню домашньому насильству, який потребує аналізу є інституційний елемент. Вказаний елемент механізму адміністративно-правового регулювання дозволяє встановити чітку систему органів на яких покладено вчинення дій, що направленні на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Законодавцем, у ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», закріплено широке коло

суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а саме: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам; 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Слід ще раз звернути увагу на тому, що система органів, яка здійснює реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є досить розгалуженою та включає у себе органи державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів, а також інші підприємства, установи та організації, що знаходяться у їх підпорядкуванні. Вказані суб'єкти вчиняють дії, які відносяться до їх компетенції та направленні на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Інституційний елемент вказаного механізму адміністративно-правового регулювання не тільки встановлює органи, до компетенції яких належить реалізація політики у сфері запобігання домашньому насильству, а й визначає їх взаємозв'язки під час провадження вказаної діяльності (влади-підпорядкування, паритетні зв'язки) та їх взаємодію. Тому, визначаємо, що інституційний елемент адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобіганню до-

машньому насильству – це визначена сукупність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ та організацій, а також окремих громадян, які беруть участь в реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

Що ж стосується такого основного (системоутворюючого) нормативного елементу адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, то в даному випадку мається на увазі система норм адміністративного права, яка встановлює процедуру реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, за допомогою яких спеціально уповноваженні суб'єкти можуть реалізовувати надані їм права і виконувати покладені на них обов'язки. Нормативізм є первинним елементом у адміністративно-правовому механізмі, адже завдяки вказаному елементу можливе формування та дія всіх інших структурних елементів такого механізму¹. Норми законодавства, які встановлюють особливості реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству містяться у різних нормативно-правових актах, що мають різну юридичну силу та регулюють або загальні засади реалізації такої політики або встановлюють окремі аспекти її реалізації. Зокрема, до основних з них можемо віднести Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насиль-

¹ Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. С. 152.

ству» № 2229-VIII від 07.12.2017, Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства», Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р, тощо. Характеристика вказаних нормативних актів, що складають нормативну основу цієї діяльності, а також змістовну складову елементу нормативізму була надана у попередньому розділі.

Проведений аналіз основних елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству дає підстави стверджувати, що вказані елементи формують механізм реалізації даної політики та визначають загальні (організаційні) питання діяльності такої діяльності. Разом з тим, функціонування адміністративно-правового механізму здійснюється за рахунок похідних (системних) елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, які і виконують функцію його змістовного наповнення, а тому є необхідним проведення ґрунтовного аналізу вказаних елементів.

Засади реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, тобто законності й норми поведінки, які встановлюють основні вимоги до діяльності відповідних суб'єктів

у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству. Вичерпний перелік принципів у сфері запобігання домашньому насильству наданий у попередньому розділі. Зокрема, до них відносяться: 1) загально-соціальні принципи, тобто ті принципи, які впливають на реалізацію державної політики, однак не стосуються безпосереднього правого регулювання вказаної діяльності. До вказаної категорії принципів належать такі принципи, як: об'єктивності, гуманізму, доцільності, конкретності; 2) спеціально-юридичні принципи, які в свою чергу, за ступенем їх безпосередньої дії на аналізовані правовідносини поділяються на спеціально-юридичні принципи загальної дії та спеціально-юридичні принципи конкретної (локальної) дії. Разом з тим, необхідно додати, що дотримання даних принципів дозволить відповідним органам виконавчої влади створити необхідні умови для реалізації правоохоронної функції держави, спрямувати свою діяльність на надання якісних соціально-сервісних послуг населенню. Ключові принципи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству повинні бути обов'язково закріплені на рівні відповідних нормативно-правових актів, тобто вони виявляються в певних адміністративно-правових нормах. Зазначені принципи мають обов'язково враховуватися при формуванні державної політики сфері запобігання домашньому насильству.

Наступним елементом адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є форми

та методи такої реалізації. Державна політика у сфері запобігання домашньому насильству реалізується у відповідних формах шляхом використання спеціальних прийомів та методів. Правильний вибір форм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству може створити належні умови для викорінення такого негативного явища, як домашнє насильство, сформувані у суспільстві стереотип нетерпимості до вказаного явища, а також допомогти органами державної влади та місцевого самоврядування підвищити рівень довіри населення у вказаній сфері та підвищити рівень співпраці. Форми здійснення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству поділяються на два види: правові (ті які безпосередньо передбачають здійснення заходів щодо реалізації вказаної державної політики) та організаційні (ті, які безпосередньо не передбачають здійснення заходів щодо реалізації вказаної державної політики, але направлені на створення умов для реалізації вказаної політики). Серед правових форм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству розрізняються такі: 1) правотворча; 2) правозастосовна; 3) правохоронна. Серед організаційних форм слід виділити наступні: 1) організаційно-регламентуюча; 2) організаційно-господарська; 3) організаційно-ідеологічна. Слід зауважити на тому, що детальна характеристика форм здійснення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству була надана у попередньому розділі.

Також, слід зазначити, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству реалі-

зується не тільки у чітко встановлених формах, а й з використанням специфічних методів. Як стверджує Б. М. Марченко, мета обумовлює специфіку використання методів, а вибір методів певною мірою визначає реальність досягнення поставленої мети. Методи вказують яким чином досягається мета діяльності. Тому з'ясування змісту методу дозволить сформувати відповідь на питання про те, якими способами найбільш дієво та раціонально можна досягти мети – реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству¹. Для з'ясування сутності та особливостей методів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, доцільно розглянути категоріальний апарат. Так, Словник української мови поняття «метод» визначає як: 1) спосіб пізнання явищ природи, а також суспільного життя; 2) прийом чи система прийомів, що застосовується в якій-небудь сфері діяльності². З позицій філософської науки метод у широкому розумінні слова – це шлях чого-небудь, спосіб соціальної діяльності в будь-якій її формі, а не лише пізнавальній. Він є системою принципів, вимог, які орієнтують суб'єкта на вирішення конкретного завдання, досягнення результатів у певній сфері діяльності. Метод – дисциплінує пошук істини, дозволяє зекономити сили і час, рухатись до мети найкоротшим шля-

¹ Марченко Б. М. Адміністративна діяльність ДПСУ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

² Словник української мови: в 11 т./редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 4: І–М/ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. С. 692. URL: <http://sum.in.ua/p/4/692/1>

хом, регулюючи пізнавальну та інші форми діяльності людини¹. Цікавою є думка М. В. Костицького, який «метод» розуміє як сукупність прийомів і операцій, за допомогою яких здійснюється пізнання. Визначає, що метод – це інструмент². Як слушно зазначено К. С. Салигою, поняття «метод» означає спосіб діяльності суб'єкта, шлях до будь-чого. Останній також зазначає, що це система принципів, правил, прийомів, розпоряджень, вимог, способів і норм пізнання та дії, яка повинна орієнтувати суб'єктів пізнання на вирішення конкретного науково-практичного завдання³. Розглядаючи існуючі підходи до визначення поняття «метод», можна зробити висновок, що методом є специфічний інструмент за допомогою якого здійснюється вплив суб'єкта на об'єкт. Застосування відповідних методів під час реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству залежить від суб'єкта, на який покладено обов'язок щодо реалізації даної політики, його завдань і повноважень, місця, яке посідає реалізація державної політики у сфері запобігання домашньому насильству в його діяльності. В теорії адміністративного права переважає доволі стала, традиційна концепція класифікації методів права на

¹ Щерба С. П., Щедрін В. К., Заглада О. А. Філософія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./за заг. ред. С. П. Щерби. Київ: МАУП, 2004. С. 184.

² Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. *Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 1. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2013_1_3

³ Салига К. С. Методологія наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в інноваційні проекти. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1791>

основні, до яких відносять імперативний і диспозитивний, та допоміжні, такі як рекомендаційний та заохочувальний методи. Разом із цим, ряд вчених пропонує виділяти загально-правовий (єдиний) метод та галузеві, що дасть змогу розрізнити правовий вплив за специфікою прояву на окремі суспільні відносини. Залежно від характеру дії О. Ф. Скакун розрізняє методи правового регулювання: 1) основні – імперативний (юридичні веління надходять «згори», від владних державних органів; домінуюче місце посідають владно-імперативні приписи; відступити від передбаченої нормою моделі поведінки не видається можливим, перевага віддається обов'язкам); диспозитивний (юридичні веління надходять переважно «знизу», від самих суб'єктів правового регулювання, котрі самостійно і на власний розсуд здійснюють вибір правових засобів; в юридичних нормах «згори» лише у загальних рисах окреслюються рамки поведінки, що дає змогу суб'єктам автономно, за згодою сторін, реалізувати свої права й обов'язки; перевага віддається дозволам); 2) допоміжні – рекомендаційний (діє у випадках, прямо передбачених угодою сторін; перевага віддається рекомендаціям); заохочувальний (діє у випадках, передбачених законом; перевага віддається заохоченням)¹. С. С. Алексєєв вважає, що в теорії права необхідно виділяти два основні методи правового регулювання: централізований метод (імперативний, авторитарний) і децентралізований метод (автономний,

¹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. 2-ге вид. Київ: Правова єдність, 2010. С. 255.

диспозитивний)¹. На думку Ю. П. Битяка суспільні відносини, які складають предмет адміністративного права, вимагають регулювання за допомогою засобів імперативного методу, оскільки виникають у зв'язку із здійсненням державного управління. У той же час, автор поряд з імперативним методом, виділяє диспозитивний, який полягає в координації цілей та інтересів учасників суспільних відносин, їх рівності². Зазначене дослідження дає змогу визначити, що основним адміністративно-правовим методом реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є метод переконання, який знаходить своє вираження в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017, через спеціальні заходи, за допомогою яких здійснюється вплив суб'єктів запобігання домашньому насильству на об'єкт. Зокрема, до них відносяться: 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства; 2) організація і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання домашньому насильству та практики його застосування; 3) організація і проведення інформаційних кампаній щодо запобігання домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах

¹ Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения: монография. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2002. С. 276.

² Адміністративне право України: підручник/за ред. Ю. П. Битяка. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2013. 656 с.

програм з питань запобігання домашньому насильству; 5) залучення ЗМІ до проведення просвітницьких кампаній щодо запобігання домашньому насильству; 6) організація і проведення спільних та спеціалізованих тренінгів для фахівців у сфері запобігання домашньому насильству. Необхідно підкреслити, що методи не можуть застосовуватися відокремлено один від одного, оскільки вони тісно пов'язані та утворюють систему. Застосування конкретного набору методів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству залежить від багатьох чинників, а саме: мети, кола суб'єктів, що беруть безпосередню участь у процесі реалізації, особливостей їх адміністративно-правового статусу.

Наступним елементом адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є правовідносини, які виникають у зв'язку з реалізацією такої державної політики. Саме в рамках відповідних правовідносин відбувається переведення приписів, що містяться у нормативно-правових актах, в практичну площину. В результаті вивчення точки зору О. І. Харитонової щодо сутності та структури адміністративно-правових відносин¹ можна виділити ті правовідносини, які виникають у зв'язку з реалізацією державної політики у сфері запобігання домашньому насильству: а) відносини, які виникають у зв'язку з формуванням державної

¹ Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. С. 435.

політики у сфері запобігання домашньому насильству (в них беруть участь практично всі суб'єкти реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству); б) відносини, які виникають у зв'язку з реалізацією відповідними державними суб'єктами основних напрямів державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; в) відносини, які виникають у зв'язку з реалізацією державної політики у сфері запобігання домашньому насильству органами місцевого самоврядування; г) відносини, які виникають у зв'язку із взаємодією органів державної влади та місцевого самоврядування із громадськістю у процесі здійснення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. За функціональним призначенням ці відносини можуть бути як регулятивними, що існують на основі правових дозволів і знаходять своє втілення у правомірних діях суб'єктів, так і охоронними, що виникають на основі юридичних заборон і є результатом вчинення суб'єктами порушень правових приписів¹. Таким чином, під правовідносинами, які виникають у зв'язку з реалізацією державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід розуміти суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами та обов'язками у сфері формування та реалізації державної політики сфері запобігання домашньому насильству.

¹ Кузьмін К. І. Елементи адміністративно-правового механізму реалізації принципу гласності в діяльності органів прокуратури. *Наука і правоохорона*. 2013. № 3 (21). С. 68.

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо, що створення та функціонування дієвого адміністративно-правового механізму сприяє забезпеченню належної реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, здійсненню дієвого впливу на суспільні відносини, які виникають у зазначеній сфері, налагодженню ефективної взаємодії між державою і громадянами, що є загальноприйнятим стандартом публічного адміністрування в усіх демократичних країнах. Важливим кроком у напрямку забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, як ми вважаємо, має стати: 1) наявність чітких та неупереджених механізмів контролю з боку громадськості за дотриманням вимог законності під час реалізації даної політики; 2) вироблення та втілення в життя системи оцінювання ефективності реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству (зокрема, відповідних критеріїв та показників).

2.2. Адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству

В процесі реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, органи державної влади та місцевого самоврядування на яких покладено вказану функцію, вчиняючи дії направ-

ленні на реалізацію зазначеної політики постійно взаємодіють з органами з третіми особами. Тому, під час застосування суб'єктами реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству своїх повноважень, виникають суспільні відносини, предметом яких і є дії направленні на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. В той же час, є цілком очевидним те, що будь-які дії вчинювані органами державної влади або місцевого самоврядування, в тому числі і у сфері запобігання домашньому насильству повинні регулюватися нормами права, в тому числі і адміністративного, а також повинні відповідати їм за своєю формою та змістовним наповненням. Тому, для дослідження особливостей реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є необхідним надання ґрунтовної характеристики змісту адміністративно-правовим відносинам, що виникають у процесі її реалізації.

Для початку пропонуємо надати тлумачення поняттю «адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству». Адміністративно-правові відносини складаються з відповідних прав, обов'язків та відповідальності їх учасників. З'ясування та дослідження адміністративно-правових відносин є частиною розроблення загальної проблеми правових відносин¹, яка традиційно дещо

¹ Остапенко О. І., Люблін В. Д. Адміністративно-правові відносини в умовах адміністративної реформи в Україні: навч. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С. 7.

складна для розуміння¹. У науковій літературі вказується на те, що суспільні відносини – це зв'язки між людьми, що встановлюються в процесі їхньої спільної діяльності². Щодо поняття адміністративно-правових відносин, то зокрема В. М. Столбовий називає їх такими правовідносинами, які ґрунтуються на нормах адміністративного права³. Л. В. Коваль свого часу писав, що предметом адміністративного права є суспільні відносини, які виникають при здійсненні державного управління⁴. Проте, як і будь-яке поняття, адміністративно-правові відносини мають додаткові ознаки, які і дозволяють відмежовувати його від інших правових понять. Тому, з метою їх встановлення проведемо узагальнення точок зору й інших науковців. О. М. Якуба вважала, що адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовими нормами, в яких одна із сторін наділена правом вимагати від іншої сторони у процесі виконавчої та розпорядчої діяльності дотримання поведінки, вказаної в адміністративно-правовій нормі, а також це відношення охороняється державою⁵.

¹ Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право: учеб. для вузов. Москва: НОРМА, 2005. С. 106.

² Теория государства и права: учеб. для вузов/под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. 2-е изд., изм. и доп. Москва: Изд-во НОРМА, 2002. С. 349.

³ Столбовий В. М. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. Київ, 2010. С. 20.

⁴ Коваль Л. В. Адміністративне право України: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Основи, 1994. С. 6.

⁵ Якуба О. М. Административная ответственность: учеб. пособие. Москва: Юрид. лит., 1972. С. 53.

Подібне визначення дають й інші науковці, які під адміністративно-правовими відносинами розуміють суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких є носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права¹. І. П. Голосніченко зазначає, що адміністративно-правові відносини є системою прав та обов'язків органів державної виконавчої влади, посадових осіб і службовців, громадян та інших суб'єктів². У своєму монографічному дослідженні О. А. Харитонova зазначала, що адміністративно-правові відносини є урегульованими адміністративно-правовою нормою суспільними відносинами, що складаються у галузі державного управління та адміністративної охорони публічного правопорядку, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які перебувають під охороною держави³. Дещо доповнює зазначені вище визначення поняття «адміністративно-правові відносини» А. В. Макаренко, вказуючи, що адміністративно-правові відносини – це урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їхні сторони (суб'єкти) взаємопов'язані й взаємодіють внаслідок здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповід-

¹ Богущкий В. В., Богущька А. В. Адміністративне право України як галузь права: навч. посіб. Харків: ФІНН, 2010. С. 49.

² Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття): навч. посіб. Київ: МАУП, 1998. С. 9.

³ Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2004. С. 161.

ними адміністративно-правовими нормами¹. Цікавим є також визначення адміністративно-правових відносин, запропоноване Е. О. Шевченко, згідно з яким адміністративно-правові відносини – це врегульовані адміністративно-правовими нормами на засадах «влада – підпорядкування» взаємовідносини (взаємозв'язки), що виникають в сфері публічного (державного і самоврядного) управління, між органами державного управління та іншими суб'єктами адміністративного права з реалізації їхніх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що здійснюються в особливому правовому режимі забезпечення їх законності з боку держави². На нашу думку, слушним є зауваження В. К. Колпакова, що поняття адміністративно-правових відносин стає все ширшим і виходить за межі державного управління. Про це насамперед свідчить їх висвітлення у навчальній літературі³. Т. О. Коломоець адміністративно-правові відносини розглядає як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами і обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інте-

¹ Макаренко А. В. Адміністративне право: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2008. С. 44.

² Шевченко Е. О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1119.

³ Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види. *Юрид. наук. електр. журн*. 2013. № 1. С. 101.

ресів фізичних і юридичних осіб¹. В іноземній науковій літературі під адміністративно-правовими відносинами розуміють: 1) урегульовані адміністративно-правовою нормою управлінські суспільні відносини, в яких сторони виступають як носії взаємних обов'язків і прав, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою²; 2) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності виконавчої влади³; 3) урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що складаються у сфері управління⁴. З аналізу та узагальнення визначень поняття «адміністративно-правові відносини», бачимо існування двох підходів до формулювання дефініції цього поняття і до розуміння його сутності. Зокрема, перший підхід акцентує увагу на урегульованості правом суспільних відносин, другий – центральним моментом виділяє взаємозв'язок (взаємодія) суб'єктів. Таким чином, під поняттям «адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству» пропонуємо розуміти врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які

¹ Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2011. С. 43, 44.

² Алехин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации: учеб. пособие. Москва: Зерцало-М, 2003. С. 51.

³ Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д., Демин А. В. Административное право России: учеб. пособие. Москва: Норма-Инфра-М, 2002. С. 46.

⁴ Старилев Ю. Н. Курс общего административного права: в 3 т.: учеб. пособие. Москва: Норма-Инфра-М, 2002. С. 406.

виникають у сфері реалізації заходів, направлених на впровадження державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, коли один з учасників або всі учасники є носіями владних повноважень і перебувають під охороною держави, а також вчиняють юридично значимі дії з метою виконання визначених завдань у сфері запобігання домашньому насильству.

Як і будь-які адміністративно-правові відносини, відносини, які виникають у процесі реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству мають певні особливості, а саме:

– це особливий різновид адміністративних правовідносин – специфічний склад вказаних правовідносин та їх важливість для суспільства в цілому забезпечує їх унікальність;

– специфічна джерельно-правова база – низка міжнародно-правових договорів, законів та підзаконних нормативно-правових актів, направлених на регулювання суспільних відносин у сфері запобігання домашньому насильству та регулювання діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у вказаному напрямку;

– особливий суб'єктний склад – суб'єктами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству можуть виступати органи влади або місцевого самоврядування, їх посадові особи чи окремі громадяни;

– особливий об'єкт – поведінка суб'єктів у сфері забезпечення ефективної реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, а також вчинення дій направлених безпосередньо на таке запобігання;

– особливий характер виникнення, зміни та припинення – існують безпосередньо під час вчинення органами державної влади або місцевого самоврядування дій, направлених на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству;

– дії, які вчиняються суб'єктами, що уповноваженні реалізовувати державну політику у сфері запобігання домашньому насильству залежать на сам перед від особливостей галузі суспільних відносин, у яких вони вчиняються, а також залежно від плану заходів, яким встановлено проведення вказаних дій;

– мають динамічний характер – суспільні відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству мають динамічний характер, в першу чергу за рахунок постійно оновлюваних суб'єктів та юридичних фактів таких правовідносин, в той же час об'єкт залишається в постійній статиці.

Проаналізовані визначення та особливості адміністративно-правових відносин вказують на такі дві основні характерні їх відмінності: 1) сфера, в якій вони виникають (запобігання домашньому насильству); 2) норми, які їх регулюють (тобто адміністративні норми). До однієї з основоположних класифікацій, з якою погоджуються більшість науковців, є їх поділ за характером управлінських зв'язків на вертикальні та горизонтальні¹. Під горизонтальними адміністративно-правовими відно-

¹ Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів/ за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2000. С. 40–41.

синами розуміються тільки ті, сторони яких фактично і юридично рівноправні, тобто в них відсутні юридично владне веління однієї сторони, обов'язкове для іншої. Сутність вертикальних адміністративних правовідносин полягає в наступному: в однієї сторони є юридично владні повноваження, яких немає в іншій стороні відносини. Це відносини, що виникають між супідрядними сторонами¹. За методом правового регулювання Л. С. Васильєв адміністративно-правові відносини класифікує на субординаційні, координаційні та реординаційні². Відповідно до мети адміністративно-правових відносин, останні поділяються на регулятивні та охоронні³. Також виділяють класифікацію адміністративно-правових відносин залежно від розподілу прав і обов'язків між сторонами цих відносин на однібічні та двобічні, залежно від характеру дій – на активні та пасивні. У той же час, визначаючи види адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, необхідно звертати увагу саме на специфіку їх змісту, практику застосування та особливості мети і завдань таких суб'єктів. Враховуючи ці вимоги, а також, беручи до уваги традиційні підходи до класифікації адміністративно-правових відносин, пропонуємо здійс-

¹ Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 74.

² Васильєв Л. С. Административное право Украины. Общая часть: учеб. пособие. Харьков: Одиссей, 2002. 288 с.

³ Адміністративне право України: підручник/за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Юрид. л-ра, 2003. С. 61.

нити поділ адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству за такими критеріями: 1) залежно від сфери управління на внутрішні та зовнішні; 2) за складом учасників – односторонні та багатосторонні; 3) залежно від предмету регулювання – на матеріальні та процесуальні; 4) за спрямованістю змісту – на ті, що закріплюють порядок утворення і правовий стан суб'єктів у досліджуваній сфері, закріплюють форми і методи їх діяльності, визначають права і обов'язки громадян у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству. Разом з цим, адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству залежно від методу правого регулювання поділяються на – субординаційні, координаційні чи реординаційні. Зокрема, субординаційні відносини будуються на основі прямого підпорядкування, здійснюються між органами чи особами, які перебувають у субординаційних структурних зв'язках та між якими існують управлінські відносини, які функціонують за принципом «вертикалізації» (відносини підзвітності і під контрольованості). Координаційні адміністративно-правові відносини – це відносини впорядкування діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, по досягненню спільної мети.

Реординаційні, тобто ті відносини, які переважно виникають між суб'єктами, що здійснюють

заходи у сфері запобігання домашньому насильству, та які знаходяться на одному організаційно-правовому рівні в межах однієї системи.

Зважаючи на те, що відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є адміністративно-правовими, то їх структура характеризується наявністю обов'язкових елементів: об'єкт, суб'єкт та зміст.

Об'єкт – це те, заради чого виникають правовідносини. Об'єктом адміністративно-правових відносин є поведінка учасників управлінських відносин (дії, утримання від дій). Дії учасників управлінських відносин можуть здійснюватися заради різноманітних правових інтересів. Це можуть бути речі, матеріальні цінності, продукти духовної творчості, особисті нематеріальні блага, а саме: здоров'я, гідність людини, моральність тощо. Так, якщо об'єктом правовідносин є поведінка учасників (наприклад, передача державного майна від одного органу управління – іншому), то предметом адміністративних правовідносин будуть об'єкти матеріального характеру, тобто майно, речі. Підставою виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин є юридичні факти¹.

В даному випадку, слід констатувати, що об'єктом адміністративно-правових відносин у сфері реалізації державної політики щодо запобігання

¹ Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. С. 20.

домашньому насильству є поведінка спеціально уповноважених суб'єктів, направлена на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, формування у суспільстві нетерпимості до самого явища домашнього насильства, а підвищення обізнаності щодо протиправності вказаного явища, а також відповідальності за його вчинення.

Серед основних ознак такої поведінки, як об'єкта адміністративно-правового регулювання слід визначити: а) комплексний характер дій уповноважених суб'єктів (діяльність суб'єктів направлена на вчинення комплексу дій, які забезпечують ефективну реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та не обмежується однією сферою суспільного життя); б) приватно-публічно характер вчинюваних дій (діяльність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству пов'язана з реалізацією встановлених законодавством приписів щодо відносин, які є сімейними в розумінні чинного законодавства України); в) міжгалузевий характер вчинюваної діяльності (вчинення дій направлених на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству покладено на суб'єктів, які мають різний правовий статус і стосується різних сфер суспільного життя); г) велика кількість організаційних зав'язків (під час реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, суб'єкт на якого покладено вказаний обов'язок, взаємодіє з великою кількістю державних та недержавних структур, а також з фізичними особами).

Варто зазначити, що в першу чергу реалізація політики у сфері запобігання домашньому насильству спрямована на профілактику та популяризацію у суспільстві політики нетерпимості до проявів домашнього насильства, а також, заходів, які направлення на спонукання населення до повідомлення уповноважених органів державної влади про прояви домашнього насилля щодо себе, своїх близьких, а також про ті противоправні дії, свідками вчинення яких стали особи.

Також, активно впроваджується соціальна профілактика. Соціальна профілактика, згідно ст. 9 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» передбачає:

- комплексних заходів, спрямованих на запобігання сімейному неблагополуччю, соціальному сирітству, домашньому насильству та жорстокому поводженню з дітьми, торгівлі людьми, найгіршим формам дитячої праці;

- системний облік і догляд за дітьми та молоддю, які виявили схильність до асоціальної поведінки;

- інформаційно-просвітницьку, пропагандистську роботу в сім'ях, серед дітей та молоді за місцем проживання, навчання або роботи, спрямованої на формування в особистості стандартів позитивної поведінки, здорового способу життя. Соціальна реабілітація сімей, дітей та молоді передбачає здійснення заходів, спрямованих на оптимізацію і коригування ставлення сімей, дітей та молоді до відповідального батьківства, формування у них навичок до самообслуговування, самостійного проживання та інтеграції в суспільство; соціального

патронажу дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі, та молодих людей, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі. Загалом визначають наступні форми запобіжних заходів проти насильства на дітьми: первинні, вторинні та третинні¹.

Відповідно до Листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 №1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству», змістом первинної соціальної профілактики насильства є: надання інформації про насильство батькам, дітям, молоді, вчителям; вивчення правових норм стосовно поведінки в реальних життєвих ситуаціях, які можуть призвести до насильства; показ зразків застосування життєвих умінь та навичок щодо спілкування, знайомства, відпочинку, вибору життєвого шляху; підтримка творчої, інтелектуальної, громадської діяльності, організація сімейного дозвілля. Вторинна соціальна профілактика застосовується до тих сімей, де зафіксовано чи спостерігається жорстоке ставлення до дітей, членів родини, домашніх тварин. Це цілеспрямована робота з окремими групами дорослих і дітей з метою зміни ставлення до поведінки з дітьми, формування гуманного ставлення дорослих до дітей, життєвих умінь та навичок у дорослих та дітей, роз'яснення сутності і відповідальності за жорстоке ставлення до дитини. Основними методами в третинній профілактиці насильства є: робота в

¹ Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558-III. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

конкретному випадку, рефлексія ситуації та індивідуального розвитку, переключення і перенавчання, створення виховних ситуацій, показ перспективи, реконструкція характеру, захоочення, інформування, переконання, включення в різноманітні види діяльності і позитивно соціалізуюче середовище. У третинній профілактиці доцільно використовувати технології особистісно-орієнтованого соціального навчання, педагогічної підтримки, педагогіки суспільства, «зміцнення сім'ї». Третинна профілактика проводиться з тими, хто постраждав від жорстокого ставлення, з метою навчання самозахисту; з тими, хто здійснює таку поведінку – як соціальне навчання і контроль, що є умовою збереження сім'ї, залишення батьківських прав тощо)¹.

Однак, слід додати, що вказані заходи в першу чергу спрямовані на інформованість саме молоді про протиправність домашнього насилля та його прояви, шляхом заходів профілактичного характеру. Не заперечуючи загалом правильність обраної законодавцем стратегії дій, слід звернути увагу на те, що перелік заходів щодо забезпечення запобігання проявам домашнього насилля, який наведено в ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» необхідно доповнити наступним. Так, звертаючись до статистичної інформації, яка було наведено на початку, не можна не звернути увагу на те, що у переважній

¹ Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист Міністерства освіти і науки України від 18 трав. 2018 р. № 1/11-5480. ІПС ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus30017?an=1&ed=2018_05_18

більшості випадків, жертвами домашнього насильства стають саме жінки різного віку. Разом з тим, слід зважити також на психологічну та культурну складову нашого суспільства, в якому склався стереотип, що жінка повинна у всьому слухатися голову родини, а у випадку застосування до неї форм домашнього насильства, повинна замовчувати вказане, через можливий суспільний осуд.

Також, не для кого не є секретом те, що початок виховання дитини, починається в першу чергу не в дитячому садку або в школі, а саме у дома. Таким чином, задля забезпечення «перевиховання» жінок більш старшого покоління, подолання стереотипів та страху можливого суспільного осуду у разі повідомлення правоохоронних органів про прояви домашнього насилля, варто внести відповідні зміни у ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», доповнивши вказану норму пунктом про те, що з метою запобігання розповсюдження домашнього насилля на підприємствах, установах, органах, організаціях незалежно від форм власності є обов'язковим проведення тренінгів, обговорень профілактичного характеру. Обов'язок організації та проведення таких профілактичних заходів покласти на роботодавця або профспілковий комітет. З огляду на загальну необізнаність про форми та засоби протидії проявам домашнього насилля жінками більш старшого віку, саме такі заходи не тільки будуть сприяти підвищенню рівню компетентності пересічних громадян, щодо домашнього насилля, а й допоможуть виявляти такі прояви на

початкових етапах, до моменту настання тяжких або особливо тяжких наслідків.

Наступним елементом адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є суб'єкт. У сучасній теорії права суб'єкти адміністративно-правових відносин визначаються, як: правоздатні особи суспільного життя, які є носіями юридичних прав і обов'язків; індивідуальні чи колективні суб'єкти права, які використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, виступаючи реалізаторами суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності¹; учасники правовідносин, індивіди або організації, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки на основі юридичних норм². Наведені погляди науковців щодо визначення поняття суб'єктів адміністративно-правових відносин свідчать про ототожнення вказаного поняття з поняттям «суб'єкт адміністративного права». Також вважають тотожними визначення «суб'єкт адміністративно-правових відносин» та «суб'єкт адміністративного права» І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський та Н. І. Золотарьова³,

¹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права: навч. посіб. Харків: Консум, 2001. С. 354.

² Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. С. 158.

³ Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб./за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. П. Голосніченка. Київ: ГАН, 2005. С. 12.

М. І. Матузов¹, та М. М. Марченко², які під останніми розуміють учасників адміністративно-правових відносин. У той же час, В. Б. Авер'янов звертає нашу увагу на більш вузьке коло суб'єктів адміністративних правовідносин, які беруть участь у зазначених відносинах, на відміну від суб'єктів адміністративного права, які можуть бути і реальними, і потенційними претендентами на участь в цих відносинах³. Виходячи з проблематики нашого дослідження, на увагу заслуговують обидві проаналізовані позиції науковців. Зазначене пояснюється тим, що переважна частина суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, тобто державні органи, одночасно є як суб'єктами адміністративного права, так і суб'єктами адміністративно-правових відносин, в тому числі в правовідносини можуть вступати лише під час реалізації повноважень за відповідних умов. Таким чином, визначаємо, що суб'єктами адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є спеціально

¹ Матузов Н. И. Юридические обязанности личности. Теория государства и права: курс лекций/под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. Москва, 2000. С. 288.

² Проблемы теории и государства и права: учеб. пособие/под ред. М. Н. Марченко. Москва: Юрист, 2001. С. 263.

³ Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: в 2-х т. Київ: ТОВ «Вид-во "Юридична думка"», 2007. Т. 1: Загальна частина підручник/ред. колегія В. Б. Авер'янов (голова) та ін. С. 95.

уповноважені державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові та службові особи, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Як правило, в теорії права суб'єктів адміністративно-правових правовідносин об'єднують у дві групи: 1) індивідуальні суб'єкти (фізичні особи), які поділяються на такі підгрупи: громадяни (володіють повним набором прав і обов'язків в державі), іноземці та особи без громадянства (мають обмеження що до політичних прав, не виконують військовий обов'язок), особи з подвійним громадянством; 2) колективні суб'єкти (юридичні особи): держава, державні органи та установи, громадські об'єднання, адміністративно-територіальні одиниці та їх населення, виборчі округи, релігійні організації, промислові підприємства, іноземні підприємства тощо¹. Ю. П. Битяк до суб'єктів адміністративно-правових відносин відносить: державні органи (органи законодавчої, виконавчої та судової влади, прокуратури, адміністрації державних підприємств і установ); структурні підрозділи органів держави, посадових осіб державних органів; власника (представника, менеджера, уповноваженого власника); об'єднання громадян, кооперативи, органи самоврядування, самодіяльні організації; гро-

¹ Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. С. 158.

мадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства¹. В. К. Колпаков, визначаючи поняття суб'єктів адміністративного права, відносить до останніх органи державної влади та їх структурні підрозділи, органи громадських організацій, адміністрацію підприємств, установ, організацій, виконавчі підрозділи органів місцевого самоврядування, громадян, осіб без громадянства та іноземців².

Законодавцем, у ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», закріплено широке коло суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а саме:

1. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких законодавцем віднесено: 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень

¹ Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 50.

² Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 100.

яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

2. Інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до яких належать: 1) служби у справах дітей; 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; 4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; 5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 6) суди; 7) прокуратура; 8) уповноважені органи з питань пробації.

3. Загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам. До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам: 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 2) притулки для дітей; 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей; 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); 5) центри соціально-психологічної допомоги; 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам. До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та

насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

4. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Крім цього, законодавцем закріплено, що у здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми¹.

Для повного розуміння діяльності суб'єктів у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, на нашу думку, слід ознайомитися з діяльністю та повноваженнями спеціально уповноваженого центрального органу у сфері запобігання домашньому насильству більш детально. Так, враховуючи функціональний та інституційний аналіз, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує форму-

¹ Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університ. наук. зап.* 2018. № 67–68. С. 254–263.

вання державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та одночасно центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можна вважати Міністерство соціальної політики України (далі – Мінсоцполітики), однак, як вважає М. Легенька, лише гіпотетично, оскільки Положення про Міністерство соціальної політики України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423, у відповідність до оновлення законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству не приводилося, а відтак оперує застарілими термінами. Зокрема, пункт 1 Положення про Міністерство соціальної політики визначає зазначене Міністерство центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання насильству в сім'ї. Запобігання насильству в сім'ї віднесено пунктом 3 і до основних завдань Мінсоцполітики. Подібна ж картина спостерігається і в переліку повноважень Мінсоцполітики, до яких, зокрема, віднесені координація діяльності уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ, опіки та піклування із запобігання насильства в сім'ї, узагальнення відомостей про насильство в сім'ї, ініціювання створення на регіональному рівні відповідних установ для таких жертв та контроль за їх діяльністю, методичне забезпечення проходження колекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї, прийом і розгляд заяв про таке насильство та направлення жертв насильства в

сім'ї до відповідних спеціалізованих установ¹. Незважаючи на необхідність негайного оновлення досліджуваного нормативно-правового акту, в частині реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, Мінсоцполітики відіграє важливу роль. До позитивного необхідно віднести прийняття та запровадження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658².

На виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують: 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства; 2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування; 3) організацію і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобі-

¹ Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Адміністративне право і процес*. 2019. Берез. С. 155. URL: <http://www.pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/3/29.pdf>

² Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статті, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. С. 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

гання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей; 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки домашнього насильства, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей; 6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, враховують природу домашнього насильства, його непропорційний вплив на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку, необхідність підтримки та захисту постраждалих осіб, наслідки домашнього насильства, що призводять до порушення прав людини. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або

можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.

Наступним елементом, який обов'язковим для характеристики суспільних відносин у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, як адміністративно-правових, є їх зміст. Група авторів В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короед та ін. зміст адміністративно-правових відносин визначають як сукупність суб'єктивних публічних прав та юридичних обов'язків суб'єктів адміністративного права, коли кожному суб'єктивному праву одного суб'єкта адміністративно-правових відносин відповідає (кореспондується) юридичний обов'язок іншого суб'єкта, і навпаки¹. І. І. Литвин вказує, що змістом адміністративних правовідносин є сукупність встановлених та гарантованих нормами адміністративного права юридичних властивостей суб'єктів правовідносин, які забезпечують їм можливість реалізувати свої повноваження². У

¹ Адміністративне право України: навч. посіб./В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короед та ін.; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон: Грін Д. С., 2015. Т. 1. Загальне адміністративне право. 272 с.

² Литвин І. І. Зміст адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 2. С. 96.

свою чергу, С. С. Алексеев підкреслював, що зміст правовідносин можна поділити на юридичний та матеріальний. Юридичний зміст – це суб’єктивні юридичні права та суб’єктивні юридичні обов’язки, що відображають специфіку суспільних правовідносин, що врегульовані нормами права. Матеріальний зміст науковець розглядає як фактичну поведінку: уповноважений може, а зобов’язаний змушений здійснювати (дозволена поведінка уповноваженого та необхідна поведінка зобов’язаного)¹. Як сукупність встановлених та гарантованих нормами адміністративного права юридичних властивостей суб’єктів правовідносин, які забезпечують їм можливість реалізувати свої повноваження, визначає зміст адміністративних правовідносин М. Русин². Узагальнюючи підходи науковців до розуміння поняття «зміст адміністративно-правових відносин», зазначаємо, що у нашому розумінні зміст адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству – це сукупність, встановлених нормами адміністративного права, юридичних властивостей суб’єктів правовідносин, які визначають межі їх можливої поведінки, які необхідні для задоволення інтересів, з чітко визначеними межами, реалізація яких забезпечується державою.

¹ Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. Москва: Юрид. лит., 1981–1982. 1982. Т. 2. С. 112–113.

² Русин М. Поняття та структура адміністративних правовідносин у галузі вищої освіти. *Адміністративне право і процес*. 2017. Груд. С. 186. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/40.pdf>

З викладено бачимо, що більшість науковців дотримуються позиції, що основними елементами поняття «зміст адміністративно-правових відносин» є суб'єктивні права та юридичний обов'язок. У контексті нашого дослідження, розглянемо ці категорії більш детально. Якщо звернутися до словника української мови, то поняття «суб'єктивне право» можна розкрити як зумовлену об'єктивним правом міру дозволеної поведінки особи, а суб'єкти права розуміються як фізичні чи юридичні особи, держава, соціальні спільноти, які можуть реалізовувати юридичні права та обов'язки¹. В. Б. Авер'янов суб'єктивні права визначав як надану і гарантовану державою, шляхом закріплення в нормах права, міри дозволеної поведінки особи². Доповнюючи думку В. Б. Авер'янова, група авторів: В. В. Глуцько, В. І. Олефір, Ю. В. Гридасов, А. А. Іванищук, С. О. Короєд, суб'єктивне право розуміють як передбачені для уповноваженої особи вид і міра можливої чи дозволеної поведінки, забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб³. Таким чином, пропонуємо розуміти суб'єктивні права у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, саме як передбачені

¹ Кістяківський Б. О. Вибране. *Бібліотека часопису «Філософська і соціологічна думка»*. Серія «Українські мислителі». Київ: Абрис, 1996. С. 186.

² Авер'янов В. Б. *Адміністративне право України*. Академічний курс: підручник: Київ: Вид-во «Юридична думка», 2004. 584 с.

³ *Адміністративне право України: підручник*/В. В. Глуцько, В. І. Олефір, Ю. В. Гридасов, А. А. Іванищук, С. О. Короєд. Херсон: ХМД, 2013. 393 с.

адміністративно-правовими нормами межі можливої поведінки суб'єктів цих відносин, необхідні для задоволення їх інтересів і гарантуються обов'язками інших суб'єктів, які визначені нормами адміністративного права.

Відповідно до ст. 68 Конституції України кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Визначені юридичні обов'язки виникають під час взаємодії суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, з іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами чи окремими громадянами, під час виконання повноважень у досліджуваній сфері адміністративно-правових відносин. Так, Ю. А. Ведерніков, А. В. Папіна вказують, що юридичний обов'язок – це передбачена нормами права міра необхідної поведінки зобов'язаної сторони в інтересах уповноваженої сторони¹. На думку Р. Р. Карімової, юридичний обов'язок виникає з інтересу, є необхідною дією (як потенційною, такі реальною), еквівалентною правам і свободам, заснованою на державній необхідності, яка реалізується добровільно чи силою державного примусу на основі внутрішньої і (чи) юридичної відповідальності². О. П. Карманюк до-

¹ Ведерніков Ю., Папіна А. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 333 с.

² Карімова Р. Р. Юридические обязанности: сущность и проблемы реализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Екатеринбург, 2008. 22 с.

сліджуючи реалізацію юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок, визначає, що обов'язок стає юридичним, коли відповідна поведінка вимагається від певних суб'єктів. Це зафіксовано в законодавстві держави і, до того ж, реалізація такого обов'язку забезпечується державним примусом¹. О. І. Шевченко на прикладі слідчого, визначає, що його юридичними обов'язками є встановлена нормами адміністративного права сукупність зобов'язань у сфері внутрішньо-організаційної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції, щодо сумлінного виконання службових обов'язків та вимог кримінального процесуального законодавства України². Таким чином, підсумовуючи викладене, робимо висновок, що під юридичними обов'язками змісту адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, можна вважати встановлену нормами адміністративного права сукупність зобов'язань суб'єктів у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, які мають визначені межі, реалізація яких забезпечується державою.

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому

¹ Карманюк О. П. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок. *Теорія та історія держави і права. Філософія права. Часоп.* Київ. ун-ту права. 2012. Лют. С. 64. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/62.pdf

² Шевченко О. І. Адміністративно-правовий статус слідчого в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 19 с.

насильству, може виникати велика кількість різноманітних суспільних відносин, серед яких своє вагоме місце займають адміністративно-правові. Останні є необхідним елементом структури формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству.

2.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

Умови зміни ідеології функціонування державних органів, сучасний розвиток соціальних процесів та запровадження концепції «сервісної держави», основною метою якої є не керування суспільством, а надання йому послуг, вимагають переосмислення питання про сутнісні ознаки та оновлення змісту адміністративної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. З огляду на це сьогодні адміністративно-юрисдикційна діяльність розглядається не лише як діяльність каральної спрямованості, а і як діяльність, призначення якої полягає в забезпеченні охорони адміністративно-правових відносин, включаючи правовий захист прав і свобод громадян та юридичних осіб. У той же час, перш, ніж перейти до дослідження змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, необхідно коротко дослідити категоріальний апарат таких понять

як: «юрисдикція», «адміністративна юрисдикція», «адміністративно-юрисдикційна діяльність».

Проблемні питання юрисдикції досліджувало велике коло науковців, серед яких: Т. В. Аверочкина, О. А. Жаркова, А. Р. Каюмова, Б. М. Клименко, А. Л. Колодкін, Ю. С. Ромашев, Т. І. Співакова, Д. В. Фетіщев, К. Хакапаа, В. Ф. Царев, О. С. Черниченко, С. В. Черниченко, О. В. Бачун, В. М. Бевзенко, А. К. Гасанова, А. А. Горошко, Т. О. Коломієць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, О. М. Пасенюк, О. П. Рябченко та інші.

Словник української мови розкриває поняття «юрисдикція», як: 1) право чинити суд, розглядати і вирішувати правові питання; 2) сфера, на яку поширюється таке право¹. В юридичній науці юрисдикція – це 1) компетенція судових органів щодо розгляду цивільних, кримінальних чи інших справ; 2) коло питань, що належить до ведення держави або державної установи². Проаналізувавши сучасну літературу, бачимо, що більшість підходів до розуміння цього терміну «юрисдикцію» розглядають як: 1) підвідомчість, судочинство, підсудність; 2) сукупність повноважень державних органів влади щодо вирішення відповідних правових питань та застосування санкцій; 3) компетенцію судових органів щодо вирішення кримінальних, цивільних чи інших справ. Якщо звернутися

¹ Словник української мови: в 11 томах. Т. 11. 1980. С. 615. URL: <http://sum.in.ua/s/jurysdykcija>

² Популярна юридична енциклопедія/кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2002. С. 525.

до галузей права, спостерігаємо, що поняття «юрисдикція» вживається в усіх галузях права: адміністративному, кримінальному, цивільному, міжнародному, господарському, тощо. У той же час, у кожній з перелічених галузей права «юрисдикція» має власну генезу свого застосування та дослідження. Враховуючи, що поняття «юрисдикція» також активно вживається у мові основоположних міжнародних документів таких, як: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. (підписана Україною 16.12.1949 р.; ратифікована Україною 22.07.1954 р.; вступила в дію для України 15.02.1955 р.), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р. (підписана Україною 09.12.1995 р.; ратифікована Україною 17.07.1996 р.), та інших, приходимо до висновку, що зазначена фундаментальна правова категорія у правознавстві вважається носієм різних дискусійних понять. Так, В. А. Глуховеря визначає, що юрисдикція – це вид діяльності органів публічної влади, безпосередньо пов'язаний з охороною суспільних відносин, що полягає в розгляді суб'єктом владних повноважень (органами публічної адміністрації) юридичної справи по суті та прийнятті по ній рішення, виконання якого може забезпечуватися примусовою силою держави¹. Як встановлену законом чи іншим нормативно-

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: навч. посіб./за заг. ред. засл. юриста України В. А. Глуховері. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 12.

правовим актом сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і розглядати справи про правопорушення, тобто давати оцінку суб'єктам права з точки зору їх правомірності чи неправомірності, розглядає юрисдикцію М. І. Смокович¹. В. В. Аргунов дійшов висновку, що «юрисдикція» – це сукупність повноважень державних органів, органів місцевого самоврядування чи окремих осіб на здійснення певного року діяльності або сама діяльність, яку пропонує, незважаючи на тавтологію, так і називати – юрисдикційна діяльність².

З аналізу наведених наукових поглядів, вбачається, що юрисдикцію можна розглядати або як певну сукупність повноважень державних органів чи органів місцевого самоврядування на здійснення певної діяльності, або як саму таку діяльність. У той же час, на наш погляд, надавати прерогативу одному із вказаних підходів до визначення дефініції «юрисдикція» є дещо недоцільним, оскільки у кожному із них досліджуються різні сторони одного і того ж правового явища. Зазначене пояснюється тим, що група авторів, які дотримуються позиції, що юрисдикція – певна сукупність повноважень державних органів чи органів місцевого самоврядування на здійснення певної діяльності, зосереджують свою увагу на особливостях діяльності дер-

¹ Смокович М. І. Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. С. 38.

² Аргунов В. В., Аргунов А. В. О понятии юрисдикции. *Законодательство*. 2008. № 11. С. 56–65.

жавних органів чи органів місцевого самоврядування. Інша група науковців, які дотримуються точки зору, що юрисдикція – це певна діяльність, зосереджують увагу саме на процедурних особливостях цього правового явища. Також, приходимо до висновку, що не можна ототожнювати юрисдикцію з правосуддям чи діяльністю окремих судових інститутів, оскільки юрисдикційну діяльність здійснюють різні державні органи, органи місцевого самоврядування чи окремі громадські інститути, яким чинним законодавством України надано такі юрисдикційні повноваження. Як стверджує О. Р. Сірат, з думкою якої доцільно погодитися, останні реалізують процесуальні норми відповідно до конкретних фактів, їм не властиве створення в процесі своєї діяльності правових норм¹.

Що ж стосується самого поняття «адміністративна юрисдикція», то ставлення до нього також є неоднозначним. Вперше зазначену дефініцію розкрито Н. Г. Салищевою, яка розглядала даний вид юрисдикції як окремий вид виконавчої та розпорядницької діяльності, що пов'язана з можливістю реалізації у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових актів, які визначають права та обов'язки учасників адміністративних правовідносин². Здійснюючи подальше дослідження вказаного питання, бачимо, що у наукових

¹ Сірат О. Р. Адміністративна юрисдикція – сучасні підходи до проблеми визначення. *Наше право*. 2017. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nashp_2017_2_25.pdf

² Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. Москва: Юрид. лит., 1964. 158 с.

колах надане Н. Г. Саліщевою визначення, науковцями визнано досить широким поняттям такого правового явища як «адміністративна юрисдикція». Таким чином, переважна частина вчених-адміністративістів дотримуються позиції трактування адміністративної юрисдикції саме у вузькому значенні. Так, у більшості випадків адміністративна юрисдикція ототожнюється з діяльністю щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та винесенню відповідних рішень у встановлених законом формах, або як врегульована законом діяльність уповноваженого органу, посадової особи щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень. Зокрема, О. І. Безпалова визначає, що адміністративна юрисдикція – це особливий вид правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо розгляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень¹. Таке розуміння досліджуваного явища, на нашу думку, відображає дуже звужений підхід. На відміну від нього, проведений О. С. Іщуком аналіз наукового доробку щодо ви-

¹ Безпалова О. І. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття. Харків, 2019. С. 2–3. URL: <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

значення поняття адміністративної юрисдикції, вказує на більш широкий підхід розуміння суті адміністративної юрисдикції, який включає вирішення питань, які виникають у специфічній сфері взаємних правовідносин між державою і громадянином, передусім у сфері здійснення державної виконавчої влади. Тому, на думку автора, у широкому розумінні адміністративна юрисдикція – це врегульована законом діяльність уповноваженого органу державної влади, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів), пов'язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) при здійсненні цим органом публічної влади, як правило, виконавчої влади¹. У методологічній сфері важливого для нашого дослідження значення набуває позиція Л. С. Анохіної, котра розглядає поняття «адміністративна юрисдикція» у двох аспектах: статичному – сукупність повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції, та функціонально-динамічному – як особливий вид правозастосовної діяльності². Як бачимо, поняття «адміністративна юрисдикція» вченими розглядається як у вузькому, так і в широкому розуміннях, які не суперечать між собою. Тому, погоджуючись із думкою Ю. С. Педька, відмітимо, що адміністративна юрисдикція є одним

¹ Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 419–424.

² Анохіна Л. С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07/Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2001. 15 с.

із видів юрисдикційної діяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування, та виступає складовою частиною реалізації публічної влади¹.

Узагальнення різних варіантів і підходів до визначення поняття юрисдикції та адміністративної юрисдикції, вказує що у процесі здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності відповідні органи державної виконавчої влади, їх посадові і службові особи забезпечують захист суспільних відносин, що складаються у сфері державного управління, ведуть боротьбу з найбільш численним різновидом правопорушень, якими є адміністративні. Таким чином, предметом і змістом адміністративно-юрисдикційної діяльності, переважно, являється розгляд справ про адміністративні правопорушення та прийняття щодо них відповідних рішень. Разом з цим, зауважуємо, що викладене притаманне загальній діяльності органів публічного адміністрування. Той факт, що запобігання домашньому насильству має місце, коли домашнє насильство фактично не розпочалося, а органи державної влади, в межах наданої їм компетенції здійснюють дії направленні на профілактику виникнення вказаного явища, дає нам можливість визначати власне поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Так, під вказаним поняттям пропонуємо розуміти визначене адміністративно-пра-

¹ Педько Ю. С. Адміністративна юстиція і адміністративна юрисдикція: деякі теоретичні та практичні питання співвідношення. *Право України*. 2001. № 10. С. 74.

вовими нормами коло повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, щодо належного впровадження в практичну діяльність заходів щодо підвищення рівня обізнаності суспільства про форми, причини і наслідки домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

З цього слідує, що основне організуюче значення адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству полягає в тому, що через вжиття заходів, визначених нормами права, держава в особі відповідних органів, прагне забезпечити належну правомірну поведінку осіб та сформуванню в них уявлення про таке негативне суспільне явище як домашнє насильство.

Наявність власних особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, не дозволяє ототожнити її з іншими видами діяльності органів публічної адміністрації. Зазначене пояснюється тим, що особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, розкриваються через зв'язок цієї діяльності з метою та завданнями публічної адміністрації у вказаній

сфері. До таких особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності у досліджуваній сфері належать: 1) правовий (легітимний) характер, тобто адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству визначається її безумовним закріпленням у нормативно-правових актах. Цим правовим закріпленням зумовлюється правовий статус юрисдикційної охорони права в системі публічного регулювання правовідносин і в більш глобальній системі публічного управління, а також статус уповноважених органів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству в системі інших державних органів та інститутів та в цілому – у системі публічного управління; 2) підвідомчий характер діяльності. Для визначення юрисдикції того чи іншого суб'єкта під час реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, важливе значення набуває розмежування компетенції між ними, що в свою чергу, дозволяє визначити конкретний предмет діяльності кожного із суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 3) має специфічну мету – запобігання домашньому насильству; 4) така діяльність обумовлена принципами, системою, формами реалізації, завданнями та функціями діяльності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 5) має державно-владний характер і здійснюється в офіційному порядку, що пояснюється тим, що суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домаш-

ньому насильству наділяються широким колом повноважень у досліджуваній сфері.

Нормативно-правову основу адміністративно-юрисдикційної діяльності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству складає широке коло нормативно-правових актів національного законодавства, серед яких особливе місце займають: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» № 20/95-ВР від 24.01.1995, Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26.04.2001, Закон України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015, Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III від 21.06.2001, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005¹, Кодекс України про адміністративні правопорушення², Положення про Міністерство соціальної політики України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 № 423, Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії до-

¹ Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52. Ст. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

² Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

машньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»¹, Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р².

Враховуючи, що законодавцем розкрито досить широке коло суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, розглянемо адміністративно-юрисдикційну діяльність окремих з них. Як, вже було досліджено у запобіганні такому негативному явищу як домашнє насильству беруть участь державні органи, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, судові органи, весь комплекс підприємств, установ і організацій, що функціонують у різних сферах соціальної життєдіяльності, громадські об'єднання та окремі громадяни. Але діяльність переважної частини таких суб'єктів здійснюється у процесі розв'язання інших завдань. Лише невелика частина цих суб'єктів, які реалізують спеціальні цілі й обов'язки із впливу на ті або інші криміногенні

¹ Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>

² Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>

фактори, здійснюють відповідне інформаційне, методичне, ресурсне, кадрове забезпечення, а їхня діяльність є спеціально обумовленою¹. Так, у ст. 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено перелік повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та повноважень районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій та виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству². Не вдаючись, що детального аналізу кожного з передбачених повноважень цих органів, зазначаємо, що їх повноваження залежать від території обслуговування та у більшості є подібними. Зокрема, це є: 1) забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) участь у підготовці фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі фахівців, які реалізують програми для кривдників; 3) забезпечення координації діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодії; 4) збір, аналіз і поширення відповідно до

¹ Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Кримінологія*. 2019. Жовт. С. 158. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/27.pdf>

² Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університ. наук. зап.* 2018. № 67–68. С. 254–263.

законодавства інформації про домашнє насильство; 5) забезпечення підготовки методичних рекомендацій щодо організації і забезпечення діяльності та підвищення кваліфікації фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству; 6) інформування постраждалих осіб про права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, тощо.

Порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658, визначено, що з метою виконання завдань у сфері запобігання насильству, районні, районні у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, здійснюють: 1) розроблення та виконання на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці місцевих програм із запобігання та протидії насильству; 2) координацію діяльності та взаємодію суб'єктів на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, реалізацію ними заходів із запобігання насильству; 3) відповідно до законодавства збирання, аналіз і поширення інформації про насильство на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Крім цього, на виконання завдань у сфері запобігання насильству суб'єкти забезпечують: 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за ознакою статі статистичних даних про факти насильства; 2) організацію і проведення галузевих та міжгалу-

зевих досліджень стану, причин і передумов поширення насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та практики його застосування; 3) організацію і проведення серед населення, зокрема серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; 4) розроблення та впровадження у закладах освіти навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії насильству, зокрема стосовно дітей; 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення відповідних суб'єктів про випадки насильства; 6) організацію та проведення спільних спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів¹.

Досліджуючи діяльність спеціально уповноважених органів у сфері запобігання домашньому насильству, бачимо, що як державні органи, так і органи місцевого самоврядування, є ініціативними у здійсненні повноваження та приймають активну участь у реалізації державної політики у сфері за-

¹ Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університ. наук. зап.* 2018. № 67–68. С. 254–263.

побігання домашньому насильству. Зокрема, з метою привернення уваги громадськості до актуальних проблем подолання домашнього насильства та насильства за ознакою статі, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в м. Одесі з 25 листопада по 10 грудня 2020 р. було затверджено план заходів щодо проведення в місті Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»¹. Розпорядженням Миколаївського міського голови від 29.12.2020 з метою запобігання та протидії домашньому насильству в місті Миколаєві на 2021 р. затверджено спільних план дій з протидії домашньому насильству². Новомиколаївською районною державною адміністрацією спільно з центром Безоплатної правової допомоги розроблено та висвітлено «Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо запобігання та протидії домашньому насильству»³. Навчально-методичним центром психологічної служби комунального закладу «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» 10.01.2020 проведено вебінар для відповідальних за діяльність психологічної служби в місті/районі/об'єднаній територіаль-

¹ Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства». URL: <https://omr.gov.ua/ua/announce/221683/>

² Про затвердження плану спільних дій з протидії домашньому насильству в місті Миколаєві на 2021 рік: розпорядження № 328р від 29 грудня 2020 р. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/35161.html>

³ Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»/за заг. ред. К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ: МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с. URL: <http://nmrda.gov.ua/content/metodychni-rekomendaciyi-dlya-organiv-miscevogo-samovryaduvannya-shchodo-zapobigannya-ta>

ній громаді Сумської області. Під час вебінару акцентовано увагу на нормативно-правових актах, що регламентують діяльність закладу освіти щодо запобігання та протидії домашньому насильству, висвітлено питання співвідношення понять «жорстоке поводження з дитиною», «насильство», «домашнє насильство», «булінг», розглянуто алгоритм дій закладу освіти в разі виявлення ознак чи фактів, що можуть вказувати на вчинення насильства щодо дитини в родині, зокрема, покрокові дії керівника закладу освіти, уповноваженої особи, яка здійснює невідкладні заходи реагування в разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб, спеціалістів психологічної служби¹.

Не виключенням з цього, є й діяльність Національної поліції України (далі – НПУ) як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Також, звертає нашу увагу й норма п. 18 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», де вказано, що поліція, відповідно до покладених на неї завдань, вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі².

¹ Алгоритм дій закладу освіти щодо запобігання та протидії домашньому насильству. URL: <http://www.osvita.sm.gov.ua/index.php/uk/2066-algorithm-dij-zakladu-osviti-shchodo-zapobigannya-ta-protidiji-domashnomu-nasilstvu>

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

З метою боротьби із проявами домашнього насильства ще у 2017 р. Міністерством внутрішніх справ України спільно із Національною поліцією України було започатковано пілотний проєкт під умовною назвою «ПОЛІНА», що є скороченням від «ПОЛіція проти НАсильства». Відповідно до вказаного проєкту передбачено спеціальні мобільні групи реагування на факти вчинення домашнього насильства (далі мобільні групи). На початку своєї діяльності мобільні групи були запроваджені в окремих районах м. Києва, Одеси та Сєверодонецька Луганської області. Міжнародним жіночим правозахисним центром «ЛаСтрада – Україна», було відзначено якісне виконанням службових обов'язків представниками поліцейської мережі «ПОЛІНА». «Поліна» – один із успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству¹. В Україні наразі працюють 54 мобільні підрозділи поліції із запобігання та протидії домашньому насильству («ПОЛІНА»). Про це під час форуму «Домашнє насильство: погляд 360°. Виклики. Можливості. Дії», який відбувся 08.12.2020, повідомила заступник Міністра внутрішніх справ України К. Павліченко. Остання також зазначила, що окрім заходів, які вживаються сьогодні для підвищення обізнаності суспільства щодо явища домашнього насильства, МВС України спільно з партнерами зміцнюють потенціал НПУ. Зокрема, мова йде про системне навчання поліцейських, збільшення кількості мобільних груп реагування на випадки до-

¹ «Поліна» – один із успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству (фото, інфографіка). URL: <https://tvarezo.info/post/40667>

машнього насильства. Також до реагування залучаються й патрульні поліцейські, дільничні офіцери поліції, поліцейські офіцери громад, ювенальна поліція, слідчі, вивчаються й впроваджуються кращі міжнародні практики¹.

Також, Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством цифрової трансформації України за підтримки Канадсько-українського проекту розвитку поліції (CUPDP), створено освітній серіал «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству». Останній допомагає відповісти на такі питання, як: 1) уникнути ситуації домашнього насильства; 2) подолати наслідки домашнього насильства; 3) знати шляхи звернення в поліцію; 4) захистити себе та допомогти іншим. Формує уявлення про свободу від насильства, яка є ключовою складовою безпеки. Звертає увагу, що не потрібно замовчувати, якщо ви стали свідком або жертвою домашнього насильства. Пояснює, що б'є – це не значить, що любить. Б'є – це кримінальна відповідальність. Пояснює, що цифрові інструменти — це ще одна додаткова можливість захистити себе.

Звертаючись до ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», де визначено повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, бачимо, що до них належать: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагу-

¹ Павліченко К. Захист прав людини та боротьба з насильством є пріоритетом для МВС. *Портал МВС: [сайт]*. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/novini/zaxist-prav-lyudini-ta-borotba-z-nasilstvom-je-prioritetom-dlya-mvs-katerina-pavlicenko>

вання на них; 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з НПУ; 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом вико-

навчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Як бачимо, законодавцем окреслено загальне коло повноважень та не конкретизовано підрозділи Національної поліції України на які саме покладено зазначені повноваження. Тому, виходячи зі змісту відомчих нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, якими визначено адміністративно-правовий статус органів та підрозділів НПУ, вказуємо, що таким основним уповноваженим органом та підрозділом є Департамент превентивної діяльності.

Досліджуючи зміст та особливості діяльності поліції превенції в Україні, доцільно вказати, що поліція превентивної діяльності, в межах визначеної компетенції, реалізує державну політику у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, організації роботи дозвільної системи, превентивної та профілактичної діяльності, запобігання та припинення насильства в сім'ї. Враховуючи, що нас цікавить дослідження саме у сфері запобігання домашньому насильству, у структурі Департаменту поліції превентивної діяльності центрального апарату Національної поліції України виділяємо такі підрозділи, до компетенції яких, в тому числі, входить реалізація державної політики у сфері запобігання домашньому насильству: 1) управління ювенальної превенції та 2) управління офіцерів поліції. На рівні Головних управлінь Національної поліції України у м. Києві та Севастополі, областей, АР Крим, самостійним структурним підрозділом, який у межах компетен-

ції реалізацію державну політику у сфері запобігання домашньому насильству, є Управління поліції превентивної діяльності.

Розкриваючи більш детально діяльність дільничних офіцерів поліції (далі – ДОП) саме у сфері запобігання домашньому насильству, вказуємо, що основним нормативно-правовим актом, який визначає завдання, напрями та особливості організації їх, є Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 № 650¹. Відповідно до ч. 2 Розділу II «Завдання, основні напрями діяльності та повноваження ДОП» вказаної Інструкції, основними напрями діяльності ДОП є: 1) ужиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству і його припинення; 2) здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень; 3) виявлення причин та умов, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття у межах компетенції заходів для їх усунення; 4) провадження профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення. Також, у свої діяльності, відповідно до ч. 6 Розділу V «Організація роботи ДОП з особами, які перебувають

¹ Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказ Міністерства внутрішніх справ України № 650 від 28.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#n28>

на профілактичному обліку» Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, ДОП виявляє на поліцейській дільниці осіб, схильних до вчинення домашнього насильства (кривдників), та вживає превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством, відповідно до норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». У межах профілактичної роботи з особою, яка вчинила насильство в сім'ї, ДОП має право проводити індивідуальні бесіди, відвідувати членів родини з метою встановлення зміни поведінки особи та виявлення рецидиву правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті; опитувати оточення особи щодо виявлення фактів насильства в сім'ї, тощо. Таким чином, сутність індивідуальної профілактичної роботи дільничного офіцера поліції щодо насильства в сім'ї полягає у своєчасному виявленні осіб, які схильні до насильницької поведінки на сімейно-побутовому ґрунті. Нейтралізувавши усі негативні прояви у поведінці профілактованого та розвинувши позитивні риси у взаємовідносинах із оточуючими – лише таким чином можливо коригувати протиправну діяльність кривдника й допомогти йому стати на шлях виправлення. На думку, О. Б. Андрєєвої, вказане стає можливим у випадку ретельної профілактично-виховної роботи, професійного використання заходів та методів педагогіки, психології, правового та професійного виховання¹.

¹ Андрєєва О. Б. *Форми та методи профілактичної діяльності дільничних інспекторів міліції. Право і Безпека.* 2011. № 1 (38). С. 151.

Одним з основних завдань підрозділів ювенальної поліції (далі – ЮП) є вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми. Крім цього, Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044¹, яка визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції НПУ, передбачає, що поліцейські підрозділів ЮП уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Повноваження поліцейських підрозділів ЮП у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку, зокрема: 1) виявляють факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагують на них в порядку, визначеному законодавством; 2) приймають і розглядають заяви та повідомлення про факти домашнього насильства, вчиненого дітьми та стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги

¹ Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

постраждалим особам; 3) виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників; 4) вживають заходів щодо взяття на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи з дітьми-кривдниками; 5) здійснюють контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; 6) інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 7) взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в порядку, визначеному законодавством; 8) здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків; 9) проводять оцінку ризиків вчинення домашнього насильства у визначеному законодавством України порядку.

Резюмуючи викладене, доцільно звернути увагу, що конкретне визначення сутності та характерних ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є актуальним завданням сьогодення. В сучасних умовах адміністративно-юрисдикційна діяльність цих суб'єктів набуває свого нового значення, особливо враховуючи вимоги та потреби суспільства до діяльності публічної адміністрації, високого рівня ефективності забезпечення прав і свобод людини у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

2.4. Відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

В умовах побудови демократичної соціальної правової держави актуальним стає питання відповідальності органів влади. Громадянське суспільство не може існувати там, де відсутня відповідальність суб'єктів державно-владних відносин, які повноважні ухвалювати найважливіші рішення. Сфера відповідальності в органах влади включає сукупність видів діяльності, в якій орган влади виконує свої функції і має право на здійснення певних повноважень. Згідно зі ст. 19 Конституції України, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України¹.

Для розвитку демократичного та правового суспільства, є негативним фактором ситуація, коли представники органів державної влади чи місцевого самоврядування, недотримуються вимог чинного законодавства, тобто особи, які в силу своїх повноважень повинні забезпечувати законність та правопорядок у суспільстві. Відповідно, високий рівень виконавської дисципліни в органах державної вла-

¹ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: підписана 18 груд. 1979 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

ди і місцевого самоврядування, є важливим індикатором для суспільства, де діє принцип верховенства права. Тому особливістю норм, які регламентують відповідальність органів влади, повинна бути їхня невідворотність для посадовців усіх рівнів. Лише персональна відповідальність посадових осіб органів влади і перспектива бути дискваліфікованим на деякий час (неможливість займати відповідні посади) сприятиме прозорому і зрозумілому для суспільства результату та меті, для чого існують органи влади і їхня цінність у забезпеченні принципу верховенства права. Така модель сприйматиметься суб'єктами адміністративних правовідносин як закріплення реальних можливостей, що забезпечує держава. А невідворотність відповідальності за скоєні правопорушення стимулюватиме представників органів державної влади і місцевого самоврядування до правомірних дій¹.

Відповідальність органів і посадових осіб публічної влади, як і будь-яка інша юридична категорія, об'єктивно потребує детермінації, дефінітивного визначення. Аналіз теоретичних джерел, в яких розглядається проблема «відповідальності» засвідчує, що немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Як філософсько-соціологічна категорія, зазначає П. Мінкіна, «відповідальність репрезентує об'єктивно необхідні взаємовідносини між особистістю, колективом, суспільством, а також враховує історично-конкретний характер їх взаєм-

¹ Никитченко Н. В. До питання відповідальності органів влади. *Міжнар. юрид. вісн.: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 187.

них обов'язків, котрі реалізуються у свідомій вольовій поведінці та діяльності»¹. Необхідно зазначити, що відповідальність органічно пов'язана зі свободою прийняття рішень, вибору цілей та способів, методів і стилів її досягнення. Так, С. К'єркигор вважав, що лише право вибору надає можливість індивіду робити своє життя справді прекрасним, врятувати себе і свою душу, знайти мир і спокій². Зміст поняття «відповідальність» у тлумачному словнику розкрито як покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, учинки, слова³. Не вдаючись до детального аналізу змісту та ознак такої загальної категорії як відповідальність, досліджуючи наукові праці, можна стверджувати, що найбільш суттєві риси та ознаки, які притаманні відповідальності, властиві й юридичній відповідальності, адже вона здійснюється в суспільстві, забезпечує громадський порядок, гарантує захист суспільних інтересів. Тобто юридична відповідальність – це соціальна відповідальність, регламентована правовими нормами. На відміну від соціальної відповідальності, юридична відповідальність устанавлюється компетентними органами державної влади і пов'язана із здійсненням державного примусу. М. І. Матузов визначає юридичну відповідальність як один із видів соціальної відповідальності інди-

¹ Минкина Н. А. Воспитание ответственностью: учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 1990. С. 58.

² Кьєркигор С. Страх и трепет: пер. с дат. Москва: Республика, 1993. С. 283.

³ Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т./уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Т. 1: А–К. Київ: Аконт, 2007. С. 317.

віда, головною особливістю якої є те, що вона пов'язана з порушенням юридичних норм, за якими стоїть апарат примусу держави¹. О. В. Мелехін розуміє юридичну відповідальність як обов'язок правопорушника нести покарання, зазнавати санкцій, що передбачені правовими нормами і застосовуються компетентними органами за вчинення ним протиправного діяння². О. Ф. Скакун вважає, що юридична відповідальність – це передбачені законом вид і міра державно-владного (примусового) зізнання особою втрат благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення³. Н. В. Іванчук вказує на те, що відповідальність безпосередньо пов'язана з правами та обов'язками громадян, із виконанням взаємно прийнятих зобов'язань різними суб'єктами, із рівнем розвитку правосвідомості, правової культури громадян у суспільстві, тобто це «певна міра свободи»⁴.

Наведений аналіз визначень є підтвердженням того, що сучасна юридична наука не дає єдиної дефініції юридичної відповідальності, оскільки вона розглядається не комплексно, всебічно, а виходячи з різних підходів до її розуміння. У той же час, сучасний розвиток правової науки вимагає

¹ Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права: учебник. Москва: Юрист, 2004. С. 443.

² Мелехин А. В. Теория государства и права: учебник. Москва: Маркет ДС, 2007. С. 407.

³ Скакун О. Ф. Теория держави і права: підручник: пер. з рос. Харків: Консум, 2001. С. 464.

⁴ Іванчук Н. В. Взаємна відповідальність особи і держави в контексті розбудови сучасної української держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ: КНУВС, 2007. С. 10.

універсалізації положень та дефініцій державно-правових явищ, зокрема і юридичної відповідальності. Тому, переходячи до безпосереднього визначення поняття юридичної відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, необхідно брати до уваги, те, що юридична відповідальність являє собою особливу реакцію суспільно-правового характеру, яка має на меті захист публічних інтересів. Така відповідальність має свій прояв в обов'язку суб'єкта правопорушення понести негативні наслідки у зв'язку зі вчиненням ним правопорушення. Таким чином, підсумовуючи вказане, визначаємо, що відповідальність суб'єкта реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це негативна реакція держави на вчинення особою чи групою осіб правопорушення, що полягає у застосуванні до таких осіб заходів впливу.

Здійснюючи характеристику юридичної відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, необхідно звернути увагу на її ознаки. У сучасній літературі немає єдиного розуміння класифікації ознак юридичної відповідальності, оскільки саме вони формують її поняття. Зокрема, М. С. Малєїн характеризує юридичну відповідальність трьома ознаками: державний примус, засудження правопорушення та його суб'єкта, наявність негативних наслідків для правопорушника¹. Його думку підтримує К. Г. Волинка, яка зазначає, що юридична

¹ Малєин Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. Москва: Юрид. лит., 1985. С. 130.

відповідальність і державний примус тісно пов'язані між собою, але їх не можна повністю ототожнювати, оскільки юридична відповідальність завжди заснована на примусових санкціях, а державний примус може здійснюватись і поза юридичною відповідальністю¹. У той же час, О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко відзначають, що юридична відповідальність є одним із примусових засобів, що застосовуються від імені держави. Особливістю відповідальності як примусового засобу впливу є те, що вона застосовується від імені держави, державними органами, має правовий характер, здійснюється у визначених законом формах та на законних підставах². Дещо іншої думки І. С. Самощенко та М. Х. Фарукшин, які наполягають на тому, що основною і найістотнішою ознакою юридичної відповідальності є осуд правопорушника, оскільки юридичною відповідальністю називається застосування до осіб, які вчинили правопорушення, передбачених законом заходів примусу у встановленому для цього процесуальному порядку³.

Проаналізувавши наукові підходи до визначення ознак юридичної відповідальності, можемо узагальнити та виділити наступні її ознаки: 1) юридична відповідальність є одним з видів соціальної відповідальності як явища, суть якого полягає в

¹ Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. С. 182.

² Теорія держави і права. Академічний курс: підручник/О. В. Зайчук та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 490.

³ Самощенко І. С., Фарукшин М. Х. Ответственность по советскому законодательству. Москва: Юрид. лит., 1971. С. 14.

охороні суспільних відносин та реакції з боку суспільства на порушення правових норм, які встановлені державою, та стимулюванні правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин, а також у сприянні формуванню в населення поваги до закону і права; 2) юридична відповідальність спирається на державний примус та пов'язується з досягненням певної мети – перевиховання, покарання правопорушника та поновлення порушених прав; 3) юридична відповідальність, на відміну від інших видів соціальної відповідальності, встановлюється лише нормативно-правовими актами, які видаються органами державної влади і управління, а також посадовими особами¹; 4) юридична відповідальність виражається в обов'язку особи зазнавати певних втрат – позбавлення конкретних благ особистого (позбавлення волі, посади та ін.), організаційного і майнового характеру (конфіскація майна, штраф) за свою вину, тобто нести кару, яка є новим, додатковим, юридичним обов'язком, що не існував до правопорушення; 5) юридична відповідальність настає лише за вчинені або вчинювані правопорушення в разі встановлення складу правопорушення. Ця вимога є обов'язковою при покладанні кримінальної або адміністративної відповідальності. Суб'єктом юридичної відповідальності може бути лише особа (фізична або юридична), винна в порушенні правових розпоряджень²; 6) юри-

¹ Зелена О. В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2007. С. 35.

² Шемелинець І. І. До питання класифікації видів юридичної відповідальності. *Закарпатські правові читання*. 2017. Т. 1. С. 36–41.

дична відповідальність здійснюється виключно уповноваженими державою компетентними органами відповідно до приписів матеріальних і процесуальних правових норм¹.

В науковій доктрині не розроблено єдиних критеріїв класифікації видів юридичної відповідальності та не розроблено якісної системи, в яку б вміщувались усі види відповідальності, що так чи інакше існують в правовій системі. Відсутність такої системи, ключових критеріїв необхідних для запровадження та скасування видів юридичної відповідальності призводить до виникнення таких видів юридичної відповідальності, які інколи відрізняються один від одного лише незначними ознаками. Більшість нових видів юридичної відповідальності не мають достатнього термінологічного апарату, а їх правова природа викликає часом цілком обґрунтовані критичні зауваження з боку науковців та практиків.

Загальні засади нормативного регулювання юридичної відповідальності та поділ її на види, на думку І. І. Шемелинця, безумовно доцільно аналізувати, виходячи в першу чергу із змісту положень Конституції України. Так ст. 61 Основного закону встановлює, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення, а п. 22 ст. 92 визначає, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності;

¹ Заяць Р. Я. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності. С. 18. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzlubp_2012_8_6.pdf

діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них¹. Досліджуючи сутність юридичної відповідальності Д. М. Лук'янець стверджує, що найбільш логічним буде трактувати останню як правовідносини, а класифікацію її видів проводити через структуру правовідносин. На підставі цього, автор виділяє вичерпний перелік видів юридичної відповідальності, а саме: конституційна, адміністративна, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна та матеріальна відповідальність, які, в свою чергу, також можуть класифікуватися на підвиди. Цікаво, що інші види юридичної відповідальності, зокрема фінансову, транспортну, господарську та інші Д. М. Лук'янець відносить до адміністративної відповідальності, маючи швидше за все на увазі саме спосіб притягнення до відповідальності². Тому, вважаємо, що відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству може бути класифіковано на: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну чи матеріальну відповідальності.

Досліджуючи юридичну відповідальність, не можна не зупинитись на аналізі її основоположних принципів. Необхідно звернути увагу, на те, що юридична відповідальність є правовою категорією та складовою системи права, а тому її принципи є

¹ Шемелинець І. І. До питання класифікації видів юридичної відповідальності. *Закарпатські правові читання*. 2017. Т. 1. С. 37–38.

² Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності. *Юрид. Україна*. 2004. № 3. С. 9.

невід’ємними від загальних принципів, притаманним всій системі права. Проте, враховуючи, що юридичну відповідальність розглядають як відносно відокремлене та самостійне правове явище, останній притаманні й власні принципи. Таким чином, принципи юридичної відповідальності, з одного боку, є частиною принципів права й у своєму змісті мають їх характерні ознаки та прояви. А з іншого боку, принципи юридичної відповідальності являють собою відносно якісне нове утворення у праві, якому притаманні власні особливості¹.

У сучасній юридичній літературі існують різні підходи щодо виділення принципів юридичної відповідальності. Науковці продовжують дискутувати з приводу того, що принципи юридичної відповідальності за своєю суттю дублюють загалом принципи права. Інші ж стверджують, що принципи юридичної відповідальності є самостійними основоположними ідеями, які лише черпають свої витoki із загальних принципів права. А. Колодій у своєму дослідженні зазначає, що принципи права в цілому являють собою «відправні ідеї буття, які відображають найважливіші підвалини і закономірності, є сутністю і утворюють риси того або іншого явища, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загально значимістю². На думку О. В. Рагузіної, принципи юридичної відпо-

¹ Каленіченко Л. І. Поняття та види принципів юридичної відповідальності. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64). С. 25.

² Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. Київ, 1998. С. 118.

відальності є певним засобом, який стимулює і обмежує поведінку суб'єктів правових відносин¹. Під принципами юридичної відповідальності Р. Л. Хачатуров та Р. Г. Ягутян розуміють загальні положення, які повинні стимулювати правомірну поведінку і спрямовувати процес регулювання відносин, що виникають на підставі правопорушення і застосування заходів юридичної відповідальності². Вважаємо, що слушною є також думка А. Алієва, який у своєму дослідженні зазначає, що всі принципи юридичної відповідальності є не звичайною сукупністю принципів, а складною взаємозалежною системою принципів, елементи якої перебувають у постійній взаємодії між собою і мають безліч точок дотику з принципами права³. Варто погодитися також з твердженням, що принципи юридичної відповідальності – це положення та ідеї, що мають законодавче закріплення та визначають самостійний і реальний характер відповідальності, як засобу гарантування й охорони об'єктивного і суб'єктивного права та суспільного порядку⁴. Проте найпоширенішим у визначенні принципів юри-

¹ Рагузина О. В. Гуманизм и справедливость юридической ответственности в публичном и частном праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Саратов, 2002. С. 7.

² Хачатуров Р. Л., Ягутян Р. Г. Юридическая ответственность. Тольятти: Междунар. акад. бизнеса и банк. дела, 1995. С. 134.

³ Алиев А. У. Принципы юридической ответственности и проблемы их реализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Махачкала, 2005. С. 19.

⁴ Теорія держави і права. Академічний курс: підручник/за ред. О. В. Зайчук, Н. М. Онищенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 89.

дичної відповідальності є те, що це відправні ідеї та положення, які закріплені в системі норм права, тобто мають формальний вираз та є загальнообов'язковими.

На думку, Т. О. Подковенко та Л. В. Павелко, юридична відповідальність ґрунтується на принципах: 1) законності, що передбачає, що відповідальність осіб може мати місце за діяння, передбачені законом, і тільки в його межах. Даний принцип передбачає наявність складу злочину (протиправного, винного діяння); 2) обґрунтованості – відповідальність може наступити тільки при реальному здійсненні конкретною особою правопорушення; 3) невідворотності – неминучість настання передбачених правом санкцій відносно особи, яка вчинила злочин. Даний принцип сприяє підвищенню ефективності діяльності правоохоронних органів, зміцненню правопорядку і законності в суспільстві, правової стабільності суспільних відносин, що відповідають його інтересам; 4) презумпції невинуватості особи; 5) справедливості – відповідність застосовуваних заходів відповідальності важкості скоєного злочину. Тут діє принцип «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за один і той же злочин» (ст. 61 Конституції України); 6) права на захист у особи, притягнутої до відповідальності. Вагомим принципом юридичної відповідальності, покликаним забезпечувати реальну дію презумпції невинуватості, є право на захист і кваліфіковану юридичну допомогу; 7) гуманізму – полягає в тому, що законодавче регулювання юридичної відповідальності

спрямоване на неприпустимість негуманного ставлення до людей; 8) неприпустимості притягнення до відповідальності за одне й те саме правопорушення два і більше рази; 9) своєчасності – притягнення правопорушника до відповідальності протягом строку давності, тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту скоєння злочину¹. Крім цього, у юридичній літературі виділяють загальні принципи права: законність, справедливість, гуманізм; та спеціальні – відповідальність за провину, невідворотність, оперативність, які виражають сутність та природу юридичної відповідальності.

Переходячи до безпосереднього визначення принципів юридичної відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, відзначаємо, що всі принципи юридичної відповідальності спрямовані на досягнення загального результату, оскільки кожен із них відіграє свою роль у забезпеченні законності, правопорядку та верховенства права. Тому, з урахуванням наведених наукових позицій, пропонуємо до основних принципів юридичної відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, віднести принципи – невідворотності юридичної відповідальності, справедливості, законності, обґрунтованості, гуманізму. Зазначене пояснюється, тим, що визначені принципи відповідають наведе-

¹ Подковенко Т. О., Павелко Л. В. Принципи юридичної відповідальності: загальнотеоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2015. Лют. № 2 (17). С. 44. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/494.pdf>

ному поняттю «юридична відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству», звертають нашу увагу на основоположні (керівні) засади, на яких така відповідальність повинна здійснюватися, виражають її сутність і призначення, а також вектор розвитку, відповідно до якого юридична відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству повинна вдосконалюватися та оновлюватися.

В юридичній науковій і навчальній загально-теоретичній літературі немає єдності в поглядах стосовно необхідних підстав юридичної відповідальності. Різноманіття існуючих точок зору, Л. І. Каленіченко розділяє на вузький (класичний) та широкий підходи. На думку прихильників вузького (класичного) підходу (В. В. Оксамитний, В. С. Петров, Л. С. Явич, В. М. Хропанюк та ін.), для виникнення та притягнення до юридичної відповідальності необхідна лише фактична підстава. Однак прихильники другого (широкого) підходу (М. В. Вітрук, І. О. Кузьмін, Л. О. Макаренко, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, Т. І. Тарахонич, М. Д. Шиндяпіна та ін.) виокремлюють фактичну та юридичну або фактичну, юридичну й процесуальну підстави відповідальності¹. Досліджуючи наукові позиції вузького підходу, необхідно звернути увагу, на думку М. В. Вітрука, який фактичною підставою юридич-

¹ Каленіченко Л. І. Загальнотеоретична характеристика підстав юридичної відповідальності. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). С. 20. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=29172>

ної відповідальності вважає вчинення правопорушення, склад якого передбачений законом¹. Як вважає І. О. Кузьмін, фактична підстава юридичної відповідальності являє собою конкретне протиправне діяння фізичної чи юридичної особи (юридичний факт)². М. Д. Шиндяпіна під фактичною підставою розуміє вчинення правопорушення, а в деяких випадках об'єктивно протиправного діяння³. Аналізуючи думки вчених – прихильників другого (широкого) підходу, вказуємо, що останні оперують поняттями «юридична підстава», «правова підстава», «нормативно-правова підстава», які в своєму контексті пояснюють один і той самий зміст, тобто норми права. Зокрема, існує точка зору, згідно з якою «наявність норми права, котра передбачає можливість покладання відповідальності», являє собою нормативну підставу юридичної відповідальності⁴. О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. визначають юридичну підставу відповідальності як «правові норми, які містять необхідні об'єктивні та суб'єктивні ознаки поведінки, що кваліфікується як правопорушення, а також перелік санкцій, що можуть застосовуватися

¹ Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности. Москва: Норма, 2009. С. 185.

² Кузьмин И. А. Основания возникновения юридической ответственности как общетеоретическая проблема: подходы и суждения. *Сиб. юрид. вестн.* 2012. № 4 (59). С. 8.

³ Шиндяпина М. Д. Стадии юридической ответственности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Москва, 1996. С. 90.

⁴ Теорія держави і права: навч. посіб./А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін.; за ред. А. М. Шульги. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2014. С. 403.

до правопорушника»¹. Інші дослідники, «закріплені нормами законодавчого акта склад правопорушення, відповідні види і заходи юридичної відповідальності та інші умови, які необхідні для практичної їх реалізації (уповноваженні суб'єкти застосування заходів юридичної відповідальності, необхідні процедури тощо)» визнають нормативно-правовою підставою юридичної відповідальності². З огляду на викладене, звертаємо увагу, що обидва наведені підходи до визначення підстав настання юридичної відповідальності є близьким за змістом. У свою чергу, О. Ф. Скакун розрізняє підстави притягнення до юридичної відповідальності та підстави настання юридичної відповідальності. Під підставами притягнення учена розуміє лише склад правопорушення, під підставами настання юридичної відповідальності – сукупність обставин: 1) факт здійснення соціально небезпечної поведінки (правопорушення) – фактична підстава; 2) наявність норми права, що визначає склад правопорушення – нормативна підстава; 3) відсутність підстав для звільнення від відповідальності; 4) наявність правозастосовного акта – процесуальна підстава³. Зазначене дає нам змогу визначити, що підставою відповідальності суб'єктів реалізації державної полі-

¹ Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. ВНЗ/О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. С. 256.

² Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности. Москва: Норма, 2009. С. 184.

³ Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. С. 476–477.

тики у сфері запобігання домашньому насильству є, законодавчо визначена, сукупність об'єктивних обставин та суб'єктивних ознак, за наявності яких є можливим та необхідним настання юридичної відповідальності.

Фактичною підставою притягнення до юридичної відповідальності є склад правопорушення. Досліджуючи наукові твердження щодо розуміння суті поняття «правопорушення», переважна більшість дослідників звертає увагу на такі його обов'язкові ознаки: 1) суспільна шкідливість діяння; 2) винність; 3) особа, яка його вчинила; 4) наслідком такого діяння є юридична відповідальність. Зокрема, як зазначає А. С. Шабуров, правопорушення – це суспільно шкідливе винне діяння дієздатного суб'єкта, яке суперечить вимогам правових норм¹. Р. Х. Макуєв вважає, що правопорушення – це винна протиправна дія чи бездіяльність деліктоздатної особи, яка спричинила шкоду суспільству, державі чи окремим особам, яка тягне юридичну відповідальність². Як винну поведінку дієздатного індивіда, яка не відповідає приписам норм права, спричиняє шкоду іншим особам і тягне за собою юридичну відповідальність, визначає

¹ Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов и ф-тов/ С. С. Алексеев, С. И. Архипов, В. М. Корельский и др.; под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: Издат. гр. ИНФРА М – НОРМА, 1997. С. 408.

² Хачатуров Р. Л., Липинский Д. А. Общая теория юридической ответственности: монография. Санкт-Петербург: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. С. 245.

правопорушення В. Н. Хропанюк¹. Узагальнивши обов'язкові ознаки правопорушення, погоджуємося з думкою М. А. Самбор, та доходимо висновку про те, що за своєю суттю «правопорушення» значно більше за певне діяння особи. Вважаємо, що правопорушення це певне суспільне відношення, у якому реалізується суспільно шкідливе діяння. На користь такого твердження, слід навести такі аргументи: 1) власне діяння, яке не зачіпає прав, свобод та інтересів третьої сторони не може бути розцінене, як правопорушення; 2) суспільна шкідливість, як ознака правопорушення, проявляється саме у суспільних відносинах; 3) причинно-наслідкові зв'язки характеризують не тільки діяння, а пов'язують його з суб'єктом діяння та суб'єктом заподіяння шкоди. Отже, вбачаються ознаки складу правовідношення: суб'єктний його склад та діяння, як змістовна ознака правопорушення та зв'язок між суб'єктами, у якому реалізуються права, свободи та інтереси сторін правовідношення; урегульованість нормами права цих діянь².

Теорія права передбачає чотири елементи складу правопорушення: об'єкт; об'єктивна сторона; суб'єкт; суб'єктивна сторона. Під «об'єктом», за загальним

¹ Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учеб. для высш. учеб. завед./под ред. В. Г. Стрекозова. Москва: «Интерстиль»; «Омега-Л», 2008. С. 329.

² Самбор М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення. *Юридична наука*. 2013. № 8. С. 41–42.

правилом, розуміють те, на що зазіхає протиправне діяння. Можна сказати, що всі ознаки об'єкта характеризують певні групи суспільних відносин, що складаються у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності органів державної влади чи місцевого управління. У попередніх підрозділах досліджено, що під час застосування суб'єктами реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству своїх повноважень, виникають суспільні відносини, які врегульовані нормами адміністративного права, предметом яких і є дії направлені на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. З цього слідує висновок, що об'єктом правопорушення, за яке суб'єкти реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, підлягають притягненню до відповідальності, є суспільні відносини, які врегульовані нормами адміністративного права. Другим елементом складу правопорушення є об'єктивна сторона – зовнішня характеристика, зовнішній прояв здійсненого протиправного діяння. Воно може здійснюватися у формі дії або бездіяльності. І в тому випадку, і в тому випадках і дія, і бездіяльність повинні бути заборонені чинним законодавством України. Третім елементом складу правопорушення є суб'єкт. Цей елемент має важливе місце і принципове значення в системі елементів складу правопорушення. Так, на думку А. Ю. Якімова, під суб'єктом правопорушення доцільно розуміти абстрактну особу (фізичну або юридичну), передбачену правовими нормами¹.

¹ Якимов А. Ю. Статус субъекта права (теоретические вопросы). *Государство и право*. 2003. № 4. С. 6.

На думку Б. В. Росинського, в законодавстві розрізняються загальні суб'єкти – будь-які осудні особи, які досягли 16 років, спеціальні суб'єкти – посадовці, водії, неповнолітні та ін., а також особливі суб'єкти – військовослужбовці й інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про службу¹. Враховуючи вказану класифікацію, зазначаємо, що суб'єктами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є спеціально визначені посадові чи службові особи органів державної влади чи місцевого самоврядування, а також окрема група – це громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Четвертий елемент – суб'єктивна сторона правопорушення, яка вказує на психічний стан особи в момент здійснення нею адміністративного правопорушення. Зміст її складає одна з форм вини (умисел або необережність) суб'єкта протиправного діяння, що є обов'язковою умовою притягнення його до відповідальності. Суб'єктивна сторона має декілька складових, до яких належать вина правопорушника, а також мета й мотив його діяльності. Визначальне місце при цьому займає вина як найважливіша суб'єктивна основа, без якої правова відповідальність не може мати місця².

Аналізуючи норми основного нормативно-правового акту, який визначає організаційно-правові

¹ Росинский Б. В. Административная ответственность: курс лекций. Москва: Норма, 2004. С. 9.

² Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони. Серія: право*. 2013. № 3 (41). С. 22–28. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/drp_2013_3_6.pdf

засади запобігання домашньому насильству та основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, бачимо, що останній не деталізує види відповідальності та перелік діянь, які у контексті досліджуваної проблематики можна вважати правопорушеннями. Лише, у ст. 31 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вказано, що посадові та службові особи, визнані винними у порушенні вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, несуть відповідальність відповідно до закону. Досліджуючи відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, зазначаємо, що посадові та службові особи, у випадку недотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можуть бути притягнуті до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної чи матеріальної відповідальності. Зокрема, відповідно Кримінального кодексу України (далі – КК України), кримінальна відповідальність для посадових чи службових осіб може настати за ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу», ст. 367 «Службова недбалість»¹. Відповідно до статей 64 та 65 Закону України «Про державну службу» за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, визначених цим Законом та іншими нормативно-

¹ Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2577>

правовими актами у сфері державної служби, посадовою інструкцією, а також порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни державний службовець притягається до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому цим Законом. Підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто протиправної винної дії або бездіяльності чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні державним службовцем своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення¹. Аналогічно, у Дисциплінарному статуті Національної поліції України, затвердженому Законом України від 15.03.2018 № 2337-VIII, вказано, що за порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність згідно з цим Статутом. Поліцейських, яких в установленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності згідно з цим Статутом². У ст. 43 Закону України «Про прокуратуру» вка-

¹ Закон України «Про державну службу». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n697>

² Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 29. Ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

зано, що прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, що не виключає можливості притягнення його до адміністративної чи кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом¹. Положеннями ст. 80 Закону України «Про державну службу» визначено, що матеріальна та моральна шкода, заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок держави². Відповідно до ст. 77 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом³. Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» визначено, що підлягає відшкодуванню шко-

¹ Закон України «Про прокуратуру». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n415>

² Ведерніков Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави та права: навч. посіб. 4-те вид., допов. і переробл. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 224 с.

³ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#n1036>

да, завдана громадянинуві внаслідок процесуальних дій, що обмежують права громадян¹.

Враховуючи, що під час застосування суб'єктами реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству своїх повноважень, виникають суспільні відносини, які врегульовані нормами адміністративного права, необхідно звернути увагу й на адміністративну відповідальність. Так, серед порушень, що завдають шкоди правам фізичних та юридичних осіб, своє місце посідає й адміністративно каране самоуправство, відповідальність за яке, передбачена ст. 186 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Звертаючись до диспозиції вказаної статті, бачимо, що самоуправство – це самовільне, тобто всупереч встановленому законом порядку, здійснення свого дійсного або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям. Об'єктивна сторона вказаного правопорушення полягає у самовільному, всупереч встановленому законом порядку, здійсненні свого дійсного або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям. Під дійсним правом розуміємо право, яке особа набуває на підставі закону або іншого нормативно-правового акта, а під гаданим – право, якого особа не має, але, добросовісно помиляючись, вважає таким, що в неї є. Оскільки Конституція України встановлює, що закріплені нею права і свободи лю-

¹ Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>

дини і громадянина не є вичерпними, невід’ємною ознакою самоуправства є порушення законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, яке, однак, не завдало їм істотної шкоди. Поняття істотної шкоди є оціночним, а встановлення означеної шкоди повинно здійснюватися з урахуванням наслідків, які мали дії винної особи. Суб’єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу. Суб’єктом правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що розвиток демократичного суспільства невід’ємно пов’язаний із системою засобів впливу на суб’єктів суспільних відносин з метою забезпечення стабільності його розвитку та справедливості у відносинах між громадянами. Поява та функціонування будь-якої держави та права безпосередньо пов’язані з трансформацією соціальних засобів примусу, у тому числі й різновидів соціальної відповідальності, що виявляється в появі юридичної відповідальності, яка є особливою формою державно-владного примусового впливу на розвиток суспільства. Таким чином, особливо сьогодні інститут відповідальності як соціальне явище потребує глибокого філософського осмислення, цілісного правового тлумачення та системного нормативного вдосконалення.

Контрольні запитання та завдання

1. Охарактеризуйте відповідальність суб’єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

2. В чому полягає адміністративно-юридична діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству?

3. Визначте поняття «адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству».

4. В чому полягає суть ефективного адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству дозволяє?

5. Визначте складові елементи механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

6. Визначте поняття «адміністративно-правові відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству». Вкажіть їх особливості.

7. Надайте класифікацію адміністративно-правовим відносинам у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству.

8. В чому полягає зміст адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству?

9. Вкажіть особливості настання та ознаки відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

10. Що являє собою адміністративно-юридична діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству? В чому їх особливості?

Розділ 3

Проблеми та напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству

3.1. Проблеми правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству в Україні та напрями його удосконалення

Аналіз нормативно-правових актів, які є одним із елементів адміністративно-правового механізму здійснення запобігання домашньому насильству, дають підстави вважати, що наша держава у забезпеченні правового регулювання суспільних відносин у вказаному напрямку зробила значний крок у бік встановлення європейських стандартів та забезпечення недопустимості вчинення домашнього насильства. Разом з тим, з огляду на нормативно-правову базу, у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, є цілком очевидним той факт, що на даний час у правовому регулюванні вказаної діяльності органів публічного адміністрування є ціла низка проблем, що потребують вирішення у найкоротші строки. Виявлення вказаних проблем правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству, а також надання конкретних пропозицій щодо їх вирішення

значно вплине на ефективність адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а також дозволить оптимізувати ресурси, що витрачаються органами публічного адміністрування при здійсненні заходів направлених на запобігання домашньому насильству.

Варто констатувати, що правове регулювання такого явища, як запобігання домашньому насильству, містить у собі низку елементів, що становлять окремі правові явища, а саме: правові норми, юридичні факти (з яким і пов'язаний безпосередній розвиток адміністративно-правових відносин у вказаній галузі), адміністративно-правові відносини, акти органів публічного адміністрування (які є актами реалізації норм права, у конкретних правовідносинах) тощо. Разом з тим, під час провадження активної дії – встановлення правового регулювання суспільних відносин у вказаній галузі, такі елементи взаємодіють між собою. При цьому, порядок взаємодії вказаних елементів і зумовлює ефективність усього нормативного забезпечення вказаної галузі. Таким чином, цілком вірним буде зауважити, що саме правова норма (нормативне положення) створює підґрунтя для дії та розвитку усіх інших елементів, що складають правове регулювання запобігання домашньому насильству, а також зумовлює досягнення мети правового регулювання у вказаному напрямі – підпорядкування суспільних відносин у сфері запобігання домашньому насильству правовим приписам. Слід також зауважити на тому, що у випадку, якщо норма

задовольняє вищевказані потреби, то таку правову норму необхідно вважати ефективною, натомість у випадку, якщо норма права не задовольняє зазначених потреб правового регулювання, то таку норму слід вважати неефективною та змінювати (удосконалювати), адже її подальше існування не тільки зумовить зменшення ефективності правового регулювання, зокрема запобігання домашньому насильству, а й призведе до появи проблем у самому механізмі правового регулювання¹.

З огляду на нормативно-правову базу реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, вбачається, що вказана нормативна база не є досконалою, а отже потребує доопрацювання, що в свою чергу значно знижує ефективність самого правового регулювання запобігання домашньому насильству. Для початку, пропонуємо зазначити вказані проблеми, а потім розглянути кожен з них більш детально та надати рекомендації для подолання вказаних проблем правового регулювання. Так, до проблем правового регулювання запобігання домашньому насильству пропонуємо відносити такі:

- недостатній рівень регламентації підзаконними нормативно-правовими актами адміністративно-правових відносин, які виникають у сфері запобігання домашньому насильству в Україні;

¹ Благута Р. І. Значення ефективного механізму правового регулювання для розвитку правової держави. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: зб. тез Регіон. наук.-практ. конф.* 2017. С. 3–4.

– відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству;

– повільний процес провадження адаптації законодавства України у сфері запобігання домашньому насильству до правового доробку стандартів Європейського Союзу.

Зважаючи на вказане, пропонуємо перейти до більш детального аналізу проблем правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству в Україні. Так, першою проблемою, яка потребує вивчення та вирішення є низький рівень регламентації порядку реалізації органами публічного адміністрування заходів, направлених на запобігання домашньому насильству. З приводу вказаного, слід зауважити, що положеннями ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» встановлено перелік заходів у сфері запобігання домашньому насильству. Разом з тим, перелік заходів викладений у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» має загальний характер та не відображає, а ні порядку реалізації вказаних заходів органами публічного адміністрування, а ні чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству. Враховуючи, що закон – це нормативно-правовий акт, який встановлює загальнообов'язкові правила, тому, на нашу думку, більш доцільно буде відобразити питання щодо порядку реалізації тазакріплення чіткого переліку заходів, направлених на виконання вимог

основного Закону, саме в підзаконних нормативно-правових актах, які будуть прийняті на основі цього ж Закону. Саме походження терміна «підзаконні» означає те, що дані акти знаходяться «під законом», тобто засновані на законі, закону не суперечать¹, можуть його розвивати, доповнювати та, навіть, конкретизувати². Крім цього, останні видаються компетентними органами або посадовими особами та містять норми права³. Враховуючи це, підзаконні акти мають меншу юридичну силу, похідне, вторинне значення у порівнянні із законами та, водночас, мають власну ієрархічну структуру. Крім того, підзаконні акти характеризуються великою чисельністю, гнучкістю, оскільки дозволяють охопити ряд дрібниць, особливостей, які не можуть бути враховані в рамках закону⁴.

Так, М. В. Вилегжанінова, здійснюючи дослідження функцій та призначення підзаконних нормативно-правових актів, як актів законодавства зазначала, що вказаним нормативно-правовим актам характерні такі функції: 1) загальні функції, які виконуються документами взагалі та підзаконними нормативно-правовими актами зокрема (інформаційна, соціальна, комунікативна та історико-культурна функція); 2) часткові функції, які вико-

¹ Алексеев С. С. Общая теория права. Москва: Юрид. лит., 1982. С. 227.

² Комаров С. А. Общая теория государства и права: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 1997. С. 228.

³ Ведерніков Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави та права: навч. посіб. 4-те вид., допов. і переробл. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. С. 117.

⁴ Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: посіб. для студ. 2-ге вид., зі змінами й допов. Київ, 1994. С. 38.

нуються юридичними та іншими різновидами документів (політична, ідеологічна, роз'яснювальна, виховна, пізнавальна, доказова, управлінська функція); 3) спеціальні функції, які притаманні лише підзаконним нормативно-правовим актам (правоустановча, правореалізаційна, правоохоронна, посвідчувальна, установча, контрольно-наглядова, доказова)¹.

Також, з цього приводу є доцільним зазначити позицію Є. М. Гетьмана, який проводячи вивчення підзаконних нормативно-правових актів, вказував, що зазначені акти законодавства, покликанні виконувати в першу чергу регуляторну функцію, яка полягає у нормуванні суспільних правовідносин та зумовлює роль такого акту, як елемента нормативно-правового регулювання. Разом з тим, залежно від ступеня регулювання суспільних відносин підзаконні нормативно-правові акти слід поділяти на первинні (при первинному встановленні норм права підзаконними нормативно-правовими актами) та вторинні (при конкретизації, розвиненні та вдосконаленні норм права, установлених нормативно-правовими актами вищої юридичної сили)².

Зважаючи на викладене вище, у системі нормативно-правового регулювання запобігання домашнього насильства не вистачає вторинних підзакон-

¹ Вилегжаніна М. В. Функції нормативно-правового акта. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 2. С. 33–36.

² Гетьман Є. М. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. *Вісн. Нац. акад. правових наук України*. 2014. № 2 (77). С. 97–98.

них нормативно-правових актів. Тобто, в даному контексті маються на увазі підзаконні нормативно-правові акти, які прийняті на основі положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та направлені на:

1) деталізацію та розкриття його норм, в тому числі і норм пов'язаних із встановлення основних засад запобігання домашньому насильству, а також заходів, що вчиняються задля запобігання домашньому насильству;

2) встановлення: компетенції та визначення органу державної влади або місцевого самоврядування щодо вчинення заходу направлено на запобігання домашньому насильству, визначення порядку його реалізації (проведення), часових меж та періодичності проведення такого заходу, а також його змістовного наповнення.

Таким чином, зважаючи на функції, які повинні виконувати підзаконні нормативно-правові акти, є очевидним, що особливості, порядок проведення, а також компетентність окремих органів публічного адміністрування щодо проведення заходів запобігання домашньому насильству, закріплених у ст. 19 Закону України «Про запобігання домашньому насильству» повинні встановлюватись саме у таких нормативно-правових актах. Натомість, є необхідним констатувати, що на даний час, не існує жодного підзаконного нормативно-правового акту, який би в повній мірі визначав би порядок та особливості реалізації органами публічного адміністрування заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Зважаючи на вказане, та виходячи із специфіки заходів запобігання домашньому насильству, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», їх змістовної характеристики, а також з метою усунення вказаної вище проблеми правового регулювання, пропонуємо доповнити нормативну базу, яка визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства, шляхом розроблення та прийняття, для деталізації та виконання положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», таких підзаконних нормативно-правових актів: постанови Кабінету Міністрів України «Про організацію і проведення освітніх заходів у сфері запобігання домашньому насильству» та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження проведення плану заходів, направлених на запобігання домашньому насильству через засоби масової інформації». З огляду на це, цілком логічним є висновок про те, що зміст вказаних підзаконних нормативно-правових актів, буде зумовлений специфікою заходів, направлених на запобігання домашньому насильству, що закріпленні Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Тому, з метою економії процесуальних засобів, а також недопущення дублювання положень і виникнення правових колізій, пропонуємо унормувати, за допомогою постанов Кабінету Міністрів України, порядок та

особливості реалізації не кожного конкретного заходу запобігання домашньому насильству, а проводити нормування груп таких заходів, виходячи з їх специфіки. Вказаний підхід дозволить оптимізувати процесуальні засоби, надасть можливість уникнути прийняття декількох нормативно-правових актів, які регулюватимуть одне й теж саме питання та будуть ускладнювати в подальшому їх зміни та загальне сприйняття. Також, вважаємо за необхідне додатково зауважити, що при поділі заходів запобігання домашньому насильству на групи необхідно враховувати їх специфіку, а також галузь суспільного життя, в якій вони будуть реалізовуватись.

Враховуючи, що запобігання домашньому насильству має місце, коли домашнє насильство фактично не розпочалося, а суб'єкти запобігання домашньому насильству, в межах наданої їм компетенції, здійснюють дії направленні на профілактику його виникнення, дає нам можливість поділити заходи запобігання домашньому насильству на такі групи: 1) заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства щодо проблематики домашнього насильства, сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; 2) заходи запобігання домашньому насильству направленні на виявлення причин та передумов виникнення домашнього насильства; 3) заходи запобігання домашньому насильству, пов'язані із пропагуванням нетерпимості до явища домашнього насильства та заохочення всіх членів

суспільства до активного сприяння запобіганню домашньому насильству. Останні є досить близькими до визначених у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» заходів та заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Так, першою групою заходів, порядок та особливості реалізації яких пропонуємо унормувати, є заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства, а також спеціалістів, які уповноваженні на реалізацію політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Під вказаною групою, пропонуємо розуміти заходи у сфері запобігання домашньому насильству, що перераховані у пунктах 3, 4, 6 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (організація проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей; організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів)¹.

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

З метою унормування вказаної діяльності пропонуємо розробити і запровадити постанову Кабінету Міністрів України «Про організацію і проведення освітніх заходів у сфері запобігання домашньому насильству». У вказаному нормативно-правовому акті, пропонуємо закріпити:

- чіткий перелік органів публічного адміністрування, на яких покладено розроблення та проведення заходів освітнього характеру направлених на підвищення обізнаності суспільства щодо явища домашнього насильства;

- черговість та тривалість проведення заходів освітнього характеру направлених на підвищення обізнаності суспільства щодо явища домашнього насильства (при цьому черговість і тривалість проведення таких заходів очевидно буде різною для проведення освітніх заходів направлених на підвищення обізнаності стосовно вказаного явища серед уповноважених осіб органів публічного адміністрування та для населення).

Також, у тексті вказаної постанови необхідно закріпити форми проведення вказаних освітніх заходів (відкритті лекції, семінари, робота в малих групах, тренінги тощо). Зважаючи на специфіку проведення вказаних заходів запобігання домашньому насильству серед молоді, то вважаємо за доцільне рекомендувати регламентацію залучення молоді на добровільній основі до допомоги громадським організаціям, які надають тимчасове помешкання, а також здійснюють реабілітацію постраждалих від домашнього насильства (вказана форма реалізації зазначених заходів, надала б можливість

молоді самостійно пересвідчитися в тому, якої шкоди завдають прояви домашнього насильства та формувала б у останніх стереотип нетерпимості до вказаного явища, а також неможливість існування вказаного явища у цивілізованій країні, у якій проголошено принцип верховенства права, а також визначено людину, як основну цінність). У зазначеній постанові необхідним також закріпити і проведення вказаних освітніх заходів безпосередньо в трудових колективах, а обов'язок їх проведення покласти на роботодавця або первинні профспілкові об'єднання працівників.

При цьому, у вказаній постанові є доцільним також закріпити і порядок ефективного контролю за діяльністю уповноважених осіб на проведення вказаних заходів, адже неможливо виключити той факт, що деякі посадови особи на яких буде покладений обов'язок щодо проведення вказаних заходів будуть недобросовісно відноситись до виконання вказаного обов'язку.

Більше того, на основі вказаної постанови, доцільним було б розроблення методичних посібників, Міністерством освіти та науки України (хоча б для проведення освітніх заходів серед дітей та молоді), який би встановлював той мінімум інформації щодо домашнього насильства, який необхідно донести до слухачів, а також правильно структурувати його для забезпечення якнайкращого сприйняття.

Наступною групою заходів направлених на запобігання домашньому насильству є заходи направлені на виявлення причин та передумов виник-

нення домашнього насильства, які передбаченні пунктами 1 та 2 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства; організація та проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування)¹. Реалізація вказаних заходів запобігання домашньому насильству можлива тільки у випадку належного рівня правового регулювання взаємодії посадових осіб та органів уповноважених на здійснення заходів із запобігання домашньому насильству між собою. З цього приводу, варто зауважити на тому, що на даний час існує Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»², у якій частково закріплено повноваження органів публічного адміністрування взаємодіяти із вказаних питань. Разом з тим, вважаємо, що зазначений нормативно-правовий акт потребує доопрацювання.

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

² Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова КМУ від 22.08.2018 № 658. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n91>

Так, вважаємо за необхідне внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 658 від 22.08.2018 року, у зв'язку з реалізацією окремих положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Пропонується доповнити Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» окремим розділом під назвою «Взаємодія у сфері виявлення причин і передумов поширення домашнього насильства, а також збору і узагальнення статистичної інформації». У вказаному розділі пропонуємо закріпити:

1) порядок та особливості збору статистичної інформації щодо проявів домашнього насильства, а причин його виникнення залежно від рівня органів, які взаємодіють у вказаному напрямку (місцевий, регіональний, загальнодержавний) та органу в особі його територіальних підрозділів, який буде збирати вказані данні та узагальнювати їх;

2) орган державної влади та його відповідні територіальні підрозділи, залежно від рівня, які будуть здійснювати аналіз зібраних статистичних даних та визначення причин та передумов вчинення домашнього насильства в умовах, як всієї країни, так і в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці, а також встановлення окремих категорій сімей, що знаходяться у групах потенційного ризику через можливість проявів домашнього насильства;

3) орган державної влади, який на підставі встановлених вище даних буде розроблювати комплекс превентивних заходів (загальний та особливий, виходячи з причин та передумов вчинення домашнього насильства у конкретній адміністративно-територіальній одиниці) з метою своєчасної профілактики та запобігання домашньому насильству;

4) встановлення органів державної влади, з їх територіальними підрозділами, які будуть виконувати вказані заходи направлені на профілактику домашнього насильства, недопущення його проявів, а у випадку вчинення домашнього насильства своєчасного надання його жертвам допомоги за застосування заходів направлених на протидію домашньому насильству.

Ще однією групою заходів направлених на запобігання домашньому насильству є заходи запобігання домашньому насильству, пов'язанні із пропагуванням нетерпимості до явища домашнього насильства та заохочення всіх членів суспільства до активного сприяння запобіганню домашньому насильству. Такий захід, зокрема передбачено у п. 5 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки домашнього насильства, зокрема до кол-центру з питань запобігання та

протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей)¹. Відповідно до ст. 17 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами сторони заохочують приватний сектор, сектор інформаційно-комунікаційних технологій та засоби масової інформації, з належною повагою до свободи висловлювань та їхньої незалежності, брати участь у розробці та здійсненні політики та запровадженні керівних принципів і стандартів саморегулювання для запобігання насильству стосовно жінок та підвищення поваги до їхньої гідності. Сторони розвивають і заохочують у співробітництві з учасниками приватного сектора навички серед дітей, батьків та викладачів стосовно того, як діяти з інформаційно-комунікаційним середовищем, яке надає доступ до принизливого контенту сексуального або насильницького характеру, який може бути шкідливим².

Засоби масової інформації відіграють вирішальну роль у підвищенні рівня обізнаності та зміні згубного ставлення до домашнього насильства та насильства стосовно жінок, особливо в конфліктних і постконфліктних регіонах. Водночас, незважаючи на цю важливу роль, фахівцям у сфері засо-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

² Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): довідник для членів парламенту. Рада Європи. Страсбург, 2013. 108 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>

бів масової інформації нерідко бракує системної і постійної підтримки, знань і розуміння, для того щоб висвітлювати тему насильства стосовно жінок і домашнього насильства з урахуванням гендерних аспектів, підвищуючи рівень обізнаності громадськості про цю проблему¹.

Так, слід констатувати, що на даний час, в Україні не затверджено чіткого плану дій, пов'язаних із залученням засобів масової інформації, щодо встановлення стереотипу про небезпечність домашнього насильства, а також пропагування нетерпимості до нього. На даний час, засоби масової інформації в Україні не зобов'язанні піднімати таку проблему, як домашнє насилля або пропагувати нетерпимість до такого явища. З приводу цього, слід зауважити, що державна політика у сфері запобігання домашньому насильству повинна мати комплексний характер, тобто реалізовуватись у різних галузях суспільних відносин. Тому, вважаємо, що на даний час є необхідним відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження проведення плану заходів направлених на запобігання домашньому насильству через ЗМІ», встановити перелік обов'язкових соціальних реклам чи інших роликів (повідомлень, комбінацій слів, що призначенні для висловлення тощо),

¹ Рекомендації для ЗМІ щодо розробки стандартів саморегулювання при висвітленні випадків насильства стосовно жінок та домашнього насильства на основі стандартів Ради Європи. Проект Ради Європи «Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні» (2018–2020). URL: <https://rm.coe.int/vaw-media-guidelines-ukrainian/1680a077ec>

які є необхідними для транслявання через засоби масової інформації. Відповідні зміни, також необхідно внести і до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»¹ та до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»².

Наступною проблемою правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству в Україні є відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству. Так, завдання щодо реалізації заходів по запобіганню домашньому насильству покладено на низку суб'єктів, які підвідомчі різним органам державної влади або місцевого самоврядування (недержавні установи та організації не підвідомчі нікому взагалі). Разом з тим, для здійснення ефективного запобігання домашньому насильству є необхідним щоб кожний суб'єкт здійснення такої протидії виконував чіткі задачі, які на нього покладено та вчинював дії, що знаходяться в його компетенції. При цьому, головною умовою такої взаємодії є насамперед те, що кожний суб'єкт за-

¹ Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>

побігання домашнього насильства під час вчинення тих чи інших дій не дублював дії вчиненні іншим суб'єктом. Таким чином, є необхідним, щоб межі компетенції суб'єктів запобігання домашньому насильству було чітко встановлено на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Межі компетенції суб'єкта публічної служби – це встановлені в нормативному полі, визначені за принципом більшості всіма суб'єктами публічної служби, які безпосередньо або опосередковано задіяні, зацікавлені в такій діяльності, стримуючі фактори, порушення яких притягує до відповідальності. Межі компетенції суб'єкта в чистому вигляді це ті, за якими настають компетенції межі іншого суб'єкта та/або настає компетенційний вакуум. Ситуації дублювання повноважень з точки зору науки, суспільства, практики, і зацікавленості суб'єктів мають неоднозначні трактування. В свою чергу компетенційний вакуум – це відсутність належності компетенційного поля до будь-якого суб'єкта публічної служби або це відсутність належності предметів відання, публічного інтересу, інтересу хоча б одного із суб'єктів (у нашому випадку публічної служби) до діяльності суб'єкта/суб'єктів публічної служби. Для встановлення меж компетенції можна виокремити методи прямої та непрямої дії. Прямі методи це автоматична дія (зокрема, це адміністративні методи), за якої суб'єкти зазвичай діють обов'язково й однозначно. Непрямі (або опосередковані) методи дії – це, наприклад, економічні, морально-етичні, політичні та інші, які можна охарактеризувати як такі, у

яких немає однозначності. Методи прямої дії як правило перебувають у межах правового поля¹.

Таким чином, однією з головних задач правового регулювання процесу запобігання домашньому насильству є недопущення утворення компетенційного вакууму під час реалізації політики у вказаній сфері. Адже у випадку якщо хоча б один елемент під час вчинення того чи іншого заходу направлено на запобігання домашньому насильству буде упущено, то в такому разі ставиться під сумнів не тільки ефективність такого заходу, а й ефективність всього процесу запобігання домашньому насильству. Тому, є необхідним чітко розмежування такої компетенції та встановлення обов'язку за суб'єктами запобігання домашньому насильству щодо вчинення тих чи інших дій задля досягнення результату – вчинення заходу спрямованого на запобігання домашньому насильству. У постанові у Постанові КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» є розділ під назвою «Взаємодія суб'єктів у сфері запобігання насильству». Разом з тим, нормативні положення, що містяться у вказаному розділі сформульовані достатньо абстрактно та не дають повного розуміння щодо дій кожного з суб'єктів запобігання домашньому насильству, які вони повинні вчинити, також вказаний розділ не встановлює розмежуван-

¹ Карпа М. І. Межі компетенції суб'єктів публічної служби: особливості визначення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. № 2 (33). С. 112–113.

ня компетенції між вказаними суб'єктами, що може призвести, до дублювання повноважень під час здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству або утворення компетенційного вакууму. Більше того, у вказаному нормативно-правовому акті навіть не вказано, що необхідно робити у випадку виникнення суперечок між декількома суб'єктами запобігання домашньому насильству з приводу компетенційного поля.

Тому, цілком виправданим, у даному випадку, буде внесення змін до розділу «Взаємодія суб'єктів у сфері запобігання домашньому насильству» Постанови КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», якими буде чітко регламентовано:

1) межі компетенції кожного суб'єкта запобігання домашнього насильства під час вчинення заходів направлених на реалізацію державної політики у вказаному напрямку;

2) порядок взаємодії між різними суб'єктами запобігання домашньому насильству під час вчинення дій, що входять до їх компетенції та направлених на запобігання домашньому насильству;

3) порядок вирішення компетенційних спорів щодо вчинення тих чи інших дій у сфері запобігання домашньому насильству, у разі їх виникнення.

Вказані зміни забезпечать не тільки ефективність здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, а й забезпечать дотримання принципу юридичної визначеності та якості закону, а також призведуть до дотримання ст. 19

Конституції України відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України¹.

Останньою проблемою правового регулювання у сфері запобігання домашньому насильству, яка потребує ґрунтовного вивчення є повільний процес провадження адаптації законодавства України у сфері запобігання домашньому насильству до правового доробку стандартів Європейського Союзу. За роки незалежності Україна зробила великий крок у адаптації законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству до законодавства країн ЄС. Разом з тим, з невідомих причин, розвиток та адаптація національного законодавства у сфері запобігання домашньому насильству до стандартів ЄС на сьогоднішній день зупинився. Однією з причин такого зупинення є те, що Україною досі не ратифіковано один із найважливіших міжнародно-правових договорів у вказаній галузі, а саме Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. З цього питання координаторка Громадської ради з гендерних питань при МФО «Рівні можливості» Л. Кобелянська під час онлайн-обговорення, організованого Українським кризовим медіа-центром та кампанією проти сексизму в медіа та політиці «Повага», акцентувала увагу, що основним актором і споживачем

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

результатів від ратифікації Стамбульської конвенції є суспільство. Її ратифікація – це питання нашої приналежності до європейської спільноти та чи поділяємо ми європейські цінності¹.

Разом з тим, Стамбульська Конвенція надає країнам-членам комплексну юридичну базу, стратегії та заходи, засновані на найкращому досвіді запобігання та протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Її основні цілі:

- захист жінок від усіх видів насильства та запобігання, переслідування і викорінення насильства над жінками та домашнього насильства;

- сприяння викоріненню всіх видів дискримінації щодо жінок;

- сприяння рівноправності між жінками та чоловіками та розширення прав жінок;

- захист і допомога всім постраждалим від насильства над жінками та домашнього насильства;

- сприяння міжнародній співпраці, спрямованій проти цих видів насильства;

- забезпечення підтримки та допомоги організаціям і правоохоронним органам у співпраці між собою з метою запровадження інтегрованого підходу до викорінення насильства стосовно жінок та домашнього насильства².

¹ Кобелянська Л. Ратифікація Стамбульської конвенції – це питання нашої приналежності до європейської спільноти. *Прес-центр УКМЦ*. URL: <https://uacrisis.org/uk/ratyfikatsiya-stambulskoyi-konventsii-tse-pytannya-nashoyi-prynalezhnosti-do-yevropejskoyi-spilnoty-ekspertka>

² Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): довідник для членів парламенту. *Рада Європи*. 2013. 108 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>

Ратифікація та подальше впровадження положень Стамбульської конвенції сприятиме стабільному підходу до регулювання суспільних відносин у сфері захисту прав жінок. У результаті чого, ми будемо мати впроваджені системні та комплексні заходи захисту прав постраждалих від насильства та домашнього насильства. Не менш важливим є те, що ратифікація Стамбульської Конвенції забезпечить українське законодавство від політичних впливів, що можуть проявлятися у скасуванні діючих законів у сфері запобігання та протидії домашнього насильства та ін. Адже закон може змінюватися або ні, а гарантії, встановлені міжнародним актом, залишаються чинними без обмеженого часу дії. При цьому нові закони, які прийматимуться за умов ратифікації Стамбульської конвенції, – не можуть суперечити їй. Варто зазначити, що ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству створить можливість впровадження додаткових механізмів захисту прав постраждалих від гендерно-обумовленого насильства, покриє наявні прогалини в українському законодавстві та надасть можливість Україні співпрацювати із міжнародним співтовариством та отримати доступ до інформації, міжнародних механізмів захисту та рекомендацій, що є цінним для захисту прав українок не лише в Україні, але й за кордоном¹.

¹ Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна Стамбульська Конвенція? URL: <http://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/> (дата звернення: 14.10.2020).

Разом з тим, вказаний міжнародно-правовий договір залишається нератифікованим Україною, а тому не може вважати частиною національного законодавства. Зазначена бездіяльність органів державної влади значно знижує ефективність правого регулювання запобігання домашнього насильства в Україні, порівняно з іншими країнами ЄС. Зважаючи на вказане, вбачається необхідність у ратифікації вказаного нормативно-правового акту, адже без цього органи державної влади не зможуть забезпечити належний рівень правого регулювання запобігання домашньому насильству.

3.2. Напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству

Є очевидним те, що досягнення якнайкращого результату від провадження будь-якою діяльності є головною метою провадження такої діяльності. Не виключенням в даному випадку слугує адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Разом з тим, досягнення зазначеного результату можливе тільки у випадку ефективного провадження вказаної діяльності, зважаючи на те, що вказану ефективність зумовлює низка об'єктивно існуючих факторів. Тому, головною метою під час дослідження вказаної проблематики є пошук шляхів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної

політики у сфері запобігання домашньому насильству, тобто зменшення впливу дезорганізуючих факторів та підвищення впливу факторів, які поліпшують здійснення вказаної діяльності.

Однак, перед тим, як перейти до безпосереднього дослідження зазначеної проблематики, вважаємо за необхідне зупинитися на наданні характеристики поняттю «адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству», адже до цього моменту, у вказаному дослідженні, зазначений термін не вживався, у зв'язку з цим виникає необхідність у проведенні дослідження його змісту.

У своїх наукових працях В. А. Головка, досліджуючи питання адміністративно-правового забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні вказує, що під зазначеним поняттям необхідно розуміти урегульовану нормами чинного законодавства України діяльність посадових осіб органів публічного адміністрування, яка полягає у створенні умов для реалізації, охорони та захисту прав громадян як учасників дорожнього руху за допомогою адміністративно-правових засобів. Так, до переліку вказаних засобів слід відносити засоби переконання та примусу, засоби адміністративного судочинства та засоби безпосереднього, прямого та опосередкованого захисту суб'єктів господарювання¹. Натомість,

¹ Головка В. А. Адміністративно-правове забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. С. 7–8.

Є. Є. Колесников зазначає, що адміністративно-правове забезпечення слід розуміти, як здійснення нормування, за допомогою правових приписів (в тому числі і норм адміністративного права) відносин, що виникають у суспільстві, закріплення такого нормування положеннями нормативно-правових актів, а також їх захист від протиправних посягань. З огляду на вказане, останній робить висновок про те, що під адміністративно-правовим забезпеченням захисту прав споживачів слід розуміти діяльність уповноважених осіб органів публічного адміністрування, що діють від імені держави, яка направлена на нормування суспільних відносин у сфері роздрібної купівлі-продажу продовольчих та непродовольчих товарів, а також захист прав, свобод та законних інтересів усіх суб'єктів зазначених правовідносин¹. Т. Г. Корж-Ікаєва здійснюючи вивчення проблематики адміністративно-правового забезпечення дотримання прав і свобод неповнолітніх осіб у суспільних правовідносинах, приходять до висновку, що вказаному поняттю притаманні наступні характерні ознаки: 1) вказане явище становить собою сукупність правових заходів та засобів за допомогою яких і відбувається нормування; 2) вказане явище має установлену систему гарантій, кількісний та якісний склад яких залежить виключно від сфери суспільних відносин, на які держава здійснює вплив; 3) вказане явище має певний перелік заходів та умов після

¹ Колесников Є. Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 434.

виникнення яких, органи публічного адміністрування можуть застосувати до суспільних відносин заходи направленні на охорону, захист та відновлення; 4) нормування вказаного явища, здебільшого відбувається за рахунок норм адміністративного і конституційного права¹. І. Б. Тацішин, не даючи визначення самому поняттю адміністративно-правового забезпечення, зазначає, що під його завданнями потрібно розуміти комплекс заходів органів державної влади, які спрямовані на реалізацію державної політики у певній сфері. Ці завдання умовно можна поділити на такі групи: 1) економічні; 2) нормативно-правові; 3) соціальні; 4) управлінські².

А. В. Філіппов адміністративно-правове забезпечення безпеки цивільної авіації розглядає як механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки цивільної авіації в Україні, що включає в себе норми права, правовідносини, процес реалізації зазначених правових норм через визначені в цих нормах форми і методи адміністративно-правового забезпечення безпеки цивільної авіації. Він називає адміністративно-правове забезпечення складовою державного управління, його правовою формою. Також він виокремлює форми та методи адміністративно-правового забезпечення. До форм автор

¹ Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. С. 7–8.

² Тацішин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2009. С. 9.

відносить: видання нормативно-правових актів; укладання адміністративно-правових договорів; здійснення юридично значущих дій (державна реєстрація, сертифікація, ліцензування, надання дозволів); видання інших офіційних документів; контроль та нагляд; службове розслідування. Методи адміністративно-правового забезпечення можуть бути правовими та неправовими (управлінськими, організаційними)¹.

Досить ґрунтовно до визначення адміністративно-правового забезпечення підійшов І. Я. Хитра, досліджуючи діяльність банків. На його думку, адміністративно-правове забезпечення діяльності банків – це здійснення органами влади правових, організаційно-технічних та інших комплексних заходів, спрямованих на регулювання відносин при встановленні структури, функцій банківської системи і банківської діяльності, регламентації здійснення основних банківських операцій, взаємовідносин з клієнтами та партнерами за допомогою юридичних норм. Адміністративно-правовим механізмом забезпечення банківської діяльності, як вказує автор, є сукупність правових форм, методів та інструментів, котрі держав використовує у процесі регулювання банківської діяльності, за допомогою яких здійснюється вплив на суб'єктів грошово-кредитного ринку з метою забезпечення стабільного їх функціонування. Під формами адміністративно-правового забезпечення розуміється

¹ Філіппов А. В. Адміністративно-правове забезпечення безпеки цивільної авіації в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2010. С. 8, 10–11.

зовнішній нормативно обумовлений вплив суб'єкта на відповідний об'єкт із метою підтримання стабільного функціонування банківської системи¹.

Зважаючи на наведенні вище позиції, з приводу тлумачення змісту поняття «адміністративно-правове забезпечення», необхідно вказати, що дослідженні підходи до розуміння вказаного поняття в своїй основі дуже подібні між собою та різняться тільки межами підходів до розуміння аналізованого поняття. У зв'язку з цим, необхідно зауважити, що поняття «адміністративно-правове забезпечення» слід тлумачити в широкому та вузькому розумінні. Так, у широкому розумінні під поняттям «адміністративно-правове забезпечення» слід розуміти діяльність спеціально-уповноважених осіб органів публічного адміністрування, що діють від імені та в інтересах держави, на підставі норм чинного законодавства, з метою реалізації державної політики у сфері нормування та захисту певної групи суспільних правовідносин. Вузьке ж розуміння вказаного поняття відрізняється тільки тим, що під час надання тлумачення зазначеному поняттю буде враховуватись специфіка суспільних правовідносин, до яких і застосовується адміністративно-правове забезпечення.

З огляду на викладене, можемо зробити висновок, що під поняттям адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у

¹ Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. С. 6–7.

сфері запобігання домашньому насильству необхідно розуміти діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з метою визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства, сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства та формування нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, а також викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Погоджуючись в цілому з цією логікою міркування, зокрема з тим, що ефективність адміністративно-правового забезпечення має ґрунтуватися не стільки на заданих суб'єктом політичної волі цілях, які можуть не відповідати дійсним потребам суспільства, скільки на мірі його реального вкладу в оптимізацію упорядкування суспільних відносин, слід, на нашу думку, висловити певне зауваження з цього приводу. Відомо, що адміністративно-правового забезпечення є одним із інструментів соціального (публічного) управління. Останнє ґрунтується на соціальному прогнозуванні та плануванні, до якого той чи інший елемент правової системи входить підпорядкованим елементом. Процес підпорядкування здійснюється на основі цілепокладання. Будь-яке управління без формування стратегічної мети й тактичних цілей – це нонсенс. Тому пов-

ністю відмовитись від концепції цільової настанови у визначенні ефективності адміністративно-правового забезпечення вочевидь немає достатніх наукових підстав. Однак і зводити її до самодостатнього критерію ефективності також буде необґрунтовано. Ґрунтуючись на викладеному, під ефективністю адміністративно-правового забезпечення пропонуємо розуміти ступінь відповідності його цілей об'єктивним соціальним потребам, міру їх реального задоволення, а також відповідності прогресивним тенденціям суспільного розвитку в перспективі.

Вказане загальне визначення ефективності адміністративно-правового забезпечення, вважаємо за необхідне трансформувати у більш вузьке визначення, відповідно до проблематики піднятої у вказаному підрозділі. Тому, пропонуємо розуміти під поняттям «ефективність адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству» ступінь відповідності дій, які вчиняються органами публічного адміністрування у сфері запобігання домашньому насильству його, а також його цілей об'єктивним соціальним потребам у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, міру їх реального задоволення, а також відповідності прогресивним тенденціям суспільного розвитку та стандартам країн ЄС.

З огляду на вказане, слід зауважити, що на ефективність адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству впливає низка об'єктивно існуючих факторів різного роду, які діють як

дезорганізуючи або стимулюючи, залежно від рівня їх впливу. У зв'язку з цим логічним є висновок, що для дослідження шляхів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству для початку необхідно дослідити чинники, які впливають на таку ефективність та фактично зумовлюють її. Тому, пропонуємо перейти до дослідження чинників, що впливають на ефективність, адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а вже потім на основі вказаного дослідження розробити систему напрямів підвищення такої ефективності. Разом з тим, перед початком вказаного дослідження, вважаємо за необхідне зауважити на тому, що в дану дослідженні терміни «фактор» та «чинник», вживаються у якості синонімів та мають однаковий зміст і будуть використанні у одному значенні незалежно від змісту речень.

В спеціальній юридичній літературі проблема факторів, як і їх вплив на адміністративно-правове забезпечення, більшою частиною досліджується в джерелах, присвячених управлінській діяльності, зокрема стосовно підготовки та прийняття управлінських рішень. Так, досить часто в якості підстав для підготовки та прийняття управлінських рішень називають:

- а) зміни у зовнішньому середовищі функціонування та виникаючі у зв'язку з цим проблеми;
- б) зміні всередині системи та внутрішні проблеми функціонування;

в) управлінський вплив вищестоящої системи та поставлені при цьому задачі¹.

Проте, на наш погляд, викладений підхід до розуміння факторів, що впливають на адміністративно-правове забезпечення не дає змоги повною мірою з'ясувати реальні причини такого впливу, а також встановити причини виникнення такого впливу з боку різного роду факторів.

А. О. Рибалкін вказує, що механізм впливу факторів на адміністративно-правове забезпечення вельми складний: деякі з них або впливають на адміністративно-правове забезпечення безпосередньо, або ж вплив тих самих факторів опосередковується цілою низкою проміжних ланок. З усієї багаточисельної кількості факторів, які здійснюють вплив на проведення адміністративно-правового забезпечення, передусім доцільно виділити для розгляду так звані «загальні» фактори, тобто такі, що впливають на створення, розвиток та діяльність всіх суспільних відносин. Класифікація факторів за характером впливу дозволяє виділити насамперед фактори, що перебувають за межами правової системи. До них можна віднести економічні, політичні, ідеологічні, соціальні, психологічні та інші фактори, як об'єктивні умови розвитку та зміни. Вивчення процесів, що відбуваються, та їх тенденцій дозволяє своєчасно відчутти необхідність змін у системі адміністративно-правового забезпечення. Багато з цих факторів набувають

¹ Рибалкін А. О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Запоріжжя, 2005. С. 127–128.

тоді значення правоутворюючих факторів, оскільки в них зароджується та виявляється об'єкт майбутнього правового регулювання¹.

Тобто, вбачається, що під поняттям «фактори, що впливають на ефективність адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству» слід розуміти умови (чинники), як зовнішні (існують на території всієї держави та здійснюють вплив на будь-яку діяльність органів публічного адміністрування) та внутрішні (існують в межах реалізації державної політики у конкретно взятій сфері – запобігання домашньому насильству), що зумовлюють виникнення, зміну, припинення суспільних правовідносин у сфері реалізації державної політики щодо протидії домашньому насильству, зміну, втрату чинності нормативних актів, прийнятих для здійснення вказаної реалізації.

З аналізу викладеної позиції слід зробити висновки про те, що всі фактори, які впливають на адміністративно-правове забезпечення, можна насамперед розділити за критерієм безпосередності їх впливу на процес на опосередковані (загальні) та безпосередні (основні).

Опосередкованими (загальними) факторами, які впливають на адміністративно-правове забезпечення на наш погляд є:

1) економічний фактор. Стан економічного розвитку держави та суспільства детермінує зміст

¹ Рибалкін А. О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Запоріжжя, 2005. С. 12.

нормативних приписів, визначає загальні напрями адміністративно-правового забезпечення;

2) ідеологічний фактор. Певні нормативні ідеї, які закладено в політику розвитку законодавства державою та громадським суспільством повинні знаходити своє відображення у механізмі здійснення адміністративного-забезпечення;

3) соціальний фактор. Є очевидним, що під час проведення адміністративно-правового забезпечення потрібно враховувати не тільки потреби держави, а й потреби інших суб'єктів, на яких безпосередньо будуть поширюватися вказані норми із врахуванням загальнодержавного та соціального розвитку суспільства.

Натомість, під безпосередніми (основними) факторами, що впливають та зумовлюють ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству пропонуємо розуміти наступні:

1) стан та особливості нормативно-правової бази здійснення адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству;

2) стан та особливості взаємодії органів публічного адміністрування під час здійснення впливу на суспільні відносини у сфері запобігання домашньому насильству;

3) стан та особливості технічного забезпечення органів публічного адміністрування, на яких покладено обов'язок здійснювати запобігання домашньому насильству.

Зважаючи на те, що загальні фактори безпосередньо не мають такого вираженого впливу на

адміністративно-правове забезпечення запобігання домашнього насильства, тому пропонуємо не загострювати увагу на наданні їм характеристики, а одразу перейти до аналізу факторів, які безпосередньо впливають на ефективність адміністративно-правового механізму запобігання домашньому насильству. Дослідження впливу вказаних факторів на адміністративно-правове забезпечення запобігання домашньому насильству дасть можливість визначити чіткі способи підвищення ефективності вказаної діяльності.

Так, першим безпосереднім (основним) фактором, що впливає та зумовлює ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству є стан та особливості нормативно-правової бази здійснення адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству. Як вже було вказано вище, сутність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству, полягає у здійсненні впливу посадовими особами органів публічного адміністрування на суспільні відносини, які складаються у сфері здійснення запобігання домашньому насильству. Разом з тим, є очевидним, що вказані дії вчинюються такими посадовими особами не з власного переконання та на власний розсуд. Діяльність органів публічного адміністрування у сфері запобігання домашньому насильству, як і будь-яка інша діяльність повинна бути чітко регламентована нормами чинного законодавства. Тому, є очевидним той факт, що якість правового регулювання (нормативно-правових актів) здійснює

найбільший вплив на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству, адже в даному випадку норма права (норма законодавства) виступає в ролі основи під час побудови механізму адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству. Тому, справедливим буде твердження, що підвищення якості правового регулювання та нормативно-правових актів у сфері запобігання домашньому насильству буде підвищувати і ефективність адміністративно-правового механізму запобігання домашньому насильству. Зважаючи на те, що проблеми правового регулювання запобігання домашньому насильству було ґрунтовно досліджено у попередньому розділі, вважаємо, що їх перерахування в контексті вказаного питання буде недоцільним.

Наступним фактором, який здійснює безпосередній вплив на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству є стан та особливості взаємодії органів публічного адміністрування під час здійснення впливу на суспільні відносини у сфері запобігання домашньому насильству. Враховуючи той факт, що запобігання домашньому насильству (як і здійснення конкретних заходів спрямованих на таке запобігання) має комплексний характер та охоплює одночасно декілька сфер суспільного життя, то при вказаному запобіганні задіяно велику кількість органів публічного адміністрування. Тому, під час проведення, як конкретних заходів спрямованих на запобігання домашньому насильству, так і реалізації державної політики у вказаному на-

прямі в цілому є необхідним забезпечення належного рівня взаємодії між такими органами. Варто зауважити, що структура взаємодії між органами, що уповноваженні реалізовувати заходи спрямовані на запобігання домашньому насильству має дворівневу систему:

1) взаємодія органів, уповноважених вчинювати заходи у сфері запобігання домашньому насильству за вертикаллю (взаємодія пов'язана з підпорядкуванням) – взаємодія між органами (структурними підрозділами), що знаходяться у підпорядкуванні один у одного за принципом «влади-підпорядкування»;

2) взаємодія органів уповноважених вчинювати заходи у сфері запобігання домашньому насильству за горизонталлю (взаємодія органів, які є самостійними) – взаємодія між органами публічного адміністрування, які є відносно самостійними та не перебувають у підпорядкуванні один у одного за принципом «рівності та паритетності».

Врахування вказаних особливостей взаємодії, а також забезпечення оперативності обміну інформацією та налагодження тісних взаємозв'язків між органами уповноваженими на здійснення заходів у сфері запобігання домашньому насильству дозволить значно підвищити ефективність функціонування механізму адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству.

Останнім фактором, який безпосередньо впливає на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству є стан та особливості технічного забезпечення ор-

ганів публічного адміністрування, на яких покладено обов'язок здійснювати запобігання домашньому насильству. Вплив вказаного фактору на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству також є дуже значним, адже без належного матеріального та технічного забезпечення органи публічного адміністрування не в змозі забезпечити швидке та оперативне проведення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, що тягне за собою зниження ефективності вказаного забезпечення.

Таким чином, дослідивши основні чинники, які впливають на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству вважаємо за необхідне запропонувати напрями підвищення такої ефективності.

Першим напрямом є вдосконалення правового регулювання реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та реалізації заходів направлених на таке запобігання. Даний напрямок підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству включає в себе і продовження подальшої адаптації законодавства України у сфері запобігання домашньому насильству до законодавства ЄС, зокрема ратифікація Стамбульської Конвенції. Слід зауважити, що покращення правового регулювання адміністративно-правового забезпечення домашнього насильства, створить підґрунтя для здійснення вказаної діяльності, що в свою чергу призведе до підвищення ефективності вказаної діяльності. Додатково, також маємо звернути

увагу на те, що конкретні пропозиції щодо подолання проблем правового регулювання домашнього насильства, а також чіткі шляхи його вдосконалення наведено у попередньому підрозділі.

Другим напрямом підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству є підвищення ефективності взаємодії між органами публічного адміністрування, що уповноваженні на вчинення заходів, направлених на запобігання домашньому насильству. Так, значною мірою в даному випадку на підвищення ефективності вчинення вказаної діяльності буде впливати нормативна основа вказаної взаємодії. У цьому контексті позитивним моментом є затвердження постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145 Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р. Метою цієї Програми є удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах децентралізації з урахуванням міжнародних стандартів, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указу Президента України від 21 вересня 2020 р. № 398 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства», а також підвищення ефективної взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості. Положення Програми спрямовані на досягнення цілі 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав

і можливостей усіх жінок і дівчаток» та цілі 16 «Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях», визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»¹. Також, вказаним нормативно-правовим документом передбачено, що одним із способів та шляхів розв'язання проблеми домашнього насильства є удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що проводять заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі шляхом узгодження їх дій. Разом з тим, на даний час необхідно розробити таку систему взаємодії між органами державної влади, що уповноваженні на проведення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, яка дозволить здійснювати вказану діяльність максимально оперативно, швидко, а також без залучення значної кількості ресурсів. На наш погляд, найбільш ефективним заходом у цьому контексті, є активне запровадження тренінгів (офіційних зустрічей, «круглих столів», обговорень, тощо), з підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у сфері запобігання домашньому насильству. Метою таких зустрічей повинно стати поглиб-

¹ Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>

лення знань щодо новел у прийнятому законодавстві та напрацювання локальних механізмів міжвідомчої взаємодії, ознайомлення представників суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з національними механізмами взаємодії у сфері запобігання домашньому насильству, вивчення міжнародних підходів та створення можливостей їх застосування на місцевому та національному рівнях в Україні. Зазначене повинно стати запорукою злагодженої роботи суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству. Зокрема, за основу позитивної практики доцільно взяти проведення з 26 лютого по 7 березня 2018 р. Міністерство соціальної політики України у співпраці з Фондом ООН у галузі народонаселення проводять серію спеціалізованих міжвідомчих тренінгів *«Посилення ефективності міжвідомчої взаємодії у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі та домашньому насильству»*¹. Тому, в даному випадку, підвищення ефективності взаємодії між органами публічного адміністрування, які уповноважені здійснювати заходи направлени на запобігання домашньому насильству, значно залежить від запровадження третього напрямку.

Третім напрямом підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству є поліпшення техніч-

¹ Стартували тренінги з підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *М-во соц. політики України*. 2018. 28 лют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/startuvali-treningi-z-pidvishennya-efektivnosti-mizhvidomchoyi-vzayemodiyi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu>

ного забезпечення органів публічного адміністрування, на яких покладено обов'язок здійснювати запобігання домашньому насильству. Саме забезпечення суб'єктів уповноважених здійснювати запобігання домашньому насильству всіма необхідними електронно-технічними приладами допоможе і підвищити ефективність запобігання домашньому насильству, і підвищити оперативність взаємодії підрозділів, які уповноваженні здійснювати запобігання домашньому насильству між собою.

Таким чином, слід зауважити на тому, що ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству, залежить напряду від дії безпосередніх та опосередкованих чинників, які впливають на вказану діяльність органів публічного адміністрування, уповноважених здійснювати таку діяльність. Вивчення і визначення таких чинників, а також дослідження їх дії безпосередньо на суспільні відносини у сфері адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству дають можливість визначити чіткі напрямки підвищення ефективності вказаної діяльності.

3.3. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству та можливість його запровадження в Україні

Так, Україна, як демократична держава у якій проголошено принцип верховенства права та людина її життя і здоров'я є головною соціальною цінністю, з самого початку своєї незалежності по-

чала розробку законодавства та системи заходів направлених на запобігання домашньому насильству. Разом з тим, на попри величезні позитивні зрушення у вказаному напрямі, на даний час виникає ціла низка проблем пов'язаних із забезпеченням ефективного здійснення запобігання домашньому насильству. Більше того, на даний час виникають питання стосовно пошуку нових шляхів здійснення запобігання домашньому насильству, зважаючи на те, що вказане суспільно шкідливе явище, охоплює велику кількість правовідносин.

Тому, вбачається, що для здійснення ефективного запобігання домашньому насильству, є необхідним проведення дослідження досвіду зарубіжних країн у вказаному напрямі та дослідження можливості запровадження зазначеного досвіду в реаліях сьогодення України. Така практика дослідження та запровадження іноземного досвіду із вказаної проблематики, зумовлена ще й тим, що в такому випадку, можна не тільки віднайти нові прийоми та засоби запобігання домашньому насильству, а й врахувати помилки пов'язанні із запровадженням таких заходів, а також недоліки правового регулювання запобігання домашньому насильству, що виникали у вказаних країнах.

Тому, пропонуємо розглянути досвід низки зарубіжних країн у сфері запобігання домашньому насильству, надати йому оцінку та розробити рекомендації з приводу необхідності (можливості) його запровадження в Україні. Для початку пропонуємо розглянути досвід запобігання домашнього насильства країн англо-саксонської правової системи, які

досягли значних успіхів у провадженні вказаної діяльності, а саме: США, Великобританії та Канади.

Аналізуючи досвід США у сфері запобігання домашньому насильству є необхідним відмітити той факт, що система органів та інститутів на яких покладено обов'язок здійснювати запобігання домашньому насильству, підвищувати загальну обізнаність населення про шкідливість вказаного явища, а також вчиняти дії задля розповсюдження негативного стереотипу стосовно вказаного явища, є досить розгалуженою. Так, правова система США у питаннях запобігання домашньому насильству, як суспільно-небезпечному явищу ґрунтується на двох основних підходах:

1) сутність першого полягає, у створенні спеціально-уповноважених органів (утворення спеціалізованих структурних підрозділів в структурі органу, що має загальну компетенцію), які спеціалізуються на здійсненні запобігання домашньому насильству та вчиненні заходів, направлених на таке запобігання;

2) сутність другого полягає, у створенні на місцевих рівнях цілої низки соціальних інституцій, діяльність яких за своєю сутністю, схожа на діяльність громадських організацій та направлена на проведення заходів у сфері запобігання домашньому насильству безпосередньо серед різних верст суспільства, учбових установах різного рівня, а також різного роду допомога сім'ям, які знаходяться у групі потенційного ризику вчинення домашнього насильства¹.

¹ Мышляев Н. П. Некоторые личностные детерминанты преступного поведения в семье и его предупреждение. Личность преступника и его предупреждение. Москва, 1987. С. 64–65.

Вважаємо за необхідне одразу зауважити, що така побудова інститутів, діяльність яких спрямована на запобігання домашньому насильству є надзвичайно ефективною, адже спеціально створенні органи державної влади реалізують державну політику у сфері запобігання домашньому насильству, відповідно до затвердженого плану заходів, направлених на таке запобігання, а спеціально створенні на місцевому рівні соціальні інституції здійснюють постійне консультування громадян з приводу проявів домашнього насильства, проводять бесіди під час яких роз'яснюють негативні наслідки вчинення домашнього насильства, що настануть не тільки для жертви, а й для кривдника внаслідок цього переслідування та покладення на нього юридичної відповідальності та надають інші консультації, а також психологічну допомогу. Вважаємо, що досвід запровадження таких соціальних інституцій, що діють за принципом громадських організацій, на місцевому рівні є досить цінним для України, адже це надасть можливість кожного дня реалізовувати заходи направлені на запобігання домашньому насильству та створювати у суспільства впевність у тому, що держава переймається питаннями захисту суспільства від проявів домашнього насильства, що в свою чергу також має певний профілактичний ефект. Натомість, з огляду на економічну кризу в країні та нестачу бюджетних коштів, пропонуємо, щоб утримання та фінансування вказаних соціальних інституцій на місцевому рівні проводилось за рахунок коштів місцевих бюджетів. Створення таких організацій, пропонуємо планувати виходячи від кількості осіб, які проживають в

межах певної адміністративно-територіальної одиниці. У штаті таких організацій, повинні працювати особи, які мають юридичні знання, а також фахівці з надання психологічної допомоги та консультування. Також, зважаючи на недостатність фінансування, розглядається можливість проведення організаційно-технічного забезпечення діяльності вказаних організацій за рахунок коштів місцевого бюджету, а залучення спеціалістів до роботи в них на волонтерських засадах.

Повертаючись до аналізу досвіду США у сфері запобігання домашньому насильству, слід зазначити, що на даний час, у країні до проведення заходів у вказаному напрямі досить активно залучаються неурядові організації та окремі громадяни. Так, наприклад, у Нью-Йорку, під керівництвом психолога була здійснена програма спеціальної підготовки поліції для втручання у сімейні кризи. 18 співробітників поліції з більш ніж трирічним досвідом роботи прослухали 140-годинний курс і увійшли до «підрозділу втручання у сімейні кризи». Потім, впродовж двох років проводився експеримент, суть якого полягала у порівнянні результатів роботи поліцейських дільниць, у яких діяв цей підрозділ, та інших поліцейських дільниць, де ніхто з поліцейських не проходив спеціальної підготовки. У результаті було виявлено, що цим підрозділом сімейні кризи вирішувалися на вищому професійному рівні, скоротилася кількість тяжких злочинів, вчинених на ґрунті сімейних конфліктів тощо¹.

¹ Кларк Р. Преступность в США: учеб. пособие. Москва, 1975. С. 180–185.

Також, для запобігання насильству в США реалізована стратегія обов'язкового реагування. Медичні заклади зобов'язані повідомляти про будь-які факти насильства¹. У деяких штатах громадяни повинні інформувати правоохоронні органи про випадки поганого поводження з дітьми.

Вказаний досвід є надзвичайно позитивним й для України, адже на сьогоднішній день, в нашій країні не запроваджено систему підтримки соціальних ініціатив у сфері запобігання домашньому насильству. Разом з тим, у випадку оголошення відповідної програми підтримки, а також проведення відбору таких соціальних ініціатив та проєктів, можна було б значно підвищити ефективність всього механізму запобігання домашньому насильству. Адже в даному випадку, ініціатива запровадження заходів у сфері запобігання домашньому насильству виходила б безпосередньо від суспільства, а не була запроваджена органами державної влади, що в свою чергу зумовило б потенційно більшу довіру, а тому й ефективність вказаних заходів.

Також, слід зазначити, що у США розроблена система повідомлень про випадки домашнього насильства. Така система діє на державному рівні, причому федеральний уряд обмежується наданням підтримки Національному центру з домашнього насильства, який надає технічну допомогу і незначні грошові суми штатам для відповідних служб. Тут

¹ Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. ... д-ра юрид. наук: 2.00.07/Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. С. 112.

же діють Національний комітет з попередження домашнього насильства Національна асоціація служб захисту дорослих¹. Особливістю вказаних установ є зокрема те, що до їх компетенції входить не тільки проведення ряду заходів, направлених на запобігання домашньому насильству, а й те, що останні на підставі проведення моніторингу статистичних даних виявляють причини вчинення домашнього насильства, найбільш уразливі категорії сімей, на які під час здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству необхідно звернути найбільшу увагу, а також роблять висновок про рівень ефективності того чи іншого заходу у сфері запобігання домашньому насильству. Такий досвід є надзвичайно цінним для України, адже організація схожої дослідницької установи, яка б досліджувала ефективність вчинення тих чи інших заходів у сфері запобігання домашньому насильству, значно підвищила б ефективність проведення вказаних заходів запобігання домашньому насильству і сприяла б оптимізації ресурсів, які витрачаються на проведення таких заходів, роблячи їх застосування більш точним.

З приводу дослідження передумов вчинення домашнього насильства, як одного з найважливіших заходів запобігання домашньому насильству, слід навести позитивний досвід Канади, у якій також ведеться величезна наукова робота з питань запобігання домашньому насильству. Над досяг-

¹ Confronting chronic neglect: the education and training of health professionals of family violence/ed. by F. Cohn, M. E. Salmon, J. D. Stobo. Washington, D.C.: National Academy Press, 2002. P. 13.

ненням цієї мети працюють сім дослідних центрів по всій країні (Ванкувер, Вінніпег, Лондон, Онтаріо, Монреаль, Фредеріктон, Нью-Брансвік), які фінансово підтримуються канадською Дослідницькою радою з соціальних і гуманітарних наук і федеральним департаментом охорони здоров'я та соціального забезпечення¹.

З огляду на вказане, вважаємо, що запровадження вказаного досвіду у сфері запобігання домашньому насильству є необхідним і в Україні, адже на сьогоднішній день, в країні не має жодної науково-дослідницької установи, яка б здійснювала моніторинг та дослідження стану та ефективності здійснення заходів направлених на запобігання домашньому насильству, а також причин та передумов виникнення вказаного явища. Тому, вважаємо за необхідне запропонувати на базі Національної академії наук України, Інститут дослідження проблеми домашнього насильства, який би на підставі моніторингу статистичних даних, визначав би причини та передумови вчинення домашнього насильства, групи населення, які перебувають у потенційному ризику вчинення домашнього насильства, а також на підставі аналізу показників проведених заходів у сфері запобігання домашнього насильства, визначав би їх ефективність та на основі вказаних даних, розроблював пропозиції щодо доцільності першочергового проведення тих чи інших заходів у вказаній сфері.

¹ Забелина Т. Ю. Канада и проблема насилия в семье. URL: <http://www.owl.ru/win/research/kanada.htm> (дата звернення: 19.10.2020).

Що ж стосується Великобританії, то в цій країні запобігання домашньому насильству ведеться на таких рівнях:

1) з ініціативи держави на державному, регіональному та місцевому рівнях;

2) з ініціативи суспільства та окремих неурядових отворить, за підтримки органів публічного адміністрування;

3) з ініціативи громадських формувань, які фінансуються за власний рахунок, а також за рахунок інших неурядових організацій

Робота на державному рівні щодо активізації боротьби суспільства з жорстоким поведженням у сім'ї та розробка законодавства та інших політичних ініціатив ведеться досить активно та зумовлює постійний пошук та запровадження нових заходів, у сфері запобігання домашньому насильству. Превенція домашнього насильства на регіональному та місцевому рівні здійснюється за рахунок створення, розвитку та діяльності соціальних інституцій (на кшталт США), які діють як структурні підрозділи міністерства охорони здоров'я¹. З приводу необхідності запровадження вказаного досвіду у діяльності органів публічного адміністрування у сфері запобігання домашньому насильству, нами було вказано під час здійснення аналізу досвіду у сфері запобігання домашньому насильству в США. Тому, в даному контексті, слід зауважити, що проведення додаткового аналізу вказаний досвід не потребує.

¹ Violence in families: assessing prevention and treatment programs/ ed. by R. Chalk, P. King. Washington, D.C.: National Academy Press, 1998.

Що ж стосується досвіду запобігання домашньому насильству у країнах Європи, то в даному контексті детального налізу потребує досвід Польщі та Німеччини.

Найбільш цінним для України у сфері дослідження, адаптації, а також запровадження досвіду у сфері розвитку правового регулювання, в тому числі і у сфері запобігання домашньому насильству є досвід Польщі. Так, у Польщі запобігання домашньому насильству не обмежується широко відомої процедурою «Блакитної карти», яку поліцейські застосовують при втручанні в домашнє насильство. Серед основних цілей реалізації державної політики для органів публічного адміністрування в Польщі є реалізація урядової Програми запобіганням домашньому насильству. Основні цілі цієї програми:

- зменшення масштабів явища домашнього насильства;
- підвищення ефективності захисту жертв домашнього насильства;
- збільшення доступності допомоги;
- підвищення ефективності втручання і коригувальних дій по відношенню до людей, які вдаються до домашнього насильства¹.

Так, домашнє насильство, має бути зменшено як соціальне явище за допомогою 4 основних напрямів діяльності, спрямованих на різні групи одержувачів:

¹ Przeciw działu nieprzemocy w rodzinie. URL: <https://portal.abczdrowie.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie#jak-przeciwdzialac-przemocy-w-rodzinie> (дата звернення: 19.10.2020).

– випереджувальні дії: діагностування, інформування, навчання, спрямовані на широкий загал, а також на людей, які працюють з жертвами та винуватцями домашнього насильства;

- заходи втручання: доглядові та терапевтичні, спрямовані на жертв домашнього насильства, а також виховні та ізоляційні, спрямовані на винуватців домашнього насильства;

– допоміжні заходи: психологічні, педагогічні, терапевтичні та інші, спрямовані на жертв домашнього насильства;

– корекційно-просвітницькі заходи, спрямовані на винуватців домашнього насильства¹.

Також, досить цікавим, у зв'язку з запровадженими карантинними заходами через розповсюдження коронавірусної хвороби COVID-19, є те, що у Польщі школярка створила «магазин косметики», в якому жертви домашнього насильства можуть повідомити про такі випадки під виглядом замовлення. Про це пише польське видання The First News. Жертви насильства можуть писати в особисті повідомлення «крамниці» у Facebook або на електронну адресу rumiankiibratki@gmail.com. У відповідь засновниця «магазину» цікавиться самопочуттям жертви, а якщо отримає «замовлення» на косметику разом з адресою, то викликає туди поліцію. Дівчина назвала магазин «Rumianki i bratki». На сторінці вона викладає фотографії кос-

¹ Dotych czasowe działa niarządu w obszarze polityki rodzinnej. S. 10. URL: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/dotychczasowe-dzialania-rzadu-w-obszarze-polityki-rodzinnej.html> (дата звернення: 10.10.2020).

метики та спілкується завуальованою мовою. Одна із користувачок у коментарі до «товару» магазину написала: «Допомагає від синців і почервонінь. Раджу». Школярка розповіла, що створила проект через побоювання після запровадження в Польщі карантину. У країні, за її словами, на 40 % зросла кількість випадків домашнього насильства, а жертвам складніше звернутися по допомогу, оскільки вони часто перебувають в одному приміщенні із кривдником¹.

Що ж стосується застосування досвіду Польщі у сфері запобігання домашньому насильству та можливості його подальшого запровадження в Україні, то необхідно зауважити, що уваги потребує безпосередньо підхід до розуміння заходів у сфері запобігання домашньому насильству, а також запроваджувати інноваційні заходи направлені на запобігання вказаному явищу. З огляду на вказане, вбачається виправданим підхід, що застосовується у законодавстві Польщі, щодо групування заходів, направлених на запобігання домашньому насильству за груповою приналежністю. Таке групування заходів направлених на запобігання домашньому насильству, застосоване у тексті закону дозволило б у тексті підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих на реалізацію вказаного закону, чітко визначити їх перелік та зміст, а також сформулювати порядок їх проведення. У зв'яз-

¹ У Польщі створили «інтернет-магазин косметики», у якому можна повідомити про домашнє насильство. URL: <https://povaha.org.ua/u-polschi-stvoryly-internet-mahazyn-kosmetyky-u-yakomu-mozhna-povidomyty-pro-domashnje-nasylstvo/> (дата звернення: 10.10.2020).

ку з цим, пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та викласти її у наступній редакції «На виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують:

1) заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства щодо проблематики домашнього насильства;

2) заходи запобігання домашньому насильству направленні на виявлення причин та передумов виникнення домашнього насильства;

3) заходи запобігання домашньому насильству, пов'язанні із пропагуванням нетерпимості до явища домашнього насильства».

При цьому, у відповідному підзаконному нормативно-правовому акті є необхідним надати визначення кожному з видів таких заходів (окреслити їх зміст), визначити чіткий їх перелік, а також підстави та порядок проведення. Що ж стосується досвіду Польщі, що підтримання інноваційних проектів та ідей, заходів у сфері запобігання домашньому насильству, то слід відмітити, що в реаліях сьогодення України також було б доцільним шукати нові ідеї та підходи для запобігання вказаному явищу (в тому числі і з запровадженням такого «інтернет-магазину»). При цьому, пошук таких інноваційних ідей, їх фінансування та втілення, потрібно проводити безпосередньо серед суспільства, а також громадських формувань, адже вказане сприяє не тільки пошуку нестандартних

заходів у сфері запобігання домашньому насильству, а й суттєво піднімає бажання у суспільстві протидіяти проявам домашнього насильства на побутовому рівні, що в свою чергу також носить певний профілактичний ефект.

Також, досить цікавим для аналізу у сфері запобігання домашньому насильству є досвід Німеччини, яка після проведення заходів у сфері запобігання домашньому насильству здійснює оцінку їх ефективності. Так, у вказаній країні, після проведення комплексу заходів у сфері запобігання домашньому насильству, компетентні органи державної влади, із залученням громадськості, проводять аналіз ефективності вказаних заходів, за такими критеріями:

- інформативність зазначеного заходу у сфері запобігання домашньому насильству (наскільки вказаний захід виявився інформативним та насиченим інформацією щодо домашнього насильства);

- зміни у кількості звернень щодо фактів у сфері домашнього насильства після проведення вказаного заходу (при цьому не завжди збільшення кількості звернень свідчить про неефективність вказаного заходу, а навпроти свідчить про те, що вказаний захід повипливав на зменшення латентності зазначених проявів);

- відношення та оцінка суспільства до того чи іншого заходу запобігання домашньому насильству (до порядку та форми його проведення, оцінка ефективності тощо).

Відповідно на підставі вказаної оцінки робиться подальший висновок про доцільність проведення такого заходу (групи заходів) в подальшому чи ні.

За допомогою проведення вказаного опитування та оцінки кожного конкретного заходу (групи заходів) у сфері запобігання домашньому насильству робиться висновок про доцільність його запровадження та вчинення в подальшому, що в свою чергу також робить діяльність у сфері запобігання домашньому насильству більш ефективною¹.

З огляду на вказаний досвід Німеччини, а також на необхідність проведення оцінки ефективності кожного заходу (групи заходів) у сфері запобігання домашньому насильству, вважаємо за необхідне запровадження подібної процедури і в Україні. Для цих цілей, пропонуємо доповнити ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» ч. 4, яку викласти у наступній редакції «Спеціально уповноважений суб'єкт, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, не рідше одного разу на півроку проводить оцінку ефективності проведених заходів у сфері запобігання домашньому насильству». На реалізацію положень вказаної частини статті, є необхідним у відповідному підзаконному нормативно-правому акті, поряд із визначенням порядку та особливостей проведення заходів у сфері запобігання домашньому насильству, визначити орган, який буде проводити моніторинг ефективності таких заходів, а також критерії для проведення вказаного моніторингу.

¹ Prof. Dr. Luise Greuel. Evaluation von Maßnahmen zur Verhinderung von Gewalteskalationen in Paarbeziehungen bis hin zu Tötungsdelikten und Vergleichbaren Bedrohungsdelikten. Für die Projektgruppe. 2010. S. 5.

З огляду на викладене дослідження, виділяємо такі основні можливості використання в Україні зарубіжного досвіду:

1) з позитивного досвіду США – запровадження, спеціально створених, на місцевому рівні соціальних інституції, які здійснюватимуть постійне консультування громадян з приводу проявів домашнього насильства, проведення бесід та роз'яснень негативних наслідків вчинення домашнього насильства, що настануть не тільки для жертви, а й для кривдника, надаватимуть їй інші консультації, а також психологічну допомогу;

2) з позитивного досвіду Канади – організація та діяльність на базі Національної академії наук України, Інституту дослідження проблеми домашнього насильства, який би на підставі моніторингу статистичних даних, визначав причини та передумови вчинення домашнього насильства, групи населення, які перебувають у потенційному ризику вчинення домашнього насильства, а також на підставі аналізу показників проведених заходів у сфері запобігання домашнього насильства, визначав би їх ефективність та на основі вказаних даних, розроблював пропозиції щодо доцільності першочергового проведення тих чи інших заходів у вказаній сфері;

3) з позитивного досвіду Польщі – застосування на законодавчому рівні поділу заходів, направлених на запобігання домашньому насильству, за груповою приналежністю, що дозволить чітко визначити їх перелік та зміст, а також сформував порядок проведення. У зв'язку з цим, необхідно

внести зміни до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та викласти її у наступній редакції «На виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують: 1) заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства щодо проблематики домашнього насильства; 2) заходи запобігання домашньому насильству направленні на виявлення причин та передумов виникнення домашнього насильства; 3) заходи запобігання домашньому насильству, пов'язанні із пропагуванням нетерпимості до явища домашнього насильства»;

4) з позитивного досвіду Німеччини, де після проведення заходів у сфері запобігання домашньому насильству здійснює оцінку їх ефективності, – необхідно доповнити ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» ч. 4, яку викласти у наступній редакції «Спеціально уповноважений суб'єкт, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, не рідше одного разу на півроку проводить оцінку ефективності проведених заходів у сфері запобігання домашньому насильству».

Контрольні запитання та завдання

1. Визначте основні проблеми правого регулювання у сфері запобігання домашньому насильству в Україні та напрями його удосконалення.

2. Дайте визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству».

3. Наведіть основні можливості використання в Україні зарубіжного досвіду.

4. Визначте та охарактеризуйте напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

5. Назвіть та охарактеризуйте фактори, що здійснюють безпосередній вплив на ефективність адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству.

6. Визначте основні напрями покращення взаємодії суб'єктів у сфері запобігання домашньому насильству.

7. Визначте та охарактеризуйте фактори, які впливають на адміністративно-правове забезпечення адміністративно-правового забезпечення запобігання домашньому насильству.

8. В чому полягає взаємодія у сфері виявлення причин і передумов поширення домашнього насильства, а також збору і узагальнення статистичної інформації?

9. В чому полягає роль проведення освітніх заходів у сфері запобігання домашньому насильству?

10. Наведіть позитивний досвід запобігання домашньому насильству у країнах Європи та його можливість запровадження в Україні.

Висновки

У навчальному посібнику визначено адміністративно-правові засади реалізації державної політики, щодо запобігання домашньому насильству, та, на цій підставі, запропоновано напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, спрямовані на досягнення поставленої мети, а також відповідні пропозиції та рекомендації.

Державна політика у сфері запобігання домашньому насильству – це різновид внутрішньої політики держави, яка являє собою організовану та сплановану діяльність органів державної влади, а також їх уповноважених посадових осіб спрямовану на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, використання дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Змістом державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є комплекс заходів, направлених на: 1) підвищення обізнаності суспільства про явище домашнього насильства; 2) формування негативного стереотипу в суспільстві щодо самого явища домашнього насильства; 3) викорі-

нення традицій та уявлень про гендерну нерівність членів сім'ї або будь-яких інших стереотипів, існування яких зумовлює збільшення кількості випадків вчинення домашнього насильства.

Принципи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це основні засади, ідеї, положення, що існують об'єктивно, можуть бути закріпленні в актах чинного законодавства України та визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління органами публічного адміністрування під час здійснення діяльності з реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та ґрунтуються на соціальних потребах населення у вказаному напрямі діяльності.

Принципи реалізації державної у сфері запобігання домашньому насильству, за їх деталізацією та впливом на суспільні відносини, класифікуються на: 1) загально-соціальні (принципи об'єктивності, гуманізму, доцільності, конкретності) та 2) спеціально-юридичні (загальної та конкретної (локальної) дії).

Форми реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це об'єктивно виражена і формально відособлена діяльність спеціально уповноважених органів публічного адміністрування, направлена на запобігання домашньому насильству, а саме формування негативного стереотипу у суспільстві щодо вказаного явища, превенції вчинення домашнього насильства, а також підвищення обізнаності в суспільстві щодо протиправності явища домашнього насильства.

Форми здійснення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству класифікуються на два види: 1) правові, до яких належать правотворча, правозастосовна та правоохоронна; 2) організаційні, до яких належать організаційно-господарська та організаційно-ідеологічна форми.

Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це система пов’язаних між собою структурно-організаційних (органи державної влади, а також засоби, методи, важелі, процедури, правові норми, стимули, способи, інструменти, принципи) та структурно-функціональних (організація управлінських процесів, функціональна діяльність, послідовна реалізація дій) елементів, використовуючи які, компетентні органи державної влади та місцевого самоврядування, здійснюють цілеспрямований вплив на суспільні відносини, з метою формування негативного стереотипу стосовно явища домашнього насильства у суспільстві, а також підвищення обізнаності серед населення стосовно негативних наслідків вчинення домашнього насильства.

Наявність ефективного адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству дозволяє: 1) чітко розмежувати компетенцію щодо вчинення окремих дій, направлених на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 2) встановити колізії правового регулювання, вчинення тих чи інших дій уповноваженим суб’єктами на реалізацію державної полі-

тики у сфері запобігання домашньому насильству; 3) встановити особливості функціонування такого адміністративно-правового механізму.

Елементами механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, залежно від впливу на функціонування такого механізму, є: основні (системоутворюючі) та похідні (системні) елементи. До першої категорії елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання належить: 1) інституційний, наявність чітко визначеної системи органів державної влади та місцевого самоврядування на які покладено функції реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; та 2) нормативний, тобто наявність чітко визначеної системи нормативно-правових актів, якими визначено комплекс дій, які повинні вчинятися в рамках реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, а також закріплено компетенцію за окремими органами та порядок їх виконання. До похідних (системних) елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству відносяться: 1) засади реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 2) форми та методи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 3) правовідносини, в яких відбувається переведення приписів, що містяться в нормативно-правових актах, у практичну площину; 4) ресурсна складова (кадрове, інформаційне, матеріальне, технічне забезпечення тощо).

Адміністративно-правові відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які виникають у сфері реалізації заходів, направлених на впровадження державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, коли один з учасників або всі учасники є носіями владних повноважень і перебувають під охороною держави, а також вчиняють юридично значимі дії з метою виконання визначених завдань у сфері запобігання домашньому насильству.

Ознаками адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є: 1) особливий різновид адміністративних правовідносин; 2) специфічна джерельно-правова база; 3) особливий суб'єктний склад – органи влади або місцевого самоврядування, їх посадові особи чи окремі громадяни; 4) особливий об'єкт – поведінка суб'єктів у сфері забезпечення ефективної реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству, а також вчинення дій направлених безпосередньо на таке запобігання; 5) існують безпосередньо під час вчинення органами державної влади або місцевого самоврядування дій, направлених на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 6) дії, які вчиняються суб'єктами, що уповноваженні реалізовувати державну політику у сфері запобігання домашньому насильству залежать насамперед від особливостей галузі суспільних відносин, у

яких вони вчиняються, а також залежно від плану заходів, яким встановлено проведення вказаних дій; 7) динамічний характер.

Адміністративно-правові відносини у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству класифікуються: 1) залежно від сфери управління на: внутрішні та зовнішні; 2) за складом учасників на односторонні та багатосторонні; 3) залежно від предмету регулювання – на матеріальні та процесуальні; 4) за спрямованістю змісту – на ті, що закріплюють порядок утворення і правовий стан суб'єктів у досліджуваній сфері, закріплюють форми і методи їх діяльності, визначають права і обов'язки громадян у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству. Можуть бути вертикальними чи горизонтальними; поділятися залежно від методу правого регулювання на – субординаційні, координаційні чи реординаційні.

Структура адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству характеризується наявністю обов'язкових елементів: об'єкт, суб'єкт та зміст.

Об'єкт адміністративно-правових відносин у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству – це поведінка спеціально уповноважених суб'єктів, направлена на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, формування у суспільстві нетерпимості до самого явища домашнього насиль-

ства, а підвищення обізнаності щодо протиправності вказаного явища, а також відповідальності за його вчинення.

Суб'єктами адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є спеціально уповноважені державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові та службові особи, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Зміст адміністративно-правових відносин у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству – це сукупність, встановлених нормами адміністративного права, юридичних властивостей суб'єктів правовідносин, які визначають межі їх можливої поведінки, які є необхідними для задоволення їх інтересів, та коло зобов'язань, реалізація яких забезпечується державою.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це визначене адміністративно-правовими нормами коло повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, щодо належного впровадження в практичну діяльність заходів у частині підвищення рівня обізнаності суспільства про форми, причини і наслідки домашнього насильства, формування нетерпимого став-

лення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Основне організуюче значення адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – прагнення держави забезпечити належну правомірну поведінку осіб та сформувані в них уявлення про таке негативне явище як домашнє насильство.

Особливостями адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є: 1) правовий (легітимний) характер; 2) підвідомчий характер; 3) специфічна мета – запобігання домашньому насильству; 4) обумовленість принципами, системою, формами реалізації, завданнями та функціями діяльності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству; 5) має державно-владний характер і здійснюється в офіційному порядку.

Відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це негативна реакція держави на вчинення особою чи групою осіб правопорушення, що полягає у застосуванні до таких осіб заходів впливу. Ознаками відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є: 1) один з видів соціальної відпові-

дальності; 2) основою є державний примус; 3) мета – покарання та перевиховання правопорушника, відновлення порушених прав; 4) встановлюється лише нормативно-правовими актами; 5) має прояв в обов'язку особи зазнавати певних втрат; 6) настає лише за вчинені правопорушення та за наявності його складу правопорушення; 7) здійснюється виключно уповноваженими державою компетентними органами.

До основних принципів юридичної відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству відносяться принципи – невідворотності юридичної відповідальності, справедливості, законності, обґрунтованості, гуманізму.

Суб'єкти реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству у випадку недотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можуть бути притягнуті до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної чи матеріальної відповідальності. Фактичною підставою притягнення до юридичної відповідальності є склад правопорушення.

Проблемами правого регулювання запобігання домашньому насильству є: 1) недостатній рівень регламентації підзаконними нормативно-правовими актами адміністративно-правових відносин, які виникають у сфері запобігання домашньому насильству в Україні; 2) відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству; 3) повільний процес провадження

адаптації законодавства України у сфері запобігання домашньому насильству до правового доробку стандартів Європейського Союзу.

Для унормування заходів запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості необхідно прийняти постанову Кабінету Міністрів України «Про організацію і проведення освітніх заходів у сфері запобігання домашньому насильству», де закріпити: 1) чіткий перелік органів публічного адміністрування, на яких покладено розроблення та проведення заходів освітнього характеру, направлених на підвищення обізнаності суспільства щодо явища домашнього насильства; 2) форми, черговість та тривалість їх проведення; 3) порядок ефективного контролю за діяльністю уповноважених осіб на проведення вказаних заходів.

Для затверджено чіткого плану дій, пов'язаних із залученням засобів масової інформації, щодо встановлення стереотипу про небезпечність домашнього насильства та пропагування нетерпимості до нього, необхідно прийняти постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження проведення плану заходів, направлених на запобігання домашньому насильству через засоби масової інформації», якою встановити перелік обов'язкових соціальних реклам чи інших роликів (повідомлень, комбінацій слів, що призначенні для висловлення тощо), щодо встановлення стереотипу про небезпечність домашнього насильства, а також пропагування нетерпимості до нього.

До постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що

здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» № 658 від 22.08.2018, необхідно внести зміни, зокрема:

1) доповнити нормативний акт окремим розділом під назвою «Взаємодія у сфері виявлення причин і передумов поширення домашнього насильства, а також збору і узагальнення статистичної інформації», де закріпити: 1) порядок та особливості збору статистичної інформації щодо проявів домашнього насильства, а причин його виникнення залежно від рівня органів, які взаємодіють у вказаному напрямку; 2) орган державної влади та його відповідні територіальні підрозділи, залежно від рівня, які будуть здійснювати аналіз зібраних статистичних даних та визначення причин та передумов вчинення домашнього насильства в умовах, як всієї країни, так і в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці; 3) орган державної влади, який на підставі вище встановлених даних буде розроблювати комплекс превентивних заходів;

2) до розділу «Взаємодія суб'єктів у сфері запобігання домашньому насильству» внести зміни, якими буде чітко регламентовано: межі компетенції кожного суб'єкта запобігання домашнього насильства під час вчинення заходів направлених на реалізацію державної політики у вказаному напрямі; порядок взаємодії між вказаними суб'єктами; порядок вирішення компетенційних спорів щодо вчинення тих чи інших дій у сфері запобігання домашньому насильству, у разі їх виникнення.

Акцентовано увагу на необхідності ратифікації Україною одного із найважливіших міжнародно-правових договорів у сфері запобігання та протидії домашнього насильства – Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.

Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству – це діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з метою визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства, сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства та формування нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, а також викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Напрямами підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є: 1) вдосконалення правового регулювання реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та реалізації заходів направлених на таке запобігання; 2) підвищення ефективності взаємодії між органами публічного адміністрування, що уповноваженні на вчинення заходів, направлених на запобігання

домашньому насильству; 3) покращення технічного забезпечення органів публічного адміністрування, на яких покладено обов'язок здійснювати запобігання домашньому насильству.

Виділено основні можливості використання в Україні зарубіжного досвіду:

1) з позитивного досвіду США – запровадження, спеціально створених, на місцевому рівні соціальних інституції, які здійснюватимуть постійне консультування громадян з приводу проявів домашнього насильства, проведення бесід та роз'яснень негативних наслідків вчинення домашнього насильства, що настануть не тільки для жертви, а й для кривдника, надаватимуть й інші консультації, а також психологічну допомогу;

2) з позитивного досвіду Канади – організація та діяльність на базі Національної академії наук України, Інституту дослідження проблеми домашнього насильства, який би на підставі моніторингу статистичних даних, визначав причини та передумови вчинення домашнього насильства, групи населення, які перебувають у потенційному ризику вчинення домашнього насильства, а також на підставі аналізу показників проведених заходів у сфері запобігання домашнього насильства, визначав би їх ефективність та на основі вказаних даних, розроблював пропозиції щодо доцільності першочергового проведення тих чи інших заходів у вказаній сфері;

3) з позитивного досвіду Польщі – застосування на законодавчому рівні поділу заходів, направлених на запобігання домашньому насильству, за

груповою приналежністю, що дозволить чітко визначити їх перелік та зміст, а також сформуванню порядку проведення. У зв'язку з цим, необхідно внести зміни до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та викласти її у наступній редакції «На виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують: 1) заходи запобігання домашньому насильству у сфері підняття загальної освіченості суспільства щодо проблематики домашнього насильства; 2) заходи запобігання домашньому насильству направленні на виявлення причин та передумов виникнення домашнього насильства; 3) заходи запобігання домашньому насильству, пов'язані із пропагуванням нетерпимості до явища домашнього насильства»;

4) з позитивного досвіду Німеччини, де після проведення заходів у сфері запобігання домашньому насильству здійснює оцінку їх ефективності, – необхідно доповнити ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» ч. 4, яку викласти у наступній редакції «Спеціально уповноважений суб'єкт, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, не рідше одного разу на пів року проводить оцінку ефективності проведених заходів у сфері запобігання домашньому насильству».

Список використаних джерел

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: Київ: Вид-во «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: в 2-х т. Київ: ТОВ «Вид-во “Юридична думка”», 2007. Т. 1: Загальна частина підручник/ред. колегія В. Б. Авер'янов (голова) та ін. 592 с.
3. Адміністративне право України: підручник/В. В. Галунько, В. І. Олефір, Ю. В. Гридасов, А. А. Іванищук, С. О. Короєд. Херсон: ХМД, 2013. 393 с.
4. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: навч. посіб./за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2011. 584 с.
5. Адміністративне право України. Повний курс: навч. посіб./ В. В. Галунько, П. В. Діхтієвський, О. М. Кузьменко, С. Г. Стеценко. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
6. Адміністративне право України: навч. посіб./ В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд та ін.; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон: Грінь Д. С., 2015. Т. 1. Загальне адміністративне право. 272 с.
7. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів/за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
8. Адміністративне право України: підручник/за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Юрид. л-ра, 2003. 431 с.
9. Адміністративне право України: підручник/за ред. Ю. П. Битяка. 2-ге вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2013. 656 с.
10. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: навч. посіб./за заг. ред. засл. юриста України В. А. Глуховері. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 304 с.
11. Алгоритм дій закладу освіти щодо запобігання та протидії домашньому насильству. URL: <http://www.osvita.sm.gov.ua/index.php/uk/2066-algoritm-dij->

- zakladu-osviti-shchodo-zapobigannya-ta-protidiji-domashnomu-nasilstvu
12. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения: монография. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2002. 601 с.
 13. Алексеев С. С. Общая теория права. Москва: Юрид. лит., 1982. 360 с.
 14. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. Москва: Юрид. лит., 1981–1982. 1982. Т. 2. 360 с.
 15. Алексин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации: учеб. пособие. Москва: Зерцало-М, 2003. 608 с.
 16. Алиев А. У. Принципы юридической ответственности и проблемы их реализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Махачкала, 2005. 25 с.
 17. Андреева О. Б. Форми та методи профілактичної діяльності дільничних інспекторів міліції. *Право і Безпека*. 2011. № 1 (38). С. 151.
 18. Анохіна Л. С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07/Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2001. 15 с.
 19. Аргунов В. В., Аргунов А. В. О понятии юрисдикции. *Законодательство*. 2008. № 11. С. 56–65.
 20. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций. Москва: Омега-Л, 2005. 584 с.
 21. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Старилов Ю. Н. Административное право: учеб. для вузов. Москва: НОРМА, 2005. 799.
 22. Бахрах Д. Н., Хазанов С. Д., Демин А. В. Административное право России: учеб. пособие. Москва: Норма-Инфра-М, 2002. 623 с.
 23. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків, 2014. 544 с.
 24. Безпалова О. І. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: ви-

- клики XXI століття. Харків, 2019. URL: <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
25. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони. Серія: право.* 2013. № 3 (41). С. 22–28. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/drp_2013_3_6.pdf
 26. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: навч. посіб. Харків: Право, 2000. 520 с.
 27. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Богуцький В. В. Адміністративне право: підручник/за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2010. 624 с.
 28. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
 29. Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Кримінологія.* 2019. Жовт. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/27.pdf>
 30. Благута Р. І. Значення ефективного механізму правового регулювання для розвитку правової держави. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: зб. тез Регіон. наук.-практ. конф.* 2017. С. 3–7.
 31. Богуцький В. В., Богуцька А. В. Адміністративне право України як галузь права: навч. посіб. Харків: ФІНН, 2010. 64 с.
 32. Васильев Л. С. Административное право Украины. Общая часть: учеб. пособие. Харьков: Одиссей, 2002. 288 с.
 33. Ведерніков Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави та права: навч. посіб. 4-те вид., допов. і переробл. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 224 с.
 34. Ведерніков Ю., Папіна А. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 333 с.
 35. Великий тлумачний словник сучасної української мови/гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. 1728 с.

36. Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2003. 1106 с.
37. Вилегжаніна М. В. Функції нормативно-правового акта. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 2. С. 31–36.
38. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности. Москва: Норма, 2009. 259 с.
39. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.
40. Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства». URL: <https://omr.gov.ua/ua/announce/221683/>
41. Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г., Кузнецов С. М. Административное право Российской Федерации: учеб. пособие. Москва: Дело и Сервис, 2001. 624 с.
42. Гетьман Є. М. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. *Вісн. Нац. акад. правових наук України*. 2014. № 2 (77). С. 92–100.
43. Голіна В. В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 206–214.
44. Головка В. А. Адміністративно-правове забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
45. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття): навч. посіб. Київ: МАУП, 1998. 52 с.
46. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб./за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. П. Голосніченка. Київ: ГАН, 2005. 232 с.
47. Гусарев С. Д. Гуманізм як основоположна ідея сучасного правового світогляду. *Форум права*. 2012. № 32. С. 47–50.
48. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Ч. 1/ Г. Г. Жуковська, К. Б. Левченко, О. О. Ос-

- тапенко, О. І. Сусллова; за заг. ред. К. Б. Левченко. Київ, 2020. 186 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>
49. Дежавне управління та державна служба: словник-довідник/ уклад. О. Ю. Оболенський. Київ: КНЕУ, 2005. 480 с.
50. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду. *Наук. зап. Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». Т. 18: Політичні науки.* 2000. С. 31–36.
51. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>
52. Домашнє насильство проти жінок: Рекомендації № 1582 (2002) Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 09.09.2020).
53. Енциклопедичний словник з державного управління/ уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 576 с.
54. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text
55. За домашнее насилие – за решетку: как в Украине и мире борются с издевательством в семье. URL: https://zik.ua/ru/news/2019/11/22/za_domashnee_nasilie_za_reshetku_kak_v_ukraine_i_mire_boryutsya_s_izdevatelstvom_v_seme_946146 (дата звернення: 30.08.2020).
56. За домашнє насильство – за ґрати: Як в Україні та світі борються зі знуцанням у родині. URL: https://zik.ua/news/2019/11/22/za_domashnie_nasylstvo_za_hraty_yak_v_ukraini_ta_sviti_boriatsia_zi_znushchanniam_u_rodyni_946146 (дата звернення: 30.08.2020).

57. Забелина Т. Ю. Канада и проблема насилия в семье. URL: <http://www.owl.ru/win/research/kanada.htm> (дата звернення: 19.10.2020).
58. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
59. Закон України «Про державну службу». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n697>
60. Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 29. Ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>
61. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52. Ст. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
62. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#n1036>
63. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>
64. Закон України «Про прокуратуру». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n415>
65. Заяць Р. Я. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzlubp_2012_8_6.pdf
66. Зелена О. В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2007. 216 с.

67. Зелинский А. Ф. Криминология: курс лекций. Харьков, 1996. 97 с.
68. Иванчук Н. В. Взаємна відповідальність особи і держави в контексті розбудови сучасної української держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ: КНУВС, 2007. 21 с.
69. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказ Міністерства внутрішніх справ України № 650 від 28.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#n28>
70. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>
71. Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 419–424.
72. Каленіченко Л. І. Загальнотеоретична характеристика підстав юридичної відповідальності. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=29172>
73. Каленіченко Л. І. Поняття та види принципів юридичної відповідальності. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64). С. 24–31.
74. Каримова Р. Р. Юридические обязанности: сущность и проблемы реализации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Екатеринбург, 2008. 22 с.
75. Карманюк О. П. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок. *Теорія та історія держави і права. Філософія права. Часоп. Київ. ун-ту права*. 2012. Лют. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/62.pdf
76. Карпа М. І. Межі компетенції суб'єктів публічної служби: особливості визначення. *Державне управ-*

- ління та місцеве самоврядування. 2017. № 2 (33). С. 109–116.
77. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. Одеса: Юрид. л-ра, 2001. 304 с.
78. Кістяківський Б. О. Вибране. *Бібліотека часопису «Філософська і соціологічна думка». Серія «Українські мислителі»*. Київ: Абрис, 1996. 432 с.
79. Кларк Р. Преступность в США: учеб. пособие. Москва, 1975. 209 с.
80. Кобелянська Л. Ратифікація Стамбульської конвенції – це питання нашої приналежності до європейської спільноти. *Прес-центр УКМЦ*. URL: <https://uacrisis.org/uk/ratyfikatsiya-stambulskoyi-konventsiiytse-pytannya-nashoyi-prynalezhnosti-do-yevropejskoyi-spilnoty-ekspertka>
81. Коваль Л. В. Адміністративне право України: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Основи, 1994. 154 с.
82. Ковбасюк Ю. В. Державна політика: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.
83. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
84. Колесников Є. Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 432–438.
85. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. Київ, 1998. 391 с.
86. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
87. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
88. Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види. *Юрид. наук. електр. журн*. 2013. № 1. С. 102–104.

89. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
90. Комаров С. А. Общая теория государства и права: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 1997. 416 с.
91. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: підписана 18 груд. 1979 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
92. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
93. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu11251>
94. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): довідник для членів парламенту. *Рада Європи*. Страсбург, 2013. 108 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
95. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text
96. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
97. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.09.2020).
98. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>

99. Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 17 с.
100. Короткий словник з соціології/гол. ред. Д. М. Гвішані. Москва: Плітїздат, 1988. 479 с.
101. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. *Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 1. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknivs_2013_1_3
102. Кравчук Л. Ф. Принципи державної політики у сфері охорони дитинства в Україні. *Ефективність державного управління*. 2015. № 43. С. 44–51.
103. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2577>
104. Круглов М. М. Стратегическое управление компаний: учеб. для вузов. Москва: Рус. деловая лит., 1998. 356 с.
105. Кузьменко У. А. Форми реалізації політичної функції держави: поняття, види. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 2. С. 230–234.
106. Кузьмін І. А. Основания возникновения юридической ответственности как общетеоретическая проблема: подходы и суждения. *Сиб. юрид. вестн.* 2012. № 4 (59). С. 3–10.
107. Кузьмін К. І. Елементи адміністративно-правового механізму реалізації принципу гласності в діяльності органів прокуратури. *Наука і правоохорона*. 2013. № 3 (21). С. 60–69.
108. Курашвили Б. П. Очерк теории государственного управления. Москва, 1987. 150 с.
109. Курс адміністративного права України: навч. посіб./В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко; за ред. В. В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
110. Кьеркигор С. Страх и трепет: пер. с дат. Москва: Республика, 1993. 383 с.

111. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університ. наук. зап.* 2018. № 67–68. С. 254–263.
112. Лазур Я. В. Забезпечення прав і свобод громадян у сфері публічного управління: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 454 с.
113. Левченко К. Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 35 с.
114. Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Адміністративне право і процес.* 2019. Берез. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/29.pdf>
115. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. ... д-ра юрид. наук: 2.00.07/Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 489 с.
116. Литвак О. М. Держава і злочинність: монографія. Київ, 2004. 74 с.
117. Литвин І. І. Зміст адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2016. № 2. С. 93–96.
118. Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності. *Юрид. Україна.* 2004. № 3. С. 4–10.
119. Макаренко А. В. Адміністративне право: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2008. 264 с.
120. Малєин Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. Москва: Юрид. лит., 1985. 192 с.
121. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ: Атіка, 2003. 576 с.
122. Марченко Б. М. Адміністративна діяльність ДПСУ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

123. Матузов Н. И. Юридические обязанности личности. Теория государства и права: курс лекций/под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. Москва, 2000. 306 с.
124. Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права: учебник. Москва: Юристъ, 2004. 512 с.
125. Мелехин А. В. Теория государства и права: учебник. Москва: Маркет ДС, 2007. 640 с.
126. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист Міністерства освіти і науки України від 18 трав. 2018 р. № 1/11-5480. *ІПС ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]*. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus30017?an=1&ed=2018_05_18
127. Минкина Н. А. Воспитание ответственностью: учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 1990. 144 с.
128. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19092.html> (дата звернення 30.11.2020).
129. Мышляев Н. П. Некоторые личностные детерминанты преступного поведения в семье и его предупреждение. Личность преступника и его предупреждение. Москва, 1987. 214 с.
130. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»/за заг. ред. К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ: МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. URL: <http://nmrda.gov.ua/content/metodychni-rekomendaciyi-dlya-organiv-miscevogo-samovvryaduvannya-shchodo-zapobigannya-ta>
131. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб./за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ: УАДУ, 1998. 160 с.
132. Никитченко Н. В. До питання відповідальності органів влади. *Міжнар. юрид. вісн.: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 186–190.
133. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т./уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. Т. 1: А–К. Київ: Аконіт, 2007. 926 с.

134. Омельченко Н. Л. Теоретичні проблеми механізму реалізації законодавчої функції Верховної Ради України. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2008. № 3. С. 120–127.
135. Остапенко О. І., Люблін В. Д. Адміністративно-правові відносини в умовах адміністративної реформи в Україні: навч. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. 119 с.
136. Павліченко К. Захист прав людини та боротьба з насильством є пріоритетом для МВС. *Портал МВС: [сайт]*. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/novini/zaxist-prav-lyudini-ta-borotba-z-nasilstvom-je-prioritetom-dlya-mvs-katerina-pavlicenko>
137. Педько Ю. С. Адміністративна юстиція і адміністративна юрисдикція: деякі теоретичні та практичні питання співвідношення. *Право України*. 2001. № 10. С. 72–75.
138. Пекінська декларація: Декларація ООН від 15.09.1995. Дата оновлення: від 15.09.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507 (дата звернення: 09.09.2020).
139. Подальші заходи та ініціативи щодо втілення в життя Пекінської декларації і Платформи дій: Резолюція ООН від 2000 № S-23/3. URL: http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/gender_policy_ukr_WEB.pdf (дата звернення: 09.09.2020).
140. Подковенко Т. О., Павелко Л. В. Принципи юридичної відповідальності: загальнотеоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2015. Лют. № 2 (17). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/494.pdf>
141. «Поліна» – один із успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству (фото, інфографіка). URL: <https://tverezo.info/post/40667>
142. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: [монографія]/І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко, Н. М. Оніщенко, та ін.; за ред. І. О. Кресіної. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. 304 с.
143. Політичний енциклопедичний словник/гол. ред. В. П. Горбатенко. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

144. Популярна юридична енциклопедія/кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 528 с.
145. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статті, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
146. Принцип конкретності істини, абсолютне і відносне в істинному знанні. URL: <http://studies.in.ua/ru/filosofiya-shpargalki/631-40-princip-konkretnost-stini-absolyutne-vdnosne-v-stinnomu-znann.html> (дата звернення: 28.09.2020).
147. Про викорінювання насилля щодо жінок: Декларація ООН від 20.12.1993. Дата оновлення: 20.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506 (дата звернення: 09.09.2020).
148. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Конвенція Ради Європи № 210 від 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 09.09.2020).
149. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 09.09.2020).
150. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
151. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650. Дата оновлення: 08.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 09.09.2020).
152. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної полі-

- ції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044. Дата оновлення: 12.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18/ed20171219> (дата звернення: 09.09.2020).
153. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами: Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047. Дата оновлення: 12.10.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami> (дата звернення: 09.09.2020).
154. Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 роки: Розпорядження КМУ від 14.05.2015 № 450-р. Дата оновлення: 14.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2015-%D1%80> (дата звернення: 09.02.2020).
155. Про затвердження плану спільних дій з протидії домашньому насильству в місті Миколаєві на 2021 рік: розпорядження № 328р від 29 грудня 2020 р. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/35161.html>
156. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова КМУ від 22.08.2018 № 658. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2020).
157. Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 01.02.2019 № 278. Дата оновлення: 01.02.2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro->

- zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodoviyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbamі (дата звернення: 09.09.2020).
158. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова КМУ від 19.12.2017 № 1044. Дата оновлення: 26.02.2020. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp190234> (дата звернення: 09.09.2020).
159. Про захист жінок від насильства: Рекомендації № Res (2002) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462546> (дата звернення: 09.09.2020).
160. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979. Дата оновлення: 06.10.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 09.09.2020).
161. Про насильство в сім'ї: Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам від 26.03.1985 № R (85) 4. Дата оновлення: 26.03.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264 (дата звернення: 09.09.2020).
162. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 09.09.2020).
163. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>
164. Про невідкладні заходи у справах сім'ї: Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам № R (91) 9 від 09.09.1991. URL: <http://search>.

- ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU91392.html (дата звернення: 09.09.2020).
165. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. Дата оновлення: 09.02.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2020).
 166. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 09.09.2020).
 167. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>
 168. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558-III. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
 169. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 09.09.2020).
 170. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: Розпорядження кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
 171. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: розпорядження КМУ від 10.10.2018 № 728-р. Дата оновлення: 10.10.2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu-ta-nasilstvu-za->

- oznakoyu-stati-na-period-do-2023-roku (дата звернення: 09.09.2020).
172. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Дата оновлення: 16.07.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
173. Проблемы теории и государства и права: учеб. пособие/под ред. М. Н. Марченко. Москва: Юристъ, 2001. 656 с.
174. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: посіб. для студ. 2-ге вид., зі змінами й допов. Київ, 1994. 236 с.
175. Рагузина О. В. Гуманизм и справедливость юридической ответственности в публичном и частном праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Саратов, 2002. 193 с.
176. Радченко О. В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках. *Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. пр. Асоціації докторів держ. управління*. Харків: Вид-во АДНДУ, 2013. № 3 (15). С. 19–25.
177. Рекомендації для ЗМІ щодо розробки стандартів саморегулювання при висвітленні випадків насильства стосовно жінок та домашнього насильства на основі стандартів Ради Європи. Проєкт Ради Європи «Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні» (2018–2020). URL: <https://rm.coe.int/vaw-media-guidelines-ukrainian/1680a077ec>
178. Рибалкін А. О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Запоріжжя, 2005. 182 с.
179. Рибалкін А. О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Запоріжжя, 2005. 19 с.
180. Ромашова Р. А. Теорія держави та права: короткий курс: навч. посіб. Санкт-Петербург: Пітер, 2010. 304 с.

181. Россинский Б. В. Административная ответственность: курс лекций. Москва: Норма, 2004. 280 с.
182. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст/ за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. Д. Лесечка, канд. екон. наук, доц. А. О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
183. Русин М. Поняття та структура адміністративних правовідносин у галузі вищої освіти. *Адміністративне право і процес*. 2017. Груд. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/12/40.pdf>
184. Рябова Е. В. Функция обеспечения правопорядка в период формирования правового российского государства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Волгоград, 2005. 206 с.
185. Салига К. С. Методологія наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в інноваційні проекти. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1791>
186. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. Москва: Юрид. лит., 1964. 158 с.
187. Самбор М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення. *Юридична наука*. 2013. № 8. С. 39–48.
188. Самощенко И. С., Фарукшин М. Х. Ответственность по советскому законодательству. Москва: Юрид. лит., 1971. 240 с.
189. Сердюк Є. В. Принципи адміністративно-правового забезпечення виборчих прав громадян України. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 72–78.
190. Сірат О. Р. Адміністративна юрисдикція – сучасні підходи до проблеми визначення. *Наше право*. 2017. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nashp_2017_2_25.pdf
191. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
192. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: навч. посіб. Харків: Консум, 2001. 580 с.

193. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: навч. посіб. Харків: Консум, 2005. 656 с.
194. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. 2-ге вид. Київ: Правова єдність, 2010. 525 с.
195. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
196. Словник української мови: в 11 т./редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 4: І–М/ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 840 с. URL: <http://sum.in.ua/p/4/692/1>
197. Словник української мови: в 11 томах. Т. 11. 1980. URL: <http://sum.in.ua/s/jurysdykciya>
198. Смокович М. І. Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 304 с.
199. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права: в 3 т.: учеб. пособие. Москва: Норма-Инфра-М, 2002. 728 с.
200. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права: в 3-х т. Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты: учеб. пособие. Москва: Изд-во НОРМА (Издат. гр. НОРМА ИНФРА М), 2002. 728 с.
201. Стартували тренінги з підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *М-во соц. політики України*. 2018. 28 лют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/startovali-treningi-z-pidvishennya-efektivnosti-mizhvidomchoyi-vzayemodiyi-u-sferi-zapobigannya-ta-protidiyi-domashnomu-nasilstvu>
202. Столбовий В. М. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. Київ, 2010. 160 с.
203. Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів та насильства щодо жінок. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf> (дата звернення: 30.08.2020).
204. Тацишин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами:

- автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2009. 18 с.
205. Теория государства и права: учеб. для вузов/под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. 2-е изд., изм. и доп. Москва: Изд-во НОРМА, 2002. 616 с.
206. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов и ф-тов/С. С. Алексеев, С. И. Архипов, В. М. Корельский и др.; под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: Издат. гр. ИНФРА М – НОРМА, 1997. 570 с.
207. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник/О. В. Зайчук та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
208. Теорія держави і права: навч. посіб./А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін.; за ред. А. М. Шульги. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2014. 464 с.
209. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. ВНЗ/О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.
210. Тертичка В. Державна політика: аналіз її здійснення в Україні. Київ: Вид-во ім. Соломії Павличко «Основи», 2002. 750 с.
211. Тодика Ю. М. Конституція України – основний закон держави та суспільства: навч. посіб. Харків: Факт, 2001. 400 с.
212. У Польщі створили «інтернет-магазин косметики», у якому можна повідомити про домашнє насильство. URL: <https://povaha.org.ua/u-polschi-stvoryly-internet-mahazyn-kosmetyku-u-yakomu-mozhna-povidomyty-pro-domashnje-nasylstvo/> (дата звернення: 10.10.2020).
213. Філіппов А. В. Адміністративно-правове забезпечення безпеки цивільної авіації в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2010. 19 с.
214. Фішер Г. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству

- та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту: навч. посіб. Страсбург, 2013. 101 с.
215. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2004. 328 с.
216. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. 550 с.
217. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. 36 с.
218. Хачатуров Р. Л., Липинский Д. А. Общая теория юридической ответственности: монография. Санкт-Петербург: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. 950 с.
219. Хачатуров Р. Л., Ягутян Р. Г. Юридическая ответственность. Тольятти: Междунар. акад. бизнеса и банк. дела, 1995. 200 с.
220. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 17 с.
221. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учеб. для высш. учеб. завед./под ред. В. Г. Стрекозова. Москва: «Интерстиль»; «Омега-Л», 2008. 384 с.
222. Цибуліна І. В. Державна політика у сфері забезпечення захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2006. 20 с.
223. Чому в Україні бояться слова «гендер»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28764912.html> (дата звернення: 10.09.2020).
224. Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна Стамбульська Конвенція? URL: <http://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/> (дата звернення: 14.10.2020).
225. Шевченко Е. О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритет-

- ного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1116–1122.
226. Шевченко О. І. Адміністративно-правовий статус слідчого в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 19 с.
227. Шемелинець І. І. До питання класифікації видів юридичної відповідальності. *Закарпатські правові читання*. 2017. Т. 1. С. 36–41.
228. Шиндяпина М. Д. Стадии юридической ответственности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Москва, 1996. 464 с.
229. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 543 с.
230. Щерба С. П., Щедрін В. К., Заглада О. А. Філософія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./за заг. ред. С. П. Щерби. Київ: МАУП, 2004. 216 с.
231. Щодо соціальних заходів стосовно насильства в сім'ї: Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам № R (90) 2 від 1990 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU11251> (дата звернення: 09.09.2020).
232. Юридична енциклопедія: в 6 т./ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 2. 202. 730 с.
233. Якимов А. Ю. Статус субъекта права (теоретические вопросы). *Государство и право*. 2003. № 4. С. 5–8.
234. Якуба О. М. Административная ответственность: учеб. пособие. Москва: Юрид. лит., 1972. 152 с.
235. Ярмач І. М. Принципи об'єктивності і незалежності як основоположні принципи фінансового контролю. *Європейські перспективи*. 2013. № 12. С. 178–185.
236. Confronting chronic neglect: the education and training of health professionals of family violence/ed. by F. Cohn, M. E. Salmon, J. D. Stobo. Washington, D.C.: National Academy Press, 2002. P. 13.

237. Dotych czasowe działa niarządu w obszarze polityki rodzinnej. URL: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/dotychczasowe-dzialania-rzadu-w-obszarze-polityki-rodzinnej.html> (дата звернення: 10.10.2020).
238. Gender, Institutions and Development Database (GID-DB). 2019. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GIDDB2019> (дата звернення: 30.08.2020).
239. Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform. *Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)*. Policy Paper. № 29. URL: <https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf>
240. Prof. Dr. Luise Greuel. Evaluation von Maßnahmen zur Verhinderung von Gewalteskalationen in Partnerschaften bis hin zu Tötungsdelikten und Vergleichbaren Bedrohungsdelikten. Für die Projektgruppe. 2010. 274 s.
241. Przeciw działaniu przemocy w rodzinie. URL: <https://portal.abczdrowie.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie#jak-przeciwdzialac-przemocy-w-rodzinie> (дата звернення: 19.10.2020).
242. Violence in families: assessing prevention and treatment programs/ ed. by R. Chalk, P. King. Washington, D.C.: National Academy Press, 1998.

Авторський колектив

ДРОЗД Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, академік Академії адміністративно-правових наук України, виконувач обов'язків начальника відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ України (підрозділ 2.1);

БОРОВИК Андрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, академік Академії адміністративно-правових наук України, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (загальна редакція, підрозділ 3.3, підрозділ 3.1 спільно з А. В. Томчуком);

БОРОВИК Людмила Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Міжнародної кадрової академії, доцент кафедри теорії і методики журналістської творчості Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (підрозділ 1.3);

ДЕРЕВ'ЯНКО Наталія Зеновіївна – доктор філософії в галузі права, член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук, доцент кафедри суспільно-правових дисциплін Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (підрозділ 2.4);

ДРУЗЕНКО Антоніна Василівна – кандидат юридичних наук, консультантка з розробки гендерної політики Офісу віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Фонду народонаселення ООН в Україні (підрозділ 1.1);

ТОМЧУК Андрій Валерійович – кандидат юридичних наук, суддя Вінницького окружного адміністративного суду (підрозділи 1.2, 3.2, підрозділ 3.3 спільно з А. В. Боровиком);

МАХАРИНЕЦЬ Дмитро Євгенійович – кандидат юридичних наук, суддя Рівненського окружного адміністративного суду (підрозділ 2.2 спільно з І. Я. Зимом);

ЩЕРБАКОВ Володимир Валерійович – кандидат юридичних наук, суддя Рівненського окружного адміністративного суду, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (підрозділ 2.3);

ЗИМА Іван Ярославович – кандидат медичних наук, доктор наук з державного управління, доцент, почесний професор Academie Huspol, заслужений лікар України, академік Міжнародної кадрової академії, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом (підрозділ 2.2 спільно з Д. Є. Махаринцем).

Навчальне видання

**А. В. Боровик, А. В. Томчук, О. Ю. Дрозд,
Л. А. Боровик, Н. З. Деревянко, А. В. Друзенко,
Д. Є. Махаринець, В. В. Щербаков, І. Я. Зима**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ,
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ
НАСИЛЬСТВУ**

Навчальний посібник

Редактор *Л. А. Богуш*
Технічний редактор *М. Б. Філіпович*

Підписано до друку 11.11.2021 р. Формат 60×84¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура School Book АС. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 16,74. Тираж 300.
Замовлення № 0721-208.

Віддруковано з готового оригінал-макета.
Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6424
від 04.10.2018 р.